

The Project Gutenberg eBook of Hiljaisuudessa: Kokoelma kertomuksia ja näytelmiä, by Arvid Järnefelt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hiljaisuudessa: Kokoelma kertomuksia ja näytelmiä

Author: Arvid Järnefelt

Release date: May 9, 2005 [EBook #15806]

Most recently updated: December 14, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HILJAISUUDESSA: KOKOELMA KERTOMUKSIA JA NÄYTELMIÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

HILJAISUUDESSA

Kokoelma kertomuksia ja näytelmiä

Kirj.

Arvid Järnefelt

Otava, Helsinki, 1913.

SISÄLLYS:

Pelastettu

»Kuolema, missä on sinun okaas?»

Leipäkannikka

Kuninkaitten seurassa

Kehräjä

»Hiljaisuudessa»

»Velvollisuus», (1-näytöksinen näytelmä)

Mustan varsan kuolema

Hän loi heidät omaksi kuvaksensa

Kuolema. (I näytös)

PELASTETUT

Astun väliasemalla kolmannen luokan vaunuun pitkälle junamatkalle.

»Tupakoitsemattomille.»

Vaunu on täynnänsä tärinästä tohloutuneita matkustajia, toiset makuulla, toiset veltoissa istuma-assennoissa, päivänpaisteelta nurkkiin suojautuneina, päät kallellaan seinää vasten, sangen haluttomina siirtymään ja paikkaa vierestään luovuttamaan. Asemasillan mukulakivistä paistaa sietämätön auringon heijastus ikkunoihin. Joku lapsi vaan elää, lyö sylkisillä, karamellintahmeilla kämmenillään ikkunalasiin, hokien: tetä tulee, tetä tulee ... eikä näytä lainkaan vaivaantuneelta kivihiihenhajusta, kuumantomuisesta ilmasta ja auringon paahteesta, joka käsittelee häntä kuin paistia.

Huomautettuani vihdoin, että pitkät penkit ovat asetuksen mukaan kolmen istuttavat, saan paikan upeilevan turistin ja sahaansa piilottelevan työläisen väliin.

Kukaan aikuisista ei hiisku sanaakaan. Pitkän hiljaisuuden jälkeen kuuluu ulkoa vihdoin asemamiehen saappaiden kopina, kuuluu hänen kolmas soittonsa, konduktööri puhalttaa pilliinsä, vihellys—olemme liikkeellä, tärähtelemme, tärähtelemme kovemmin, täriseimme, lennämme...

Katse alkaa harhailla matkustajasta toiseen. Ei mitään mielenkiintoista. Yhtä harmaata ja vähäpätöistä kaikki. Luonto aurinkoineen voi usein olla harmaata ja ikävää, niin että mielummin on siihen katsomatta. Mutta kuinka paljon harmaampaa ja ikävämpää voikaan olla junavaunun unisen riutunut väestö! Suorastaan haluttomuuden herättäjänä, apatian peruskuvana! Ennen menisi meren yksinäiselle kalliolle vilpoisten laineiden joukkoon, kuin yhdeltäkään noista kysyisi minne hän matkustaa ja mitä varten. Matkustakoot minne ikinä haluavat!

Mutta täytyyhän aivojen aina ajatella ja myös silmän aina katsoa. Parempi sitten katsoa johonkin yhteen kuin harhailla yhdestä toiseen. Ja niinpä on vastapäätäni katsottavana jotain epämääräistä harmaata, tarkemmin nähtynä se on harmaata sukkaa kutova vanha harmaa rouvan tapainen, sankalasi nenällä. Aurinko syleilee häntä valtoinaan. Hän tuntuu muita matkustajia jos mahdollista vieläkin ikävämmältä.—Ja tuohonko nyt saan siis tuijottaa neljä, viisi pitkää tuntia lakkaamatta! Mikä viehättävä perspektiivi!

Omatunto sanoo tähän: jokaisella noista vähimmistä on oma suuri kohtalonsa!—Minä vastaan omalletunnolle: tiedän, tiedän, jokaisella, ihan jokaisella, kunhan vaan ei nyt!

Ja koetan väkisin ummistaa silmäni.

Ei nukuta, katse harhailee omin päin, kunnes pysähtyy taas harmaaseen rouvaan. Sukkapuikot käyvät vinhaan, hiljaa kilisevät. Välistä on yksi sukkapuikoista hänen hampaattomien huuliensa puristuksessa, välistä katse nousee silmälasien ylitse ja ryppyinen suu kuiskaa silmukkojen luvun. Huh, kuinka aurinko paahtaa häneen! Minun tulee kuuma vaan katsellessa häneen, vaikka onneksi istun varjossa.

Neljäs asema lähdettyä. Jotain virtoja, siltoja, laitureita, lautatarhoja... Huh!—Mutta—turisti onkin noussut, kokoilee kamsunsa, tila väljentyy, olemme työläisen kanssa kahden pitkällä penkillämme. Vihdoinkin! Saapi ottaa takin napit auki ja antaa liepeiden retkottaa irrallaan! Mikä autuus! Ikkunat auki kummin puolin! Johan taas olemme liikkeellä. Läpi vaunun tuulee huikeasti. Roska silmässä. Mutta antaa olla!

»Jokaisella, ihan jokaisella noista vähimmistä...»—jankuttaa omatunto. »Jokainen heistä elää jotakin ihmeellistä omaa elämäänsä»—jauhaa se jauhamistaan. Sepä nyt merkillistä, ajattelen, ei saa rauhaa enää kurjalla junamatkallakaan! Aina vaan lähimäinen ja lähimäinen!—Mutta rouvan katse on alkanut tuon tuostakin vilkua kutimesta minuun. Katseemme ovat kohdanneet yhtämittaa toisensa. On ilmeistä, että rouva odottaa minun alkavan keskustelun. Äläpäs luulekaan!

Mutta rouva jo hymyilee, näkee ikkunasta lammaslauman säikähtyneenä pakenevan junaa, katsoo minuun ja—hymyilee. Minun pitää näet silloin myös hymyillä.

—Minua vaivaa reumatismi, tokasen vihdoin hänelle, osaksi vaiteliaisuuteni puolustukseksi ja osaksi tyydyttääkseni omantunnon ryhtymällä vihdoinkin keskusteluun vaunun ikävimmän »lähimäisen» kanssa, jolla nyt on »oma suuri kohtalonsa» j.n.e.

—A?—kysyy hän katsahtaen lasiensa yli ja anteeksianovasti hymyillen.

Siis venakko! Se vielä puuttui!

Ajattelin kuitenkin, että on hyvä toisinaan harjoituksen vuoksi puhua tuota kieltä, muuten se minulta

kokonaan unohtuu. Ja sanoin siis venäjäksi, että minulla on pahanlainen reumatismi—tietäisikö hän ehkä jotain apua siihen.

Venettä kuultuaan hänen kasvonsa kirkastuivat, sukankudin pantiin heti syrjään ja mitä suurimmalla nautinnolla hän oli heti valmis vaikka kuinka pitkiin neuvotteluihin.

Hän oli matkalla Hankoniemeen, kylpylaitoksessa olevia sisariansa katsomaan.

—Vai on teillä reumatismi? Missä? Selässä? Se on ishias, se on ishias! Se on ishias, sanon minä teille. Tietysti ishias! Ruumiillista työtä! Niin, niin, ruumiillista työtä! Riisuutukaa alastomaksi, ottakaa lapio ja kaivakaa, kaivakaa, kaivakaa, kunnes paranee. Ja se paranee pian, hyvin pian, minä vakuutan. Ei muuta kuin riisuutukaa, lapio ja kaivakaa. Onko puutarha? On? No ja kaivakaa.

Huomasin kohta, että rouva oli noita automaattisesti puhelevia koneita, jotka kerran viritettyinä eivät enää lakkaa soimasta. Sangen mukavia muuten näin matkalla, ei tarvitse paljon vaivata itseään, riittää pieni »vai niin», joku myminä myönnytykseksi, naurahdus—ja he uskovat, että heitä on tarkkuudella kuunneltu ja odotetaan vaan lisää kertomuksia.

—Vai reumatismi?! Mikä reumatismi teissä olisi?! Ette te vielä tiedä mitä reumatismi onkaan. Näkisitte minun sisariani, kas se on toista, se on reumatismia se! Ja mitä kaikkia parannuskeinoja he ovatkaan jo koettaneet, ei mikään auta! Oikeata, ainoata oikeata keinoa eivät ole vaan vielä koettaneet —(huokaus)—eivätkä tule koskaan koettamaan. Niin, eivät koskaan, eivät koskaan. (Uusi huokaus). Sairasvoimistelua. Hierontaa. Savikylpyjä. Lääkäreitä joka jäsenelle. Tuhansia, kymmeniä tuhansia, satoja tuhansia ruplia vaan terveydenhoitoon. Nyt ovat Hankoniemessä. No, mitäpä siitä, kun rahaa on, —eivät suotta ole ruhtinattaria.

—Vai niin...

—Te katsotte kummastellen, minä en teistä näytä juuri ruhtinaalliselta?

Hän vilkutti viisaita silmiään ja nauroi herttaisesti, edeltäpäin nauttien siitä kuinka paljon hänellä siis vielä oli kertomista.

—En, minä en ole enää ruhtinatar—vieläpä sanon: jumalan kiitos, etten ole. Mutta se on toinen asia. He ovat. Reumatismi on niin sanoakseni sukuvika meissä. Yhden sisaristani se on jo kahdeksantoista vuotiaasta kiertänyt täydelliseksi raajarikoksi, hänen kätensä ovat koukussa, jalat kangistuneet kokoon, häntä kuljetetaan ratastuolissa huoneesta huoneeseen, ulkona saa olla korkeintaan jonkun päivän keskikesällä. Toinen sisaristani on myöskin jo hyvällä alulla, kaikki sorminivelet ovat kuin punaisia perunoita. Kolmas sisar tosin vasta »tuntee kipuja», vasta voihtii ja »etsii asentoja» ... tiedättehän? Mutta mitäs te tietäisitte, terve ihminen!

—Näytättehän tekin terveeltä.

—Minä olenkin ainoa koko suvussa, minä olen pelastunut.

—Olette ehkä ajoissa ruvennut puutarhassa kaivelemaan?

—Kas teitä vaan, kun pilkkaatte! Mutta mitäpä jos todella olenkin ajoissa ruvennut kaivelemaan ja juuri siksi pelastunut?—Elämä on täynnänsä ihmeitä. Ei noita kömpelöjä poppamiehen ihmeitä, mutta järjellisiä ihmeitä, joilla on tarkoituksia, ja sitä syvempiä tarkoituksia mitä syvemmälle osaa katsoa. Ihminen esimerkiksi tahtoo pelastaa toisen, mutta tuleekin itse pelastetuksi—ja vieläpä pelastetuksi saman henkilön kautta, jonka hän aikoi pelastaa. Aikoi pelastaa, mutta kiitokseksi tuli itse pelastetuksi. Mitä siihen sanotte?

Minä haukottelin ja sitä peittääkseni sanoin luonnottoman kovalla äänellä, käsi suun edessä

—Vai niin...

Hän onneton käsitti kovaäänisyyteni uteliaisuudeksi ja antautui mitä suurimmalla nautinnolla kertomaan, kuinka hän oli siellä tahtonut jotakin pelastaa, mutta toinen pelasti ja hän pelasti ja toinen pelasti, ja pelasti ja pelasti ja pelasti. Minä aivan itkin salatuista haukotuksista.

—Elimme yllleistä elämää mautilloillamme, keisarillisen perheen jäsenet kävivät meillä vieraisa... Minä kasvatettiin pensionaatissa ruhtinattarien ja suuriruhtinattarien joukossa. Oli todella ihastuttavia tyttöjä ... muutamia ... en voi koskaan unohtaa ... ja heistäkin vielä moni muistelee minua... Mutta elämämme oli joutavaa, turhanpäiväistä. Tytöt ovat mainion hyviä, kun vaan eivät ole toisten tyttöjen joukossa. Yksin ollen semmoisella letukalla voi olla ihanteita, jopa jumalakin, mutta toisten seurassa ei ole muuta kuin lemmenjuttuja, pukuja, kujeita, enin sittenkin lemmenjuttuja. Ne eivät koskaan kyllästyttäneet tyttölaumaa. Kaikilla oli tietysti omat rakastettunsa, minulla myöskin.

—No niin. Kun minun lemmentuntuni tuli ilmi, hämmästyivät toverini. Olin rakastunut hurjastelemaan, rajuun luutnanttiin. Hän oli tosin ylhäistä, hyvinkin ylhäistä sukua, mutta ylhäinen maailma oli hänet jättänyt, koska skandaalien jälkeen hänen maineensa korjaus oli melkein mahdoton. Toverit pitivät hänestä paljon, ja kauniin ja jalon näköinen hän oli ulkomuodoltaan, mutta kaikki yritykset saada hänet lopettamaan raju juopottelunsa osottautuivat turhiksi.—Minä olin nuorena myös hyvin kaunis ja voinpa teille kertoa, että minuun oli silmänsä iskenyt muun muassa—mutta ettehan te tunne meidän suurmaailmaamme, onkin ehkä parempi että vältän nimiä. Sanalla sanoen, tieto, että olin lemmistynyt tuohon juopottelevaan, toivottomaan luutnanttiin, sai aikaan mitä suurimman hämmingin ja hämmästyksen ympäristössäni. Jos te kuitenkin luulette, että aijon kertoa teille romaanin vanhempieni estelyistä tai karkausretkistäni, niin erehdytte. Me sisarukset olimme omissa asioissamme täysin itsenäiset, vanhempamme olivat kuolleet ja holhoojamme oli aivan vallassamme. Sitä suurempi oli kauhistus tyttölaumassa, ja heidän virittämänsä vehkeilyt meidän liittomme lopettamiseksi olivat todellakin suuremmoiset.—Rakastuin häneen silmittömästi lainkaan häntä vielä tuntematta muuten kuin näöltä. Ensi näkemältä! Hän taisi olla silloinkin juovuksissa. Näin hänet toisten upseerien joukossa, suuressa kevätjuhlassa, paraatien jälkeen. Kaikki, jotka seisoivat hänen ympärillään, katsoivat häneen uteliaasti. Hän puhui jotain ja sytytteli nauraen paperossiaan. Silloin minä rakastuin häneen eivätkä silmäni voineet olla häntä hakematta... Voitteko selittää minulle, miten ihminen saattaa rakastua toiseen näin vaan näöltä, ensi näöltä,—juopuneeseen,—ja kuinka rakastua!—niin, että pitää suurimpana onnenaan saada edes vilaukselta nähdä häntä, noin vaan nähdä hänen päänsä menevän jossain toisten päiden seassa—edes vilaukselta, sanon,—ja sitten viikkokausia, kuukausia uneksia uutta tilaisuutta taas vaan vaikka sekunnin verran saada nähdä hänet. Voitteko selittää?

—Varmaan olitte sentään jo ennen kuullut jotain hänestä.

—Kuullut! Mitä muuta minä olisin kuullut hänestä kuin että hän oli parantumaton hurjastelija! Kerron teille, mitä olin hänestä kuullut. Että hänen intohimonsa oli suotta pilata nimeään ja mainettaan. Aivankuin hän ei olisi voinut olla rauhallinen kun vaan jokukaan ainoa saattoi vielä toivoa hänestä jotakin tulevan! Keskellä päivää, ja välttämättä kaupungin vilkkaammalla kadulla, tietysti juuri sillä kellonlyömällä kun parhain kerma oli liikkeellä, hänen piti esiintyä mitä arveluttavimpien naisten seurassa. Että vaan kaikki näkisivät, välttämättä kaikki. Intohimo tehdä itsensä mahdottomaksi, voitteko kuvitella?!

—Se on jo paljon se,—sanoin minä harmaalle rouvalle,—teitä viehätti hänen rohkeutensa, kaiken sovinnaisuuden halveksimisensa, hänen ei-yhteiskunnallisuutensa.

Harmaa rouva ei ottanut tätä kuullakseen. Hajamielisesti hänen silmäyksensä kohtasi minut, kohta siirtyäkseen jälleen omaan ajatusjuoksuunsa.

—Ei. Mitään muuta kuin pahaa en ollut koskaan kuullut hänestä, pelkkää pahaa ja häväistystä. Ja merkillisintä kaikesta oli se, että minä oikeastaan juuri sentähden rakastuinkin häneen. Minä rakastin häntä niin, että olisin milloin hyvänsä voinut purskahtaa haikeimpaan itkuun, tai antaa henkeni hänen tähtensä, särkeä oman elämäni, istua vankeudessa, mitä tahansa, mitä tahansa! Enkä ollut koskaan sanaakaan puhunut hänen kanssaan! Hm?

—Nyt ymmärrän,—sanoin minä,—teissä oli herännyt halu pelastaa tuo nuori mies.

Harmaa rouva katsahti minuun niinkuin kaukaisuuteen katsoja, jonka eteen äkkiä ilmestyy joku esine liian lyhyelle näkövälille. Hänen täytyi vetäytyä edemmäs minusta, hänen silmänsä suurenivat, pyöristyivät, ja hän ei hetkeen saanut ääntä suustansa.

—Kuinka te sen tiedätte?

—Äskenhän itse sen minulle sanoitte.

—Pelastaa?! Mutta kuinka »pelastaa»? On suuri eroitus pelastamisen ja pelastamisen välillä. Kuulkaa kärsivällisesti älkääkään koettako mitään edeltäpäin arvata, niin kerron teille kaiken alusta loppuun. No niin. Tehän tiedätte naiset. Rupesin jäseneksi hyväntekeväisyysseuroihin ja siten pääsin helposti Sashan äidin tuttavuuteen. Jokin vastustamaton voima heti yhdisti meidät toisiimme ... tuon vanhan kreivittären ja minut.

—Tahdoitte kumpikin »pelastaa».

—Älkää keskeyttäkö. Ette kumminkaan voi vielä mitään asiasta ymmärtää. Tahdoimme kumpikin pelastaa, niin. Tunsin heti vaistomaisesti, että kreivittärellä on sama ajatus kuin minullakin: kaikki käy hyvin, jos Sasha vaan joutuu naimisiin. Ja yhtä varmasti tunsin, että kreivitär ajattelee Sashan vaimoksi minua. Ensi katsauksesta, ensi kädenlyömästä sen tunsin. Ja vielä, että hän huomaa minun tietävän hänen tunteensa. Olimme kohta kuin tuhannen vuoden tuttuja, meillä ei ollut mitään toisiltamme salattavaa, aloimme heti puhua »hänestä» aivan kuin se olisi ollut maailman luonnollisin asia. Kuitenkin

oli jokin erotus kreivittären ja minun tarkoitusteni välillä: kreivitär olisi tyytynyt, kun vaan olisi saanut poikansa pois paheen tieltä, mutta minun aikeeni ulottuivat pitemmälle, minä olin päättänyt nostaa hänet myöskin yhteiskunnallisessa merkityksessä, tehdä hänestä vähintään ministerin! —Ja voitteko kuvitella riemuani, kun huomasin hänen todellakin rakastuneen minuun! Istui kaiket illat kotona kreivittären luona, kun vaan minä olin siellä, tai kun olimme tanssijaisissa, saattoi minut kotiin ja meni itse kotiinsa—mitään maistamatta koko iltana. Sellaista ei ollut vuosikausiin tapahtunut, ja kreivitär oli onnensa kukkuloilla, rakasti minua yhtä paljon kuin omaa poikaansa—me olimme kaikki äärettömän onnellisia...

—Kohta alusta aikain sain asiat semmoiselle kannalle kuin olin itsekseni suunnitellut. Tahdoin johtaa hänen voimakasta intohimoaan niin, että minun saavuttaminen tulisi hänelle samaksi kuin yhteiskunnallisen aseman saavuttaminen. Tärkeintä oli siis minulle peittää häneltä oma rakkauteni. Mikään asia maailmassa ei minulle ole koskaan ollut vaikeampaa kuin juuri tämä, mutta ei myöskään minkään asian onnistuminen ole minulle koskaan ollut tärkeämpi kuin tämän. Teidän Napoleoninne ja Gladstoninne ja Machiavellinne ovat kaikki suuria diplomaatteja, mutta yksikään heistä ei olisi voinut perille asti ajaa niin monimutkaista ja niin kaikkea huomiota kysyvää suunnitelmaa kuin voi olla jonkun naisen edeltäpäin mietitty sotajuoni. Olihan kysymyksessä vaan silloin osottaa hänelle vastarakkautta, kun hän puolestaan osotti halua ja innostusta jonkun aseman saavuttamiseen. Ja tehdä tätä kaikkea niin hienosti, ettei hän ruvennut pitämään tyhmänä tai kunnianhimoisena tai suorastaan porvarillisena tai myöskään huomannut tuota pelastamisen tendenssiä. Samalla täytyi katsoa, ettei tullut ikäväksi, ettei muuttunut konstikkaaksi, että pysyi hänelle yhtä viehättävänä, ettei hän rakastunut muihin ... ah, te tuskin voitte milloinkaan ymmärtää näitä asioita. Teidän, miesten diplomatia on aina suoraviivaista, te aina käytätte jo tapahtuneita asioita ja jo olevia suhteita selittääksenne ne muka oman harkitun menettelyenne seurauksiksi, mutta nainen todella luo uusia suhteita ihmisten välille ja siten hallitsee tapausten menoa, siinä se oikea diplomatia vasta alkaa.

—Kohota yhteiskunnallisesti vaikka kuinka korkealle ei merkinnyt Sashalle mitään, jos hän vaan katsoi sen tarpeelliseksi. Mutta tähän asti hän oli luullut, ettei se ollenkaan olekaan tarpeellista. Hän ei uskonut semmoiseen. Menestys seurasi häntä. Hän sivuutti vanhimmatkin toverinsa. Kaikki ihmettelivät hänen tavatonta kykyänsä ja häikäilemättömyyttä tarmoaan, kun oli kysymyksessä joku todellinen taidonosotus tai teko, josta paljon riippui. Silloin kuin muut vasta suunnittelivat ja arvelivat, hän jo löi ja viitoitti tietä. Mutta— minua suuresti vaivasi ja epäilytti vaan yksi pieni asia: kaikki mitä hän teki, sen hän teki aina ikäänkuin leikillään, aina vaan sama hymy huulilla. Hän osasi heti kaikki mitä hänen eteensä pantiin, mutta kohta ensi katsauksen jälkeen levisi tuo hymy jo hänen kasvoilleen. Leikillään hän oli taitava, leikillään hän oli diplomaatti, leikillään hän meni korkeimpiinkin esittelyihin, minä en kertaakaan huomannut, että hän missään näissä asioissa olisi koskaan ollut tosissaan. Tosissaan hän ainoastaan rakasti minua. Ja—ajatelkaa—minuun lämähtää äkkiä ajatus, että hän onkin oikeastaan paljon korkeammalla minua, joka olin aikonut hänet nostaa alhaalta muka ylös! Tämä ajatus sekoitti minut pahan päiväisesti. Minä kadotin käsistäni päälangan siihen juoneen, jonka olin itse virittänyt. Millä tavalla minä oikeastaan aijoinkaan hänet nostaa? Olinkohan minä mikään hänen pelastajansa? Tiedänpö minä ollenkaan minne minä hänet johdan, kun johdan niinsanotuille kunniankukkuloille? Entäpä jos johdankin harhaan?!

—Tässä minun täytyy kertoa teille myöskin toinen, personallinen suruni eli onnettomuuteni, painajaiseni, kuinka sen sanoisin.—Häyönä, ei— tahdon olla teille aivan suora—ei ainoastaan häyönä, vaan jo pari vuorokautta ennen häyötä, jolloin emme vielä olleet vihityt ja kaikki olisi voinut tulla peruutetuksi, jos joku välttämättömyys olisi semmoista vaatinut,—tunsin äkkiä hirmuisen kivun selässäni. Kamalampi kuin tuo hirveä kipu oli kuitenkin kauhistukseni, sillä minä tiesin mitä kipu merkitsee. Minun kohtaloni oli oleva sama kuin sisarieni: minä olin tuomittu loppujäkseni vaivaisen elämään. Kuulkaa minua älkääkää tuomitko minua: minä salasin kipuni ... ajatelkaa! Salasin! Salasin häneltä, jota rakastin! Niin, niin, te ja kaikki muut teidän mukanne tietysti tuomitsette minua: minun olisi teidän mielestänne pitänyt ilmaista, menettelyni osottaa mielestänne todellisen rakkauden puutetta, koska salasin häneltä, että hän oli sitomaisillaan kohtalonsa vaivaiseen, ainiaaksi vaivaiseen. En tiedä. Mutta jos hän olisi minut jättänyt, niin hän olisi varmasti ainiaaksi turmeltunut, ja kumpi on parempaa? Tiedän vaan, että salaaminen oli minulle äärettömän vaikeaa, ei tosin ensi alussa, mutta aikaa myöten yhä enemmän ja enemmän. Kipuni olivat välistä aivan sietämättömät, mutta minä vaan hymyilin. Kestin vuosikautia. Hän ei kertaakaan kysynyt, kuin aivan vaan ohimennen. Ja minä pääsin sanomalla: ah, kultaseni, se ei ole mitään.—»Mikä onni, ettei sinun ole käynyt niinkuin sisariesi!»—sanoi hän minulle. Minä hymähdin, vaikka samassa olin kuin katketa selkäni hirvittäviin tuskiin. Minä olin hänen pettäjänsä enkä pelastajansa!

—Kun kärsimykseni olivat pahimmillaan aloin lisäksi ja suureksi kauhukseni huomata, että Sasha oli löyhtynyt päätöksissään olla mitään juomatta. Hän tosin toistaiseksi tyystin salasi sitä minulta. Ja minä puolestani, ollakseni saattamatta häntä siihen vaikeaan asemaan, että hänen olisi ollut pakko valehdella, en koskaan kysynyt häneltä, missä hän kulloinkin aikansa vietti. Hän näytti panevan suurta

arvoa menettelyyni ja rakasti minua kaiketi senvuoksi vieläkin enemmän. Mutta yöt hän vietti kuitenkin yhä useammin ulkona, jumalaties missä. Ja minä tietysti surin itsekseni ja luulin, etten enää voinut olla hänelle minään viehätyivoimana, joka olisin jaksanut estää häntä vieraasta yöelämästä. Tietysti oli syy myöskin siinä, että minun täytyi kipujeni vuoksi lakata seuraamasta häntä jokapaikkaan, niinkuin olin ennen tehnyt. Mutta pääsyy oli jokin muu. Mitä enemmän hän menestyi, sitä vaikeampi näytti hänen olevan ottaa asioita totiseita kannalta. Ja mitä lähemmäksi tulimme hänen ratkaisevaa ylennystänsä—kysymys oli todella sangen merkitsevää asemasta ylimmissä piireissä—sitä välttämättömämpi näytti hänen olevan hakea unhotusta, suorastaan humaltumista. Ikäänkuin hän, pakottamalla itseänsä siihen mitä kaikki muut kuitenkin pitivät suurimpana onnenaan ja johon koko maailma aina pyrki, olisi tehnyt jotain väkivaltaa itselleen, melkeinpä varastanut tai ainakin ollut sillä tavalla epärehellinen, että hänen täytyi humaltumisella saada omatuntonsa vaikenemaan. Niin, niin, te katsotte ihmetellen minuun, mutta minä sanon teille, että maailma on paljon syvempi ja ihmeellisempi kuin me kuvittelemme. Me tuomitsemme juoppoja, mutta usein ovat juopot juoppoja vaan siksi, että heillä on hienostuneempi, arempi omatunto kuin keskitason jokapäiväisillä ihmisillä... Mutta jättäkäämme tämä asia. Sanalla sanoen: olimme yhtäikaa sekä saavuttamaisillamme rohkeimman unelmamme että myöskin saavuttamaisillamme siveellisen turmeltumisen huipun... Minä vaan kuumeentapaisesti toivoin, että käänös parempaan päin oli tapahtuva, kunhan tuo ylennyskysymys vaan tulee ratkaistuksi, ja odotin, odotin, odotin, odotin niinkuin viimeistä pelastustamme,—en koskaan ole elänyt enemmän tulevaisuudessa enkä koskaan siihen niin kaikkea luottamustani pannut.

Ja nyt täytyy minun kertoa teille kaikkein suurimmasta kolauksesta, mitä olen elämässäni koskaan kokenut. Kuulkaa. Eräänä päivänä hän tulee omalta puoleltaan luokseni ja minä heti hänen tullessaan huomaan, että jotakin erinomaista on hänelle tapahtunut. Hänen silmänsä ovat suureneet, ne yhtäikaa sekä hymyilevät että ovat ikäänkuin ihmeissään, tukka on epäjärjestyksessä ... sanalla sanoen: hän näyttää aivan kuin juuri unesta heränneeltä. Minä ensin luulinkin, että hän tulee minulle kertomaan jotakin ihmeellistä unta, jota oli juuri nähnyt. Hän tulee aivan luokseni, suutelee minua hellästi, hymyilee onnellisena, niinkuin aikoi kohta sanoa, että olemme voittaneet puolenmiljoonan palkintoarvan...

»Rakas, rakas Masha, sanoo hän,—olen lukenut muutamia kirjoja, joiden kansia en ikinäni ennen ole avannut. Nytkin otin aivan sattumalta käteeni, ja kohta minulle selvisi ihmeellisiä asioita, luin sieltä suuria totuuksia... Usko minua, Masha, ihmisen ei tarvitse pitää huolta mistään, ei yhtään mistään,—eikö se ole onnellista?»

Tämmöisiä hän puhui minulle kauan. Ja minä koetin häneltä peittää kauhistustani, ettei hän huomaisi minun epäilevän häntä hulluksi. Mutta varmaan kasvoni eivät voineet salata mielenliikutustani, koska hän äkkiä rupesi nauramaan ja sanoi:

»Mutta Masha kulta, ethän vaan luule minua hulluksi?!»

—Jumala minua semmoisesta varjelkoon! sanoin minä koettaen näyttää niin luonnolliselta kuin suinkin osasin, mutta oikeastaan menin yhä enemmän hämilleni ja mietin vaan kuinka saisin lääkärin käsiini.

»Ei, ei, Masha, totta minä puhun, vakuutteli hän,—olen saanut kokea niin päivänselviä todistuksia, ettei niitä yksikään ihminen voi epäillä,—niinkuin kaksi kertaa kaksi on neljä, vielä selvempiä, paljon selvempiä...»

—Mistä todistuksista sinä puhut, rakas Sashani, kysyin minä kaikkein rauhallisimmalla äänelläni. Hän ei osannut selittää.

»No, kuinka sanoisin,—siitä, että on ... että on...»

Nyt huomasin, että hän tarkoitti sanoa: »siitä, että on Jumala». Mutta sekä hänen että minun suvussani oltiin sillä sivistyksen tasolla, ettei milloinkaan puhuttu jumalista, ainakaan ei totisessa merkityksessä. Hän suorastaan ei saanut tuota sanaa suustansa.

»Siitä, että on—kuinka sanoisin—korkein olento, mutta se on tässä, tässä» ... sanoi hän ja löi kahdesti rintaansa, etten minä suinkaan luulisi hänen tarkoittavan jotain kirkollista tai mystillistä jumalaa, josta piti puhua silmät taivaaseen päin käännettyinä.

Pääsin vielä perille, että se kirja, jota hän oli lukenut, oli— evankeliumi tai joitakin sen uudenaikaisia selityksiä. Nyt oli mitta täysi. Ei enää epäilystäkään. Sasha oli tullut mielisairaaksi uskonnollisista mietiskelyistä!

Käännyin ensi tilassa maan parhaan psykiaterin puoleen. Lääkäri piti välttämättömänä saada personallisesti puhella mieheni kanssa, mutta minä en voinut mitenkään keksiä sopivaa juonta, miten järjestää kohtaus herättämättä epäluuloja miehessäni. Lääkäri alkoi nyt tehdä minulle kysymyksiä.

Minä kerroin kaiken. Kerroin, että mieheni aikoi joistakin minulle käsittämättömistä filosofisista syistä keskeyttää uransa, selittäen että muka ihmisen ei tarvitse pitää huolta huomisesta, vaan tehdä tänään mitä on tänään tärkeintä. Kerroin, että hän oli ollut saavuttamaisillaan sen aseman, jota kaikki ponnistuksemme olivat tarkoittaneet, kun katastrofi tuli ja mikään ei voinut enää horjuttaa hänen päätöstään,—että hän—ajatelkaa!—oli ruvennut kantamaan lämmityspuita, sahaamaan ja pilkkomaan niitä, ja aikoi koettaa pestä permantoja ja rappukäytäviä!—että hän ei tahdo antaa palvelua itseänsä kaikkein välttämättömimmissä asioissa, kuten saappaitten kiillottamisessa, vuoteen laittamisessa, vesien kantamisessa, ei edes kaikkein sopimattomimmissa... No mitä semmoisesta voi tulla! Ministeriksikö niin pääsee! Auttakaa, auttakaa minua, rukoilin minä lääkäriä. Hän kuunteli ja tahtoi aina vaan tietää enemmän ja enemmän, kenties oli hän utelias. Vihdoin hän huomasi kyyneleeni. »Miehenne yleinen mielentila, vaihtelee se huomattavasti synkkyyden ja iloisuuden välillä?» kysyi lääkäri merkitsevästi ja suurella asianymmärtämyksellä rypistäen silmäkulmansa. Minä selitin, että synkkyydestä ei ole toistaiseksi mitään tietoa, mutta että iloinen hän oli rajattomasti, aina vaan yhtä iloinen ja huoleton, aivan kuin nauttisi elämästä enemmän kuin kukaan muu ihminen. Tämän kuultuansa lääkäri ei kysellyt mitään enempää. Asia oli nyt hänen mielestään ihan selvä. Hän mainitsi, että tapaus on hyvin tuttu lääkeopissa, nimitti latinalaisen nimenkin, mutta olen sen unohtanut. Tuollaisen iloisuuden hän sanoi olevan varman merkin ja ennusti, että iloisuutta on kerran seuraava vastaava mielen synkkyyden. Mielentilat vaihtelevat moisilla potilailla, sanoi hän, niinkuin laineet, jotka milloin painuvat milloin kohoavat. Hän ei antanut minulle juuri mitään toiveita pikaisesta paranemisesta, kielsipä vaan pahoittamasta sairaan mieltä ja neuvoi senvuoksi mitenkään vastustamasta hänen aikeitansa ja päähänpistojansa. Siinä sitä oltiin. Olin tullut apua hakemaan, ja sen sijaan minun piti vaan olla vastustamatta mieheni hullutuksia!

Koko tämä asia oli minulle kuitenkin suurta tilintekoa itseni kanssa. Olin niin eläytynyt mieheni ylenemissuunniteluihin, että ne olivat kuin minun omia asioitani. Nyt nousi kysymys: olinko minä tuota yhteiskunnallista menestystä toivonut hänen vai ehkä vaan itseni tähden? Suruni ja harmini hukkaan menneistä puuhista oli suuri, mutta jos todella ajattelin häntä, niin ei ollut niinkään syytä suruun. Sillä katastrofin päivästä asti hän oli ollut juomatta minkäänlaisia väkeviä, vieläpä oli tupakoimisenkin heittänyt niinkuin se olisi hänelle ollut maailman helpoin asia, ja nukkui joka yön kotona—uskotteko—pani maata kymmeneltä ja heräsi kuudelta, aamusin tuskin voiden hillitä itseään puhkeamasta ilolauluihin, kuten hän itse sanoi minulle. Ja enkö minä ollut juuri noista paheista tahtonutkin häntä pelastaa? Mitä minä siis surin? Tietysti omia rauenneita toiveitani. Olin siis oman itseni vuoksi hänen menestystensä tavoittanut. Ja olisinko todellakin nyt vielä koettanut saada hänet luopumaan omista aatteistaan ja taas antautumaan asemain tavoitteluun, vaikka tiesin, että mikään sellainen menestys ei voinut antaa hänelle voimaa paheista luopumiseen! Olinhan silloin menetellyt niin kierosti kuin suinkin voi. Pelastamisen asemesta olisin syössyt turmioon!

Edessäni ei siis ollut muuta valittavaa kuin antautua ottamaan lähempää selkoa siitä mitä hän oikeastaan tarkoitti ja löytää jotakin elämisen ja olemisen mahdollisuuksia tässä asiain täydellisessä mullistuksessa. Vaimo seuratkoon miestänsä, sanovat vanhat ja minäkin tietysti pidin sellaista sääntöä vanhentuneena; mutta mitä voi vaimo muuta, jos hän nimittäin miestänsä todella rakastaa? Siinäpä sitä oikein koetellaan, rakastaako vaimo miestänsä vai ei. Mutta jos luulette, että minun oli helppo suorittaa tämä koe, niin suuresti erehdytte, se oli vaikea, vaikeampi kuin mikään koskaan on ollut. Ajatelkaa asemaani. Kaikki, kaikki meni nurin, aikomukset, suunnittelut, laskelmat, kaikki ponnistukset ja kustannukset, joita oli tulevaisuuden varalle tehnyt, ajatukset, tunteet, mieliteot—kaiken, kaiken piti muuttua. Mitä oli tottunut ajattelemaan tai tuntemaan, sitä ei enää saanut ajatella eikä tuntea, sitä ei enää ollut, se oli haudattu ainiaaksi... Sanalla sanoen: ihminen on kasvanut niinkuin kasvi muiden mukana aukeutta ja valoa kohden, yhtäkkiä tulee käsi, taivuttaa toisaalle ja sanoo: kasva tuonne! Hyvä, kasva, mutta mistä ottaa siihen voimaa ja elämänhalua? Ihminen ei ole yksin eikä muista irrallinen. Hän on myöskin sitä, mitä muut hänestä ajattelevat ja odottavat. Ja vaikka ei tulevaisuuden suunnitelmista puhu kenenkään syrjäisen kanssa, on maailmalla kuitenkin aina joku määrätty ajatus ja odotus tuon ihmisen suhteen, josta hän on äärettömästi riippuvainen, hän pitää pyhimpänä tehtävänänsä toteuttaa tuo ajatus ja odotus, hän taistelee sen täyttämiseksi kuin henkensä edestä, se on hänen salainen kunnianasiansa, se on hänen kaikkensa kaikessa, voimansa, elämänhalunsa. Mitä odotti maailma minulta? En puhunut kellekään aikeistani Sashan suhteen, mutta kuitenkin ajatteli maailma: hän aikoo tehdä tuosta juoposta ministerin, katsokaamme onnistuuko hän! Minä tiesin, minä tunsin että maailma niin ajattelee, ja se oli koko minun elämäni, minä olin kuin arenalla, minä taistelin toteuttaakseni maailman odotuksen, mitään muuta elämää ei minulla ollut. Keikauksen jälkeen tuli maailma vieläkin uteliaammaksi—tietysti! Sisareni neuvoivat minulle avioeroa, ja lakimiehet pitivät sitä aivan helppona saavuttaa. Mutta—millä syyllä olisin sen voinut tehdä, kun mieheni oh tavallaan pelastunut eli oli siis tapahtunut juuri se minkä vuoksi minä tahdoin hänelle uhrautua?!

Sukulaisteni kauhistus kasvoi ylimmilleen, kun me muutimme pääkaupungista ja asetuimme maalle. Minä itse en suinkaan vähimmin kärsinyt tästä. Se nosti mullistuksen kukkuroilleen. Kadotin sanan täydessä merkityksessä en ainoastaan entistä ajatus- ja tunnemaailmaani, vaan suoraan silmistäni

kaiken sen, mihin ne olivat ennen katsoneet, entiset ihmiset, entiset ystävät, entisen seurapiirin, tutut kotikadut, rakkaat oleskelupaikat, totut illanvietot, teatterit, konsertit, jotka olivat olleet minun oikeata hengitysalaani. Ja sijaan nousi silmiäni eteen oudot metsät, koivikot, lumiarot, nukuttava hiljaisuus, hitaat, harvasanaiset talonpojat...

Mikäs siinä auttoi? En ole koskaan voinut olla toimetonna. Hiljaisuutta ja tyhjäntekemistä kammoon enemmän kuin mitään muuta. Rupesin todellakin talouspuuhiin, uskotteko, menin niin pitkälle, että keitin ruokia, jopa pesin astioitakin—se on aina ollut erikoisen kauhuni esine. Mutta minulla on semmoinen luonto, että innostun kaikkeen mitä ikinäni teen, ja niinpä kävi tässäkin. Tiskasin, pesin, kesät kaiket puuhasin puutarhassa, minuun kasvoi tietämättäni aivan kuin uusi luonne, uusia asioita aloin rakastaa, intohimoisesti rakastaa. Puutarhamme oli syvän joen rannalla korkean pensasaidan ympäröimänä joka suunnalta. Pensasaitain takana kasvoi ikivanhoja lemmuksia, joten siellä oli kuin maailman suojatuimmassa ja hiljaisimmassa paikassa. Aurinko paahtoi sanomattoman kuumasti ja kasvullisuus oli omituisen, maasta itsestään nousevan kosteuden vuoksi niin rehevää, etten ole missään myöhemmin sellaista nähnyt. Se oli kuin minun toinen kotini, minä tunsin siellä joka puun, joka penkin, rikkaruohojen repiminen oli minun suurimpia huvejani, oletteko koskaan semmoista tehnyt?—no niin, te siis tiedätte, mikä nautinto on, kun revittyään rikkaruohot ulos juurineen, kaivelee käsillään maan rivien välistä pehmeäksi ja kuohkeaksi, penkin reunatkin, ja ojentaa samalla sen suuntaa, ja sitten näkee kuinka punajuurikkain punavehreit, suonikkaat lehdet loistavat auringon säteissä tai päästävät ne läpitsensä muuttuen yhä syvemmin vihreiksi ja punasemman suonikkaiksi, kasvavat suuriksi—suuriksi ja maa on niiden peitossa vihreää, kaikki hyönteisetkin, jotka niiden alla kuljeskelevat. Tiedättekö, minä kerran makasin penkkien välisessä ojassa ja katselin ikäänkuin salaa sinne lehtien alaiseen, syvän vihreään maailmaan. Siellä oli suloisen hämärää ja lämmintä, ja mikä elämä! Tuossa hienon hieno, vaaleanviheriä, juovikas mato taitavasti kortta ylös nousemassa, siinä nopeajalkainen sarviansa heilutteleva kovakuoriainen, kaikilla kiirettä ja puuhaa, kaikilla omat ihmeelliset pienoisrotkonsa ja käytävänsä, ihan erilaisissa muodoissa ja vaihtelevaisuudessa kuin meidän maailmassamme. Tutustuin niin heihin siellä, etten tahtonut voida irtaantua. Minä makasin aivan alastomana enkä kuitenkaan pelännyt mitään pistoja. Muurahaisetkin antoivat minun olla ihan rauhassa, joskus vaan tekivät nopean retken ylitseni, joka minua sanomattomasti huvitti. En tarvinnut myöskään pelätä mitään näkijöitä, sillä pensasaidat olivat hyvin korkeita. Ja minä rupesin yhä useammin ja useammin olemaan puutarhassani alastomana, aivan alastomana, ja voin vakuuttaa, että mitään pelkoa hyönteisistä ei ole, kunhan vaan itse asettuu heihin luottavalle ja hyvälle kannalle. Ainoa paha oli, että joskus mehiläinen takertui tuuheaan tukkaani, joka oli selässä hajalla, mutta se sattui ani harvoin. Nuori ruumiini ruskettui pian ja oli mielestäni hyvin, hyvin kaunis. Tunsin olevani yhtä luonnon kanssa. Se on suuri, se on ääretön nautinto, se on uskontoa. Kun vaan tulin puutarhaani, syttyi minuun suorastaan vastustamaton halu riisuutua alastomaksi. Niin saatoin tuntikausia tehdä työtä lapiolla ja haravalla, sekä pystyssä että kumarassa asennossa, vuoroin istuen, vuoroin työntäen, vuoroin vetäen, vuoroin makuullakin, ja mielessä koko ajan omituinen visertämisen tarve, riemu, halu puhjeta ylistyslauluun, syleillä jotain näkymätöntä, äärettömästi, äärettömästi rakastettua!— Ja sitten joskus nukkua väsyneenä lämpimälle mullalle, ah! Ei mitään pelkäämistä, minä vakuutan! Kerran ollessani pitkälläni näin vieressäni, kuivuneissa ruohoissa, rabarberien alla pienen pienet sysi mustat silmät. Hiiri! ajattelin, ja olin kavahtaa säikähtyneenä pystyyn. Mutta maltoin mieleni, kun muistin mitä juuri olin ajatellut: ei mikään elukka pure, ellei sitä ahdistaa, ellei se tunne olevansa vaarassa. Ja vaikka sykkivin sydämin, saatoin kuitenkin pysyä liikkumattomana. Hiiri lähestyy, nuuskii minun varpaitani, kohoo siitä jaloilleni ja tunnen sen sametinhienet kosketukset, näen sen ihanan, pienoisen kápälän, vaaleanpunertavan, se aina vaan nuuskii minua ja sitten taas nopeasti etenee pitkin jalkaa, jo on lanteilla, vaikein kestettävä oli, kun hiiri kulki vyötäisten yli, mutta siinäpä se varmaan kuuli sydämen kovan tykytyksen, koska se äkkiä hyppäsi syrjään maahan ja katosi korteikkoonsa...

Junan pitkä vihellys keskeytti harmaan rouvan kertomuksen. Hän alkoi hätäillen ja huolestuneena katsella ulos, huomasi jotain, nousi kiireesti, nosteli matkakapineensa hyllyltä, pisteli laukkuihin kirjansa ja kutimensa, niin että juna pysähtyi asemalle juuri kun hänen kertomuksensa oli lopussa ja kapineet kootut.

—Mutta kertokaahan pääasia, sehän on vielä kertomatta!—sanoin minä pahoillani siitä, että meille tuli ero juuri silloin kun uteliaisuuteni oli äärimmillään kohonnut.

—Kuinka niin, pääasia? Olenhan sen kertonut!—vastasi hän pujahtaessaan vaunun ovesta ulos.—Tässä minun on muuttaminen junaa tullakseni Hankoniemeen, hyvästi vaan ja suuret kiitokset seurasta, hyvästi, hyvästi!

Viimeiset hyvästit hän sanoi minulle ikkunaan, ollen itse jo asemasillalla.

Minä tempasin ikkunan auki ja työntäydyin vyötäisiä myöten ulos. Rouva alkoi perääntyä ja heilutteli kättään hyvästiksi, hänen ihana hymyilynsä hurmasi minut, olin kuin rakastunut, hän ei ollut minulle enää vanha, ei harmaa, hän oli nuori, täynnä elämänvoimaa, täynnä henkisyttä.

—Mutta sanokaahan toki kuinka tulitte pelastetuksi, huusin minä, kun juna jo alkoi liikkua eteenpäin.

—Pelastetuksi! Enkö ole sitä sanonut. Jokeni ja puutarhani on minut pelastanut. Siitä saakka kuin aloin siellä työskennellä, en ole reumatismista mitään tiennyt, niin, niin, en mitään, olen terve kuten näette ... hyvästi, hyvästi ... ainoa koko suvussa ... ei mitään kipuja ... hyvästi ... hyvästi...

—Missä miehenne?—elääkö?—huusin minä.

Mutta rouva ei enää välimatkan vuoksi voinut vastata. Ihanasti hymyillen ja päättänsä nyökyttellen ja kättänsä sen yli heilutellen hän katsoi jälkeeni, sitten kääntyi ja meni kannoksineen raiteiden yli toista junaa kohden. Meidän junamme rupesi tekemään käännöstä ja hän katosi ijäksi näkyvistäni.

Miksi en keksinyt jatkaa matkaa hänen kanssaan voidakseni olla vielä hänen seurassaan? Miksi en heti noudattanut omantunnon ääntä, kun se minulle hokemistaan hoki: »ei pitäisi halveksia vähäpätöisimpiäkään ihmisiä, jokaisella noista vähimmistä voi olla oma suuri kohtalonsa», en totellut enkä alottanut aikasemmin keskustelua, että hän olisi voinut kertomuksessaan pitemmälle ehtiä? Ja että minä olisin ennättänyt kysellä hänen miehestään ja heidän nykyisestä elämäntavastaan ja asuinpaikastaan, tai saada tietää edes hänen nimensä. En ole koskaan jälkeeni mitään tietoja näistä asioista saanut, vielä vähemmän häntä tavannut ja hänen ääntänsä enää kuullut.

»KUOLEMA, MISSÄ ON SINUN OKAAS?»

(Kukan filosofia)

Lensin siemenenä, tulin kai tuulen mukana...

Alenin, alenin, tartuin johonkin kosteaan, sade vei maan rakoon...

Kaksi vastakkaista mielihalua, joista toinen teki toisensa peräti mahdottomaksi, riehui minussa ja minä paisuin tämän ristiriidan vaikutuksesta niin, että lopulta tuskaannuin ja halkesin. Toinen mielihaluni oli ravinnon kaipuu, ja se synnytti minusta juuren, jonka haarat, etsien, syventyen, yhä laajeten sitoivat minua kosteaan, pimeään multa. Toinen oli päinvastoin intoni irtautua siitä kostean pimeästä mullasta, jälleen ilmoille noustakseni, jälleen liikkeelle päästäkseni, jälleen vapautuakseni. Ja se kaipuu kasvatti runkoni.

Näin heräsin uuteen elämään, ratkaisemattoman ristiriitani ihmeelliseen sovitukseen: saan ravintoa mullasta, mutta en ole sentään mullassa; juureni tähden en pääse paikaltani, mutta sentään tunnen kuinka jokin ihanan lämmin ja kuiva hivelee lehtiäni, jotka olen kasvattanut ikikaipuun vertauskuvaksi: minulta sammunut valo tavottaviksi, vapautteen kurottaviksi käsivarsiksi.

Sillä jos joku luulee, että olin uudessa elämässä valon ja irtautumisen kaipuuni kadottanut, se suuresti erehtyy. Se kaipuu oli päinvastoin muuttunut elämäni sisimmäksi sisällöksi. Siitä kaipuusta syntyi alati anovien ja rukoilevien lehtieni keskelle pieni nappu, joka sitten eräänä kauniina päivänä, keskipäivällä,—voi ihme!—puhkesi, avasi värikkäät lehtensä ja minä näin valon, näin auringon täydeltä terältä. Suoraan minuun se katsoi ja minä siihen, välittömästi, suoraan elämänantajan hehkuvaan, kuumaan sydämeeni!

Ja seurasin sen kulkua aamun noususta päivän laskuun, katsettani siitä kääntämättä. Yöksi vedin terälehteni umpeen, mutta uuden aamun noustessa jälleen näin aurinkoni silmästä silmään ja taas join elämää sen hehkuvista säteistä.

Ja niin muuttui elämäni sulaksi nautinnoksi ja minä aloin unohtaa, että kaipuuni olikaan paitsi valo vielä jotain irtautumista tarkoittanut.

Vaan suuri elämännautintoni ja päivän kuumat säteet yksissä neuvoin kasvattivat sisimpään, peitetyimpään ytimeeni pisanan kaikkein imelintä nestettä. Ajattelin: onkohan se elämän nestettä minulle itselleni, etten ikinä, en ikinä tästä onneni nautinnosta pois kuolisi? Ja tuoksuin onnesta, varjelin pisaraani kuin aarretta. Kasvatin heteeni kiinteiksi vartijoiksi sen ympärille ja emini nielun paisutin melkein läpipääsemättömän ahtaaksi sen päälle.

Ja puhkesin onneni täyteen kukoistukseen.

Tunsin, että jotakin oli tulossa, mutta mitä se oli, en aavistanut. Niin aavistaen voi tuntea vaan se, joka tuntee suurta, suurta onnea.

Eräänä päivänä, kun oli vähän märkää ripotellut ja minä, peläten koko-päivän-sadetta, olin jo painanut pääni alas, ettei vettä olisi päässyt minun niin runsaspölyiseen, hentoon heteistööni, aurinko äkkiä välähtikin esille entistä kuumemmalla ja kirkkaammalla voimalla. Onnellisena nostin pääni, ja tuskin ehtivät verholehteni kuivaa, kun tuli se, jota olin aavistanut...

Minä tuuperruin ja nuokahdin melkein maahan asti...

Herranen aika, saako niin tulla!—En ehtinyt ummistaa terääni... Ja kuinka rajusti! Ei—ei! Koko heteistöni menee sekasin! Pöly kaikki mullin mallin! Mitä haet sinä? Sitä pisaraako? Vallaton, ei milloinkaan, ei milloinkaan! Se on aarteeni, se on onneni, se on elämäni! Pysähdy pörriäinen! Ei, ei aijotko sisääni tunkeutua? Seisatu! Mieleetön mettiäinen, mitä teet sinä? Ai, ai,—ei, ei!

Se puhkasi minut. Se runteli minut. Se tunkeutui syvimpään, perimpään pohjaan ... ja otti! Otti pisarani?

Voi minua! Kallelleen on pääni nuokahtanut, yksi terälehdistäni roikkuu irrallaan, heteissäni suuri sekasorto, toiset poikki, toiset rikki,— emi sydämmeni auki, täynnä sekaantuneen hedepölyn tahraa...

Meni kauneuteni, meni tuoksuni, meni haluni päivään katsoa ja sen kulkua seurata... Vieras oli minulle sen säde, tunnoton sen lämmön kosketus. Oliko päivä taikka yö—yhtäkaikki minulle. Itkin kohtaloani, luulin kuolevani. Vääryydeltä näytti kuolemani.

Mutta siihen kohti, missä pisarani ennen säilytin, nyt alkoi kihelmöiden nousta niinkuin pientä rupea. Sitten palloiksi erottuivat.

Mitäs tämä?—ajattelen. Tunnen: jokin kasvaa minussa, nopeasti, monilukuisena... Tarvitsevat minun nesteitäni, käyvät yhä raskaammiksi. Varreltani, haluttomuuteen herpauneelta, uutta ryhtiä ja ojennusta kysytään. Valon voimaa heille imeäkseen lehtien täytyy levetä, tummeta...

Heteitten ja terälehtieni pudottua olin luullut onneni jo menneen. Minä houkka! Onni tuhat kertaa suurempi on kannettavanani: elänhän nyt jotain varten! Heitä armaitani, lapsiani varten. Mitä tekisinkään enää terälehdilläni ja kauneudellani kaikella?

Yksi huoli vaan, sekin rakas, koska heitä tarkoittaa:

En saa maasta ravintoa tarpeeksi kaikille, liekö vika mullassa vai juurissani. Laajennan juuriverkkoani, kaikkiin suuntiin uudet haarat lähetän, ja niiden päät tuhansiksi rihmasiksi hajotan: niukkana on ravinto, ehtyy mujujen voima, loppuu multa lokeroista. Salaan sitä heiltä, levitän yhä uudet juuriverkot, uudet haarat, uudet rihmaset hajotan, etteivät he, ylimmällä latvallani nuokkuessaan, sinä ilmoisna ikänä minun huoliani huokailisi.

Suljenko heidät kuoreen, peitänkö koteloon, ettei myrsky vie? Ei, en sulje kuoreen, enkä peitä koteloon: eivät päivää näkisi, eivät kuulisi sateen rapinata korteikossa. Vaan peitän heistä jokaisen hienoilla untuvaisilla, keveillä-keveillä terhenhöyhenisillä varustan, ettei päivä polta eikä vesi vahingoita. Ja sitten pienillä-pienillä hakasilla sidon itseeni.

Mutta ihmeitä on kukan elo täynnä.

Eräänä kauniina aamuna, kun kaste juuri oli kuivanut,—puh!—he irtautuivat minusta... Ja mitä näen minä,—nousivat ilmaan, kasvattamani untuvaiset siipinänsä.

Lapseni, lapseni, minne te—? Jätättekö minut—!

Mutta he—kuulivatko jotain vai näkivät jotain, jota en minä enää voi nähdä enkä kuulla—he vaan kohosivat ja aamutuulen viemänä hiljaa, tasaisesti etenivät ... etenivät ... hajosivat ... katosivat...

Olin antanut heille sen irtautumisen, joka oli ollut unelmaini unelma.

Itse puolestani tuskin voin lasteni lähdettyä kunnolleen enää seistakaan. Vähinkin tuulihenki huojuttaa ja kaataa melkein maahan asti, en jaksa nousta. Lehteni lakastuvat, rungolleni hiipii ruoste ruskea. Mutta armas on kuolemani, heidän valoista onneansa ajatellen.

LEIPÄKANNIKKA

Kuka oli syypää Kristuksen tappamiseen? Sekö mies, joka hänet 30 markasta antoi ilmi. Annetaan Juudaksen olla. Hän oli ehkä köyhä mies, vielä päälliseksi perheellinen, ja salapolisin virka oli ehkä hänen ainoa tulolähteesä. Onko sitäpaitsi valtion ja isänmaan palveleminen salapolisina häpeällistä? Sentähden, joka Juudasta moittii, hän on julkikapinassa valtiojärjestystämme vastaan. Juudas oli tyhmä, kun hirtti itsensä, sillä hänelle oli asianomaisella taholla jo ehdotettu kunniamerkki virkaintoisuudeata.

Kuka oli siis syypäänä kauheaan tekoon? Nekö sotamiehet, jotka plutonapäällikkönsä komentamina marssivat yöllä Juudaksen osottamaan paikkaan, vangitsivat Kristuksen, pistivät piikit hänen käsiinsä ja löivät ristipuuhun? Mikä perusteeton syytös! Eikö vasta pari vuotta sitten Saksan keisari korkealta valtaistuimeltansa sanonut palvelukseen kutsutuille rekryyteille: »tietäkää että sotamiehen täytyy olla valmis esivallan käskystä hetkenä minä hyvänsä ei ainoastaan vihollista, vaan, jos tarvitaan, omaa veljeänsä ja isäänsäkin ampumaan!» Ja eikö ihan eilen tai toissapäivänä tätä periaatetta ole käytännössä noudatettu kaikkialla muualla? Kuka uskaltaa väittää, että Getsemanen sotamiesten olisi pitänyt tehdä lakko?

Jos siis sotamiehet ovat ainoastaan käskyn toimeenpanijoita, niin syyllinen kai on se, joka toi vangitsemiskäskyn kasarmiin. Vallesmanni toi kuvernöritä käskyn kasarmiin. Tai sanokaamme suoraan: kenraalikuvernööri käski. Siihen pysähtykäämme.

Mitä vallesmanniin tulee, niin oli hänellä tietysti perhe ja lapset ja aivan vähän palkkaa, mutta jos hän olisi virastaan luopunut, niin olisi sekin vähä mennyt. Hän toimi sitäpaitsi ainoastaan käskyläisenä, eikä ottanut edes punnitakseen mitään muita mahdollisuuksia. Sama on kuvernörin laita. Vai olisiko valantehneen käskynhaltijan pitänyt punnita annettua käskyä.

Kenraalikuvernöristä, Pilatuksesta, taas tiedämme, että hän enin kaikista tunsikin omantunnon epäilyksiä, ja teki parastaan päästäkseen koko asiasta. Vasta sittenkuin hänelle huomautettiin, että Kristus teki itsensä kuninkaaksi ja oli siis kapinoitsija, myönsi Pilatus, että hänen keisarillisena luottamusmiehenä täytyy tuomita. Hän olisi muutoin suinpäin lentänyt asemastaan, menettänyt virkansa ja eläkkeensä. Eikö hänen olisi sittenkään pitänyt tuomita? Helppo sanoa. Hauska olisi tietää kuka meidän päivinämme jonkun pienen velvollisuuksien ristiriidan tähden on valmis luopumaan kokonaisuudesta maakunnasta! Vielä vähemmän kokonaisuudesta valtakunnasta.

Piispatko siis ja konsistorion jäsenet, jotka Pilatukselle huusivat: ristiin naulitse hänet! Mutta voiko heitäkään syyttää? Sillä olihan päivän selvää, että »jos tuo ihminen saa sinänsä olla, niin roomalaiset tulevat ja hävittävät koko kansan». Vai kuka meidän päivinämme, nähden että koko kansa on häviön partaalla, sittenkin menettelisi oikein ainoastaan siksi, että se on oikein, kävi kansan miten kävi? Kylläksi hengen miehet omantunnon äänen tiesivät, mutta nytpä ei ollut siitä kysymys. Arkkipiispa (Kaifas) sanoi konsistorion neuvottelussa nimenomaan; parempi on että mies häviää, kuin että koko kansa häviää, eli että politiikka on korkeampi kuin oikeus ja omatunto. Jos taas mieli menetellä omantunnon mukaan, riippumatta seurauksista, niin on parasta luopua arkkipiispan asemasta. Tämä tie olisi tietysti jokaiselle avoinna; entä leipäkannikka? Kaifas ei ollut tottunut ruumiillisin voimin leipäänsä hankkimaan; hän eli rovastikuntain tuloista, saarnoillansa ja päällikkyydellensä;—miten hän olisi toimeentullut ilman palkkaa ja eläkettä? Hän johti siis mietelmänsä tämmöiseen tulokseen: jos luovun leipäkannikasta, niin kansa hukkuu. Ja niin ollen oli hänen pyhä velvollisuutensa pysyä leipäkannikassa.

Emme siis voi mihinkään muuhun päätökseen tulla, kuin että syyllinen Kristuksen kuolemaan oli leipäkannikka. Ei Juudas, eivät sotamiehet, eivät vallesmannit, eivät kuvernörit, eivät piispat, eivätkä arkkipiispat, vaan leipäkannikka, eli se seikka, että ihmiset leipäkannikan asettavat korkeammalle kuin omantuntonsa. Niinhän se on vielä tänäpäivänä. Vai kukapa palvelisi sensorina, polisina, santarmina, valtiopappina, ellei siitä olisi tuloja enemmän kuin tavallisella työmiehellä? Kahden ja puolen markan päiväpalkasta tuskin kukaan rupeisi sananvapautta kuristamaan tai kotitarkastuksia toimittamaan tai saarnaamaan vastoin vakaumustaan. Mutta kymmenestä markasta ja siitä eteenpäin löytyy näihin virkoihin hakijoita kosolta. Ja jos valtiomahti tänäpäivänä tahtois uudestaan ristiinnaulita (nykyään kai hirttää) Kristuksen, niin olisi siihen käytyreitä yllin kyllin.

Näitä asioita silmällä pitäen käy selväksi, missä tarkoituksessa Kristus puhui niin paljon juuri leipäkannikasta. Hänen vuorisaarnansa koko ponsi on tässä opissa: »Ei ihminen voi palvella yhtäaikaa Jumalaa ja mammonata; sentähden älkää pitkö huolta leipäkannikasta, vaan järjestäkää ensin yhteiskuntanne omantunnon mukaan, niin kaikki hyvät teille annetaan». Alkuperäiset sanat ovat luettavina Mateuksen evankeliumin 6:n luvun 24-33 värsyissä.

KUNINKAITTEN SEURASSA

Isäni oli sotaherra ja valkeankotkan ritari. Mutta hän oli sydämmessään kansanmies, ja pani minut suomalaiseseen kouluun, jossa oli enimmäkseen talonpoikaisten ja käsityöläisten lapsia. Melkein kaikki olivat paljon kookkaampia kuin minä, rotevampia ja vanhempia, ja muutamia heistä sanottiin kuninkaiksi.

Ei heitä sanottu kuninkaiksi samoista syistä kuin oikeita kuninkaita. Sillä eivät he päässään kruunua eivätkä kädessään valtikkaa kantaneet, eivät paashit pidelleet heidän purppuratoogansa liepeitä, eivätkä suopelit olleet henkeänsä ja nahkaansa antaneet tämän toogan koristeiksi. Vaan he olivat sellaisia kuninkaita, joiden henki haisi tupakalle, kun he tulivat tunnille, ja jotka uskalsivat luokkahuoneessakin, juuri ennen opettajan saapumista, aukaista uunin pellit, ja maassa kyykkysillään istuen vetelivät paperossista nopeita haikuja, puhaltuen savun uunipesän vetoiseen nieluun. Tosin taisi nimi johtua siitäkin, että he olivat aina pallonlyönnissä kuninkaina. Mutta heidän pääkuninkuutensa oli siinä, että he aina ja jokapaikassa olivat opettajia vastaan, ja pitivät kaikkia siivoja ja ahkeria mammanpoikia alamaisinaan.

Kunnioitukseni ja ihailuni näitä kuninkaita kohtaan kasvoi luokka luokalta yhä suuremmaksi. Sitä suurempi oli kuitenkin suruni sen johdosta, että he, mitä ylemmäksi tultiin, vetäytyivät minusta erilleen. Heillä rupesi olemaan erikoisvehkeitä koulun ulkopuolella, joihin he eivät minua koskaan vihkineet. Arvattavasti he eivät luottaneet minuun, vaan epäilivät, että jotain voisi tulla tiedoksi opettajistolle vanhempieni kautta, jotka olivat opettajien persoonallisia tuttuja. Kuinka lieneekään ollut, viimeisillä luokilla meidän eromme kehittymistään kehittyi. Kuninkailla oli keskinäisiä aikeita, yhteisiä puuhia, ja usein he menivät koulun loputtua suuressa joukossa salaa minulta jonnekin—en tiedä minne. Totuin tähän asiain tilaan vihdoon, niin etten edes enää udellutkaan minne he kulloinkin menivät.

Mutta sitten tapahtui luokan ja opettajiston välillä suuria rettelöitä erään petosjutun vuoksi, joka oli huomattu tutkinnoissa. Opettajille tuli tärkeäksi saada syylliset ilmi. Pantiin toimeen ankaroita tutkistelemuksia. Kuulusteltiin kaikkia yhteisesti ja jokaista erikseen. Mutta opettajain yrityksistä huolimatta—ilmiantoa ei tapahtunut. Silloin saapui rehtori luokan eteen ja ehdotti, että syyllinen ilmaistaisiin koko luokan puolesta, joten ei kukaan yksityinen tulisi esiintymään toverinsa ilmiantajana. Muussa tapauksessa uhkasi rangaista koko luokan. Hän kehotti siis luokkaa pitämään kokousta ja tekemään päätöksensä, ja poistui.

Me pidimme käytävissä kokouksen—meluisan kokouksen.

Ja päätös tuli huimaavan rohkea: ei, vaikka joka mies erotettaisiin!

Oli ilta, kun jälleen kokoontuimme luokkahuoneeseen rehtoria odottamaan.

Tyyneyttä teeskennellen hän astui luokan eteen kuivana, iänikuisessa harmaassa puvussaan, suupielet tällä kertaa kalpeina,—mikä ilmaisi hänen sisällistä kiihotustaan. Verkalleen hän astui ihan luokan eteen, hieroen niskalihaksillaan ahdasta alaspäistä kaulustansa—kuten hänen oli tapana. Hän asetti molemmat kätensä tuolinkarmille ja alkoi odotellen huojuttaa tuolia edestakaisin sen etujalkojen varassa.

Kuoleman hiljaisuus vallitsi äsken vielä niin meluisassa huoneessa, eikä kukaan liikahtanut siitä asennosta mihin oli jähmettynyt. Yksi ainoa kaasuliekki palaa sihisi luokan yläpuolella. Se valaisi niiden päälakeja, jotka istuivat juuri sen alla. Etäämmälle näkyi yhä himmeämpinä kasvot kasvojen vieressä. Huone oli suuri ja kolkko.

Kun ei kukaan noussut luokan vastausta antamaan, kysyi vihdoon rehtori paha ennustavan hiljaisella nenä-äänellä:

—Kuka siis on syyppää siihen teille kaikille tunnettuun petosyritykseen, joka tapahtui koekirjotuksessa tämän maaliskuun 13 päivänä?

Sama kuoleman hiljaisuus.

Vasta nyt näytti jokainen ymmärtävän missä vaarassa oltiin.

Ja niinkuin hiiret ennenmuinoin olivat unohtaneet päättää kuka heistä panisi kellon kissan kaulaan, niin olimme mekin unohtaneet päättää kuka meistä oli astuva rehtorille kieltävää vastausta antamaan. Kokouksessa oli siitä kyllä tainnut olla vähän puhetta, oli ehdotettu useampia, vieläpä oli joku kuninkaista minuakin maininnut, mutta minä otin asian pilaksi, sillä niin suurta kunnioitusta en toki olisi odottanut—minä, jolle ainoalle ei edes oltu uskottu ketkä kuninkaista syyllisiä oikeastaan olivatkaan.

Nyt sitä vastoin välähti minussa ajatus, että yhdellä iskulla saavutan kuninkaitten luottamuksen. Sillä hetkellä jännittyivät kaikki sieluni voimat ja minä keksin diplomaattisen vastauksen, joka todella pelasti meidät samalla sekä onnettomuudesta että antautumisen häpeästä.

Kaikki hämmästyivät, kun näkivät minun nousevan ylös.

—Luokka antaa kieltävän vastauksen, sanoin minä.—Ilmiantajaksi ei meistä kukaan rupea, ei yksityisesti eikä liioin luokkana!—Ei vaikka joka mies erotettaisiin, lisäsin vielä.

Sanoin ja istuin. Rehtori kalpeni. Pitkän aikaa hän seiso i äänettömänä ja hieroi kaulustansa. Sitten meni sanaakaan sanomatta opettajahuoneeseen; sillä kouluneuvosto oli asiaa varten koolla.

Ja muutamien tuskallisten minuuttien jälkeen meille annettiin tieto, että neuvosto oli päättänyt vielä kolme päivää odottaa tunnustusta ja muussa tapauksessa erottaa koulusta joka viidennen oppilaan.

Minä olin päivän sankari. Minua lyötiin olalle, minusta sanottiin: kas se on mies! Ja kulkiessamme parvissa pois koulutalosta,—kun kaduilla sytyteltiin iltalyhtyjä,—näin ja kuulin, ettei ainoastaan siinä parvessa, jossa minä kuljin, vaan myös edelläni ja takanani kehuttiin minua.

Kuninkaitten parvi kulki edellä, ennätti lyhdyn alle kadun kulmaukseen ja piti siinä lyhyen neuvottelun. Kun me tulimme kohdalle, sanoi kuningasten kuningas, että eikö mentäisi Majefskiin. Mutta Majefski taisi olla jokin juomapaikka. Ymmärsin heti, että siinä nyt minulle tarjottiin avain heidän sisimpään toveruuteensa. Tule meidän kanssamme juomaan ja osota että olet hylännyt sen mittapuun, jonka mukaan opettajat arvostelevat siveyttä, niin me sinut tunnustamme!

Me menimme eräälle harvinaiselle ja hämäränpuoleiselle poikkikadulle. Kapean portin läpi pujahdimme lankkuaidan ympäröimälle mäkipihalle, ja nousimme jyrkkiä rappusia myöten puisen talon toiseen kerrokseen. Huone, johon tulimme, oli suurenlainen, mutta hyvin matala ja pimeästi valaistu. Huonekalut olivat alkujaan kai esittäneet jotain punaista komeutta, mutta olivat aikain kuluessa saavuttaneet samallaisen rasvaisen täpläisyyden kuin seinäpaperit ja muinoin valkea pöytäliina. Kun olimme istuneet pöydän ympärille ja kauan aikaa juhlallisina odottaneet, aukeni ovi, ja eräs naishenkilö, jonka puku oli täyteläisten rintain alta samalla tavalla tummentunut kuin sohva ja pöytäliina, kantoi sisälle ison tarjottimen. Se oli täynnänsä kiliseviä laseja, keskellä oli kannu höyryävää vettä, suuri sokeriastia ja karahvi keltaista konjakkia.

En ollut eläissäni vielä tämmöistä juomaa ottanut suuhuni. Kuuma vesi ynnä konjakki maistui minusta kamalan pahalta. Ja minun oli suuresta onnesta huolimatta perin vaikea pitää suupieliäni hymyssä; ne kiertyivät ihan vinoon—pöytäliinan, tuon naishenkilön ja nyt vielä tämän kitkerän sokeriveden takia. Join sentään urhoollisesti kokonaisen lasillisen, ja minulle laitettiin uutta.

Nyt rupesi yksi kuninkaista laulamaan erästä hyvin pitkää laulua kolmesta juutalaisesta, jota laulua en ollut ennen koskaan kuullut:

»Det var en gång tre ju-u-dar, ju-ju-ju, ju-ju-ju, ju-ju-ju, tre ju-udar, det var en gång tre ju-udar».

Ensin tuntui tuo renkutus hirmuisen typerältä. Mutta kuningas otti alusta ja taas alusta, ja yhä ryhdikkäämmin sekä vaati jokaista yhtymään loppusäkeeseen. Kun olimme toistaneet laulua puolikymmentä kertaa, alkoikin se saada merkillistä lentoa ja vauhtia. Mitä enemmän tahti varmistui, sitä selvemmin siinä alkoi tuntua joku salattu sisällinen rytmi. Ja tämä nostattava rytmi muuttui jonkinlaiseksi vertauskuvaksi meidän toveruudestamme, meidän yhteisestä uhmastamme opettajia vastaan.

»Den förste hette Abraham, a-a-a, bra-bra-bra, ham-ham-ham, Abraham, den förste hette Abraham!»

Hei vaan! Kippis!

Yksi kuninkaista pani kätensä minun olalleni ja jatkoi laulua. Minä katson eteeni ja laulan ja näen hänen ja muiden yhdellä tavalla suu auki, silmät pullollaan laulavan, ja minut tempasee jokin repäisevä ilonpuuskahdus, avartava ilonvavahdus. Ensi kerran tunnen, että nuo toverien tutut koulupenkeillä kuluneet takit ja liivit, nuo jokapäivä nähdyt hiustupsut, nuo ulkoaopitut nenät, silmät ja äänet ovat todella varsinaisten ihmisten, ystävien, eikä ainoastaan koulupoikain. En voinut olla ottamatta kaulasta sitä kuningasta, joka äsken oli pannut kätensä minun olalleni. Hän ei lainkaan oudostellut sitä, vaan herkeämättä laulamasta—voimainsa yltäkylläisyydessä nosti minut maasta ja kantoi ympäri huonetta, sekä laski sitten taas alas. Uusi, ennen aavistamaton toveruus ja uskollisuus yhdisti meidät toisiimme tänä iltana.

»Den andra hette Isakob, i-i-i, sa-sa-sa, kob-kob-kob, Isakob, den andra hette Isakob!»

Kuninkaat kilistelivät laseja minun kanssani ja kuninkaitten kuninkaat rupesivat tasa-arvoisiksi

ystävikseni. Kaikki sinukset ja cosinukset, kaikki logaritmit ja geometriset sarjat, kaikki oratio obliquat ja Westfalin rauhat ne menivät pieniksi ja mataliksi, ne kadottivat sen merkityksen, minkä opettajat pitkinä, harmaina kouluvuosina olivat yrittäneet niille antaa, asettuessaan elämän ja meidän välillemme ja sanoessaan: ainoastaan sinusten ja cosinusten kautta kulkee tie elämään. Ei! Elämä oli tässä meidän toveruutemme uhmassa. Pieneksi keräksi meni koko opettajisto ja vierä pois tieltä meidän koskena kohisevan vapaudenlaulumme tärisyttävästä voimasta:

»Den tredje hette Jakobin, ja-ja-ja, ko-ko-ko, bin-bin-bin, Jakobin, den tredje hette Jakobin!«

Lauloimme yhä ja yhä uudestaan, kunnes emme enää malttaneet pysyä paikoillamme. Muutamat rupesivat laulun ohella voimiansa koettelemaan nostamalla nojatuoleja ilmaan yhdellä kädellä ja yhdestä jalasta: ja laulun tahtiin sekaantui yhä kimakampia hihkahduksia. Sakean tupakinsavun vuoksi ei enää näkynyt kuin epäselviä, savussa sikin sokin hyppeleviä olentoja, tai oikeammin sanoen ikäänkuin yhteydettömiä, irrallaan olevia ruumiinjäseniä, huitovia käsiä, läheneviä ja eteneviä naamoja, jotka vihdoin kaikki lauluntahdin jätettyään huikeasti ääntelivät omiansa.

Muuta en sitten enää muista tästä merkillisestä illasta kuin sen lopun.

Minä menin ulos vilvottelemaan ja kun tulin pimeälle pihatörmälle, muistan, kuinka melu yhtäkkiä vaihtui syvään hiljaisuuteen, ja äänetön tähtitaivas katsoi pimeästä suoraan lakittomalle pääläelleni ja silmiini.

»Se on hyvä«—sanoin minä taivaalle—»ole sinä vaan siellä!«

Kun rupesin astumaan, niin joka askeleella luulin maan olevan kauempana kuin se oli, joten jalkani siihen ennen aikaa hauskasti töksähtelivät. Minua huvitti suuresti, etten voinut seista horjumatta paikallani. Aidan takaa himmeästi paistavan katulyhdyn valossa poksahdelti hengitykseni höyry ilmaan keväisen yön pakastuksessa. Katselin myhäillen tuota muka niin erinomaisen suoraa aitaa ja ajattelin, että sekin, niinkuin cosinukset, oli oikeastaan paljon vähäpätöisempi laitos kuin kuvailtiin, ja että siis myös sen hajottaminen maan tasalle olisi sangen suotavaa ja paikallaan. Rupesin rynnistelemään sitä vastaan, mutta se ei huojunut. Löysin tangon ja pujotin sen portinpuoliskon alle, aikomuksessa nostaa koko portin saranoilta.

Samassa tulivat kaikki pojat ulos. He olivat lähdössä.

Mitä sinä rytyyttelet?—kuulin minä jonkun tovereista sanovan ja minulle pantiin lakki päähän. Toinen kysyi minulta: »Mistä vihat?«

Minä sanoin:

—Se on hävytöntä!

He kysyivät:

—Mikä on hävytöntä?

Minä vastasin:

—Nämä portit täytyy nostaa saranoilta, että ihmiset pääsee kulkemaan.

Ja samassa toinen isoista portinpuoliskoista irtautuikin yläsaranastaan, ja kallistui pahasti retkalleen alemman saranan varaan. Nyt ei pikku ovi, joka oli isossa portinpuoliskossa, lainkaan päässyt aukenemaan. Pojat kävivät käsiksi isoon porttiin, nostaakseen sen jälleen paikoilleen. Mutta se höltyi alemmastakin saranasta ja kaatui suuresti rämähtäen katukäytävälle. Laajalti kajahtelivat tyhjat kadut öisessä hiljaisuudessa.

—Prrrr—Polisi!—pr—pr—pr—Toinen polisi!—Prrrr—kolmas!—prrrr— joka suunnalta!

Me kypälämäkeen.

Minne kaikki yhtäkkiä ennättivät kadota, en tiedä,—loukkoja löytyy onneksi aina, kun pojat niitä tarvitsevat,—mutta minä ainakin jouduin kahden kuninkaan väliin, jotka tarttuivat minuun kainalojen alta ja läksivät juoksuun.

Pääni upposi hartiaain väliin ja vilistävät jalkani tuskin ulottuivat maahan, kun he minua kummaltakin puolen kannattaen huikeassa lennossa etenivät kotiani kohden. Siellä he auttoivat minut lankkuaidan yli— sillä oven avaamiseen ei ollut aikaa,—ja itse häipyivät kuulumattomiin. Seisoin henkeäni pidätellen aidan takana. Kuulen kuinka poliisi juoksee kulman ohi, meidän kadullemme poikkeamatta. Ei siis tavottanut heitä. Ja minä huokasin kevennyksestä. Nyt, luulin, on onneksi kaikesta päästy. Mutta voi kauhistusta!

Seuraavana päivänä ilmestyi poliseja kouluun. He olivat päässeet perille, että yölliset mellastajat kuuluivat meidän kouluumme. Nimiä eivät olleet saaneet tietää.

Ja rehtori lähetti vahtimestarin tiedusteluretkelle, ja vahtimestari palasi ja oli tainnut käydä Majefskissa, sillä hän toi rehtorille tiedon, että mellastajat olivat olleet meidän luokkalaisiamme. Nimistä ei hänkään ollut saanut tietoa.

Mutta kun minä vihdoin tahdoin mennä tunnustuksille, näyttivät kuninkaat minulle nyrkkiä, sillä he pitivät sellaista niin perin tyhmänä aikeena.

Kuninkaitten mielestä oli päivän selvää, että jos yhden tai kahden kaikissa tapauksissa piti erota koulusta, niin erota piti tietysti niiden, joilla tietojensa puolesta oli vähin toiveita päästä luokalta ja sittemmin yliopistoon. He neuvottelivat keskenään. Kahdella heistä oli todellakin vähänlaisesti toiveita. Nämät menivät rehtorin puheille ja ottivat kaikki niskoillensa, sekä petoksen että nyt tämän portinkaadon. Ja he erotettiin koulusta.

En ole edes kuullut mitä heistä sitten tuli ja minne ne elämässä joutuivat.

Mutta se tieto on minussa säilynyt, että olin ollut kuninkaiden seurassa, ei niiden, jotka kulkevat kruunu päässä, purppurassa ja suopelinnahkoissa, vaan oikeiden kuninkaiden, niiden, jotka ansaitsevat kaikkien runoilijain ylistystä,—jotka ovat todellisia voiman ja vapauden kuninkaita!

KEHRÄÄJÄ

En ole tavallinen langankehrääjä, jonka rukki lämpimässä pirttihämärässä hyrrää. Olen kehrääjä kruunun valoisissa saleissa, jonka kolea yösiija on kiviseinäkopissa ja jonka unettomille kasvoille kuu piirtelee rautaristikon varjot.

Näen ristikon läpi kolkan nukkuvata kaupunkia. Valot ovat sammuksissa. Yhdessä talossa vaan syttyi tuike keskelle yötä. Liekö lapsi herännyt eikä ota nukkuakseen.

Nuku, nuku, kaikki nukkuvat, pahat vaan valvoo.

Ei viisas äiti susilla lastansa säikyttele, sudet ovat kaukana, mutta sanoo: kehrääjä tulee! Ja lapsi kysyy: äiti, mikä on kehrääjä? Niin äiti sanoo: se on jumalaton sikiönsä surmaaja, joka rikostaan kehrää tuolla punasten tiilimuurien takana; siellä istuvat rivittäin ja rukit lupisevat, ja vihaset silmät paistavat kuin öisen huhkaimen, ja vahdit heitä vartioi, sillä jos kuka heistä vaan irti pääsee, niin verinen veitsi kädessä se samoo ympäri maailman sinisilmälapsia surmaten. Ja lapsen sydän kouristuu, ja se nukkuu kauhusta tainnuksiin, eikä ilmoisna ikinä sitä kehrääjän hirmua unhota, vaan aikuiseksi päästyään uudet muurit meidän ympärillemme nostaa ja eteemme lisäristikot rakentaa.

Ja oikeassa olet, äiti, jumalattomia me olemme. Taivaan pyhät me nauramme ja maailman hyvät me herjaamme. Eikä ole niin pimeätä salaisuutta, ettemme sitä ilkkuen toisillemme kertoisi. Paatumus meitä yhdistää rivoksi joukoksi, että vielä yönkin yksinäisyydessä sydäntemme portit jumalien kolkutusta kestävät.

Mutta nyt sinulle kerron milloin jumala minut jätti, nyt sinulle salaisen virteni laulan, kelmeän kuun piirtäessä rautaristikon varjot kasvoilleni.

Mistä syystä tapoin?

Ymmärtämättömyydestä. Olin maailmassa yksin. Sieluni syvin salaisuus olisi synnyttämisen kautta tullut ilmi,—sellainen salaisuus, jota en olisi pystynyt ilmaisemaan, en vaikka minua olisi hengettömäksi tukahutettu tai tulella elävältä kärvennetty.

Tietysti, ajattelinhan tappaa itseni ennenkuin synnyttän, mutta ruumiinpesijä olisi salaisuuteni nähnyt ja sittenkin kylälle kertonut. Ja se ei saanut, se ei saanut tapahtua! On salaisuuksia, joiden ilmitulemisen ajatuskin koskee kipeämmin kuin sydänhaavan raateleminen soraisella raudalla. Sentähden en tappanut itseäni. En myös karkuun lähtenyt, sillä olin palveluksessa ja virkavalta olisi minut saavuttanut.—Ajattelin: menen rannan veteen synnyttämään ja niin lapsi tukehtuu ennenkuin on

elämään ruvennut. Tai ajattelin: kaivan kuopan valmiiksi, ja ennenkuin ehtii hengähtämään sysään multaa päälle.

Mutta en tarvinnut upottaa enkä kuoppaan syöstä. Sillä nähtyään onnettoman tilani ja etten pystynyt salaisuuttani ilmaisemaan, jumala sääli minua ja esti murhasta. Onnellisesti ihmisiltä salattuani mitä tuleman piti, synnytin kenenkään aavistamatta lepikkoon. Odotin parاهدusta, mutta ei parahtanut eikä liikahtanut. Kohottausin istualleni, ja näin, että napanuora oli valmiiksi kiertynyt kolmasti kaulan ympäri. Olisi tarvinnut vaan vetää tiukemmalle, niin lapsi olisi tukehtunut. Mutta jos olisin kierinyt auki, niin olisi ehkä jäänyt elämään. Minä en tehnyt kumpaakaan. Ja saamatta henkeä se hyvän aikaa aukoi suutansa, niinkuin vedestä nostettu ahven. Sitten alkoi ruumis nytkähdellä, vavahti pari kertaa, eikä suu auennut enää.

Olinko minä mikään lapsensurmaaja?

Minkä minä kuolleella teen, ajattelin. Ja salasin kaikki.

Kaivoin sen tunkioon, kun olin kuullut siten nopeimmin murtuvan, ja myös senvuoksi, että jos se sieltä olisi löytynyt, niin löytäjänä ei olisi voinut olla kukaan muu kuin se, joka talven tultua tunkion pellollensa ajaa. Mutta se oli lapsen isä. Ajattelin: nähköön hänkin mihin on sikiönsä hylännyt!

Ja ilmestyin ihmisten ilmoille niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Eikä kukaan mitään epäillyt. Jumalan kanssa taas luulin asian jo ennestään niinhyvin kuin sovituksi.

Mutta sitä poloista suun aukomista en voinutkaan unohtaa.

Ja eräänä yönä näin unta, että minä nopeasti kierin auki sen nuoran ja lapsi avasi silmänsä ja kirkkaasti hymyili minulle. Samassa sillä oli vaatteet yllään ja minä nostin sen syliini istumaan ja se osasi lepertää: äiti, äiti! Meillä oli mökki alhaalla harjun rinteellä. Rappusten edessä oli pyöreä kukkapenkki ja pähkinäpuulehtoja. Ja kun jätin lapsen yksikseen, noutaakseeni kaivosta vettä, niin minun jo ehti tulla häntä ikävä, ja mennessäni minä huutamalla puhelin sille, että se herkeämättä tuntisi läsnäolon. Ja kuulin sen aina sopertavan: äiti, äiti! Ja tultuani laskin korvon käsistäni ja taas otin syliini ja se pienillä kätösillään leikki hivuksieni kanssa ja sivusi kasvojani. Ja kun moneen kertaan suudeltuani poskia ja kaulaa painoin pääni sen rintaa vasten, niin lämmin paita tuoksui rakkaalle, rakkaalle lapselleni.

Herättyäni koetin ensin nauraa.

Seuraavana yönä näin saman unen, enkä minä silloinkaan itkenyt.

Monena yönä näin aina vaan sitä samaa unta, kunnes siitä herääminen teki kipeämpää kuin jos olisi lävistetty, alkaen päälta kantapäähän asti. Kuinka paljon kipeämmin se koski kuin jos sydämeni kaikki salaisuudet olisi maailman kuuluville huudettu!

Aloin ymmärtää, että jokin voima tahtoo saada minut itkemään. Mutta minä en sittenkään itkenyt, vaan kannoin kuormaa, joka oli raskaampi kuin jättiläisen, joka hartioillansa koko maailman kantaa.

Olisin kamppailussa ehkä tappiolle joutunutkin, elleivät ihmiset olisi minua vihdoin jumalan kovista kourista pelastaneet.

Tapahtui näet niin, että vallesmannin metsäkoirat vetivät lapsen ruumiin tunkiosta ja minut tutkittiin kaiken kylän kuullen, tuomittiin ja vietiin kehruhuoneelle. Siitä hetkestä saakka olin unestani vapaa ja se mikä oli muille rangaistusta se oli minulle sulaa lepoa ja pelastusta.

Lepoa oli minulle kehrääjätoverini ilkkuva rivous, pelastusta heidän pohjaton paatumuksensa. Heidän rivoutensa tuli minun rivoudekseni ja heidän paatumuksensa minun paatumukseksi muuttui, että yön yksinäisyydessäkin sydämeni portit nyt jumalien kolkutusta kestää. Pelotelkaa lapsianne meillä ja visusti vartioikaa meitä, sillä totisesti ken meistä täältä vapauteen lasketaan, se levittää saastaa maailmaan, se kaikki taivaan pyhät nauraa ja kaiken hyvän herjaa. Korkeammiksi, korkeammiksi rakentakaa muurit ja kaksinkertaisiksi ristikot vahvistakaa!

»HILJAISUUDESSA»

(Eräs muisto)

Meidän puolentoista-vuotias tyttömme oli sairastunut keuhkokuumeeseen ja viikon kuluttua tuli vielä aivokuume lisäksi. Hän joko ääneensä valitellen nyppi huuliaan ja peitettään tai makasi tajuttomana, silmät auki. Lääkäri, lapsen nähtyään, teki kohta johtopäätöksensä, ja jos viivytteli sitä meille sanomasta, niin nähtävästi vaan säälistä meihin. Hän ilmaisi kautta rantain, ettei ollut juuri mitään toivomista, ja läksi. Kutsuimme vielä toisen lääkärin siinä toivossa että tällä olisi ollut enemmän luottamusta paranemisen mahdollisuuteen. Tämä toinen lääkäri alkoikin hoitaa lasta, muutti itse vesikääreitä joka kolmas tunti ja silmiänsä ummistamatta valvoi kokonaisen yön lapsen vuoteen ääressä. Mutta aamupuoleen hänkin sanoi, ettei ole mitään toivoa lapsen paranemisesta, ja matkusti pois.

Auringon noustessa näimme kaikki selvästi, että lapsella oli jo kuolemankamppaus edessä. Käsissä ja suupielissä alkoi käydä omituisia nytkytyksiä ja hengitysjaksojen välinen aika oli pidennyt.

Soitimme kolmannen tohtorin. Hän saapui hevonen vaahdossa, pitkä turkkinsa ja suuri karvalakki ihan lumisina, vaikkei lunta satanut. Hän hypähti reippaasti reestä ja nousi puoli juoksussa portaita ylös.

—Lapsi parka,—hän sanoo nähtyään pienokaisen ja silittelee sen päätä ja koettelee suonta,—niitä on paljon tällaisia tapauksia tähän aikaan,—Ja hän kertoo tapauksen, jossa lapsi oli, ihme kyllä, parantunut.

—Onko siis toivoa?—kysyimme.

—Ei, ei suinkaan. Olen aivan vakuutettu siitä, että huomenna tähän aikaan kaikki on lopussa, tai ehkä jo tänään iltapäivälläkin,—sanoo hän rauhallisella ja lempeällä äänellä.

Ja vähän aikaa istuttuansa hän nousee ja sanoo rohkasevasti: »no, nyt minun täytyy kiirehtiä toisten sairaiden luo, niitä on paljon.» Jättää hyvästit, istuu rekeen, kuski napauttaa pitkällä pystypiiskallaan hevosta ja lumipölynä he tuprahtavat näkyvistä.

Iltapäivällä, niinkuin tohtori oli sanonut, piteni hengitysten väli huomattavasti yhä pitemmäksi ja pitemmäksi, ja vihdoin ei tullut uutta hengitystä enää ollenkaan.

Kuinka selvää oli, ettei lapselle ollut oikeastaan mitään tapahtunut. Äsken se vielä hengitti, sitten harvensi yhä enemmän, harvensi niin, että kului kolme neljä sekuntia ilman hengitystä, vihdoin kuusi seitsemän sekuntia, kunnes jäi kokonaan tulematta. Sydämentykytys samalla tavalla hidastui, harveni ja seisahtui.

Jyrkkää muutosta ei näkynyt eikä ollut. Ei ollut siinä mitään luonnotonta, ei mitään kummallista eikä erinomaista. Mutta yhtäkkiä herää outo sana: kuollut! ja joku—onko se yleinen mielipide, sopivaisuusko, aivan kuin joku uhkaaja—käskee ajattelemaan, että on tapahtunut jotain kammottavaa, hirveätä, jota emme osaa suinkaan itse arvostella, vaan täytyy ainoastaan osata tehdä sitä, mitä tällaisissa tilaisuuksissa tavallisesti tehdään, noudattaa juhlallisuutta, puhua hiljaa, nyyhkyttää j.n.e.—koko tuo pitkä sarja kaikille tunnettuja tekoja. Vuosisatojen taikauskot kummittelevat niin sen sanan soinnussa, että ne ihan väkisin jatkuvat selkäydintäni myöten, ja vähän ajan kuluttua minua kammottaa oman lapseni ruumis ja pelottaa olla yksin samassa huoneessa vainajan kanssa.

Miksi ihminen ei voi vapautua kuolemankammosta? Miksi vapautuminen kuolemankammosta ei ole tehty hyveeksi, vaan sitä päinvastoin pidetään jonkinlaisena uskonnollisena velvollisuutena? Miksi ei jo lapsiin istuteta luonnollista käsitystä kuolemasta ja juurruteta heistä pois viimeisiäkin taikauskon ja kammon jätteitä, että heistä kasvaisi pelkäämättömiä ihmisiä? Miksi ei uskalleta sanoa lapselle: kuolema on ihmishengen ystävä, kuoleman kammoaminen ja pelkääminen on pimeyttä, kuolema on yhtä tarpeellinen kuin syntyminen. Pitäisi siis—ja erittäinkin lasten kasvatuksen nimessä luopua kaikista vanhoista tavoista, joiden noudattamisella olemme edistäneet väärää kuolemankäsitystä. Pitäisi myös lakata opettamasta (kuten vielä m.m. Z. Topelius, vert. »Lehtisiä mietekirjastani» ss. 23 ja 24), että muka saiturit ja pahantekijät kuoltuansa harhailevat aarteittensa kätköjen tai pahantekojensa paikkain ympärillä, ja että kaikki muutkin vainajat ovat muka näkymättöminä läheisyydessämme »vielä jonkun aikaa kuolemansa jälkeen». Pitäisi niinkään lakata opettamasta, että kuolleet ruumiit nousevat kerran haudoistaan, kuten uskonnossamme opetetaan. Ja pitäisi ennen kaikkea luopua salaperäisistä, pakanallisista hautajaismenoistamme, ja istuttaa lapsiin se käsitys, ettei ruumiista vapautuneella hengellä ole enää tietysti vähääkään tekemistä mätänevän ruumiin kanssa,—että kaikkein vähin voi vapautunut henki olla riippuvainen siitä hautaavatko ihmiset ruumiin siunattuun maahan vai ei j.n.e.

Niin pitäisi. Mutta kun sitten joutuu silmä vasten silmää tuon kysymyksen kanssa, niin on sen toteuttaminen paljon vaikeampaa kuin ajatuksessa näyttikään. Syvälle ovat meidän luuhumme ja

vereemme syöpyneet lapsuudessa saamamme käsitykset, mielikuvat ja ennakkoluulot,—syvemmälle kuin yksikään meistä aavistaa.

Niinpä siis syntyi meillekin tuo tavallisissa oloissa niin luonnolliselta näyttävä hautaamiskysymys. Sekä lapsen äidillä että minulla oli varma vakaumus siitä, ettei millään ulkonaisella menolla voi olla mitään vaikuista henkisiin asioihin. Olimme muun muassa jättäneet lapsemme myöskin kastamatta, koska emme voineet antaa kasteelle mitään merkitystä. Nyt olisi johdonmukaisuus sitä enemmän vaatinut hylkäämään myöskin hautajaismenot. Mutta tämä velvollisuus tuntui sillä hetkellä niin vaikealta, että teki kipeätä ottaa sitä edes ajatellakseen. Tuhannet syyt olivat puhuvinaan vastaan, alkaen siitä, että maa oli puolenkyynärän paksuisessa roudassa, korkeiden nietoksien peittämänä, ja päättyen tuohon kaikkein pahimpaan ja tympäsevimpään: »mitä ihmiset sanovat!»

Kun kuulin, että vanha palvelijattaremme meni vinnille pyykkivaatteita järjestämään, minä kiipesin sinne myöskin muka jollekin asialle ja koetteeksi sanoin aikovani haudata lapsen kotiin.

—Kyllä sen nyt sentään saisi viedä siunattuun maahan,—sanoi hän nähtävästi loukkaantuen lapsen puolesta. Ja vähän ajan perästä, ihan kuin kauhistuttava aavistus olisi hänessä herännyt, lisäsi:

—Eikö tänne sitten mitään pappiakaan haeta?

Minä selitin, että ei.

Silloin hän kalpeni ja hänen hyväntahtoiselle luonteelleen vieras vihan ilme värähti suun ympärillä, kun hän sanoi:

—Niinkö se sitten kuopataan kuin koira vaan!

Ja vaikka hän oli minun palvelijani, tunsin minä olevani hänen edessään ikäänkuin poikanulikka, jota uhataan jonkun pahanteon vuoksi.

Vielä vaikeammalta olisi minusta tuntunut ilmoittaa aikomukseni naapurillemme, eläkeukolle, joka auttaa meitä ulkotöissämme. Tämä ukko on hyvin totinen ja harvapuheinen, ankara vanhantestamentin mies. Muun muassa ei hän eikä hänen perheensä käytä ruokaan sianlihaa eikä raavaan verta; hän ei puhu koskaan syödessään, ei myöskään salli pyydystä kalaa sunnuntaipäivänä, koska Moseksen laissa näitä kaikkia kielletään. Vaikea on hänen selviytyä paksussa raamatussa. Hän lukee sitä itse ja punnitsee kaikki omalta kannaltaan. Hän uskoo joka sanan ja koettaa toteuttaa parhaansa mukaan. Hän pitää nimenomaan kiinni vanhasta testamentista, ja antaa sille jonkinlaisen etusijan uuden testamentin rinnalla.—Maallisissa asioissa on hän sitävastoin hyvin kehittynyt ja tavattoman järkevä. Sitäpaitsi hän on hyvin siveellinen, rehellinen ja hyvä. Mutta koko elämänsä hän on elänyt suuressa köyhyydessä ja on nyt vanhoina päivinään vailla kaikkea uskoa tämän elämän paranemisen mahdollisuuteen. Ei hän sinä ilmoisna ikänä tule minkään vallankumouksen eduista osalliseksi, eikä häntä myöskään voi auttaa mitkään kaupunkilaiset työväestön työlakot. Hänen koko elämänilonsa on pyrkimisessä hengellisten asiain selvytyteen, ja kallionkova on hänen uskonsa, että selvyiden perille pääsee uppoutumalla yhä syvemmäs vanhan testamentin sokkeloihin sekä jyrkästi hylkäämällä oman järjen valo.

Kun ajattelin, että tälle ukolle sanoisin »tulkaapa nyt tuonne metsikköön kaivamaan hautaa lapsellemme» niin valtasi minut jo vaan ajattellessanikin kauhistus. Jos edessäni olisi ollut koko Suomen kansa, joka on perkanut tämän maan, pelloiksi kuokkinut sen kantoiset kivikot ja suliksi kyntänyt sen sitkeät savikot,—jos se kokonaisuudessaan olisi ollut edessäni vanhoine testamenttineen ja isiltäperittyine uskoineen, en olisi ollenkaan ollut enemmän hämilläni kuin tämän yhden ukon edessä. Sillä hän oli minulle Suomen kansa.

Näiden mahdottomuuden muurien vuoksi oli minulle todellinen kevennys, kun lapsen äitikin vastusti kotinhautaamista, sillä se vapautti minut asian ratkaisemisesta.

Mutta sattui niin, että kuusivuotias tyttäreemme kuuli meidän keskustelumme, ja kun oli päätetty haudata kirkkomaalle, niin hän rupesi allapäin valittamaan, miksi muka viemme niin kauvas pois. Tämä teki äitiin syvän vaikutuksen, ja siitä hetkestä huomasin hänen ottaneen tämän kysymyksen omakseen ja jääneen yhtä raskaasti kahdenvaiheille kuin olin minä.

Naiset elävät tunnemaailmassa, ja tunteillaan he totuuttakin vainuavat ja totuuden vihdoin löytävät.

Sitä en silloin ymmärtänyt, vaan pidin ainoastaan omaa järjen syytä pätevänä ja tuota tunteen syytä asiaan kuulumattomana.

Johonkin päätökseen tullaksemme jätimme kysymyksen kohtalon ratkaistavaksi. Päätimme niin, että jos pappi suostuu hautaamaan kastamattoman lapsen tavallisella tavalla kirkkomaahan, niin hautaamme sinne, mutta jos hän panee esteitä niin hautaamme kotiin ilman mitään kirkonmenoja.

Läksin pappilaan. Kirkkomme on Suomen vanhimpia. Se on rakennettu kivilohkareista, jotka ovat aikain kuluessa hienosti sammaltuneet. Molemmat kiviset päätyseinät kohoavat mahtavina, teräväkulmaisina kolmioina korkean ja jyrkän pystykaton ylimpään harjaan saakka, joka on pantu niinkuin pärekatto, päreinä vaan pyöristetyt laudat. Harjalla istuu aina rivi mustia naakkoja, josta osa tuon tuostakin lähtee lentoon huutaen tuota tuttua: djakke, djakke, ja palaavat heti jälleen takasin, jolloin toiset lähtevät. Tietysti ovat kirkon rakentaneet jättiläiset.

Hautuumaan ohi päästyä poikkesin pappilan tielle.

Pian alkoi käänteessä näkyä ensin punainen jyväättä, ja sitten sen takaa pappilan rakennuksen laudoilla vuorattu, kellertävänharmaaksi maalattu pääty. Tämän ei aivan korkean, mutta leveän ja pitkän, koruttoman, puhtaan talon edessä on laaja, puutarhan tapainen piha. Mutta tasaisia teitä oli suurella tarkkuudella luotu kaikkialle, joista tullut lumi oli kasvattanut kinokset vieläkin suuremmiksi, niin että rakennus ja punertavat taloushuoneet pihan toisessa päässä olivat ikkunia myöten lumiin uponneet ja näytti pappila kylmän valkeuden rinnalla sitäkin lämpimämmältä. Päärakennuksen oven edessä oli tuoreita havuja. Ensin tullaan suureen suljettuun kuistiin, sitten tilavaan ja korkeaan eteiseen, jossa on vaatenauloja ympäri seiniä ja kaksoisovi auki ruukkukasveilla täytettyyn saliin; siitä taas on ovi auki vielä johonkin huoneeseen vasemmalla, josta vanha rovasti nyt paraillaan tuli minua vastaan. Niinkuin hienosti sammaltunut kirkko, niinkuin tämä hiljainen pappilan talo ja sen valoisa, kukkainen sisustus teki turvallisen rauhan vaikutuksen, niin vaikutti rovastinkin vakaa ja hiljainen olento. Minun asiani tuntui minusta sillä hetkellä olevan jotakin kolkkoa loukkausta koko tätä vuosisatojen luomaa tyyssijaa kohtaan, jossa sadat ja tuhannet ihmiset minua ennen olivat käyneet pyytämässä sekä syntyneitten että vainajiensa siunaamista, ilman että vähinkään murunen oli tarvinnut rapista kalliista muinaismuistosta.

—Meillä on lapsi kuollut, mutta se oli kastamaton ja minä nyt tuln kysymään, kuinka tässä on meneteltävä,—sanoin minä.

Rovasti, tottumattomana täällä maalla siihen että ruvetaan heti paikalla ja seisaaltaan puhumaan asioita, käski minut, vastaamatta mitään, ystävällisesti sisälle kansliaan, mutta itse meni hakemaan kappalaista, joka asui samassa talossa ja hoiti kanslia-asioita.

Rovasti ja kappalainen tulivat sisälle.

—Terve, terve,—sanoi jälkimäinen minulle puristaen toverillisesti kättäni, ja istui heti kirjojen ääreen kirjottamaan määräystä haudankaivajalle.

—Käy siis laatuun haudata kirkkomaahan?—kysyin minä.

—Tietysti, sanoi hän varmasti. Mutta vanha rovasti oikasi:

—Se tahtoo sanoa, haudaus tulee tietysti tapahtumaan »hiljaisuudessa», luetaan ainoastaan Isämeidän ja Herransiunaus.

Sillä aikaa kuin kappalainen kirjotti, otti rovasti puheeksi kasteasian.

—Miksi ette ole kastattaneet lastanne? Eikö olisi ollut parempi tehdä niinkuin luterilainen kirkko vaatii?

—Käsitykset vähitellen muuttuvat,—sanoin minä, koettaen sanoa niin vähän ja niin hiljaa kuin mahdollista.

—Niin, mutta jos käsitykset muuttuvatkin, niin onko silti välttämätöntä erota kirkosta,—sanoi nyt kappalainen, kääntyen tuolillaan:—minun mielestäni pitäisi pysyä kirkon yhteydessä ja sitten vasta, jos näkee olevan jotain korjattavaa tai puhdistettavaa, erottaa kullasta kaikki se, mikä ei ole kultaa.

Hän oli kirjottanut valmiiksi määräyksen haudankaivajalle, ja jätti lapun minulle.

Onnellisesti olin siis kaikki esteet välttänyt, ja lupakirja taskussa läksin nyt kotimatalle.

Mutta mieli kävi yhä alakuloisemmaksi.

Ei ainoastaan enää maantien lumiset, katkeamaisillaan olevat puut, vaan sammaltunut kirkko, sen hautuunmaa, vanha harmaapää rovasti ja koko käynti pappilassa herätti yhä voimakkaamman tunnon siitä, että en ollut tehnyt mitä olisin voinut ja mitä olisin ollut velvollinen tekemään.

Ainoa puolustukseni oli, etten voinut myöskään menetellä vastoin vaimoni tahtoa: ja tätä puolustusta koetin pitää kaiken aikaa mielessäni. Mutta siitä huolimatta alakuloisuus ei mennyt.

Tulin kotiin. Vaimoni ensin ilostui, että olimme saaneet oikeuden haudata sinne mihin muutkin

ihmiset, vaikkapa vaan »hiljaisuudessakin». Hän varustausi nyt vuorostaan matkalle kirkonkylään valitukseen sopivan hautapaikan. Ja kaikki näytti rupeavan menemään tavalliseen tuttuun tapaan.

Mutta kun hänkin sitten palasi kotiin, huomasi kohta, että häntä painoi taas sama raskas mieliala, joka oli häneen tullut kuusivuotiaan tyttäremme valituksen johdosta.

Kysyin kuinka oli käynyt.

—No, valitsin paikan,—sanoi hän hiukan välinpitämättömästi,—hyvin kauniin,—näky järvi,—torstaiksi lupasi saada haudan valmiiksi.

Vähän ajan perästä hän sanoi alakuloisena:

—Tiedätkö, minä olin aivan pakahtua suruun, kun kahlasin siellä lumessa ja hain paikkaa.—Ja itkuun heltyen hän lisäsi: »Miksi todellakin viedä niin kauas!»

Silloin minä menin sen eläkeukon luo.

Hän oli kotona ja saattoi minut pieneen ja matalaan erikoiskamariin, jossa oli hyvin moniruutuinen, vihertävää päivänvaloa päästävä ikkuna ja sen päällä kahtaanne jakaantuvat sanomalehtipaperista leikatut kellastuneet uutimet koristettuina muutamilla punaisilla paperikukilla. Ikkunan edessä oli pöytä ja valkoinen liina. Mustuneihin seiniin olivat lapset naulanneet joitakin laatikkojen päältä otettuja kansikuvia. Vielä oli huoneessa pari tuolia ja piironki, jonka päällä myöskin valkoinen liina, ja ruostunut peili.

Me istuimme vastakkain, hän valoa vastaan, minä selin ikkunaan.

Nyt oli se hetki, jolloin minä istuin Suomen kansan edessä. Hikipisarot nousivat otsalleni.

—Aijomme haudata lapsemme tänne kotimetsikköön,—sanoin.

Oli pitkä äänettömyys.

Hän, ystävällinen hymy huulillaan, näytti tavottelevan jotain vastata, veti sitä varten jo henkeäkin, lipatti huulillaan, mutta ei löytänyt mitään sanottavaa. Hänenkin ohimoissaan suonet paisuivat ja hieno hiki nousi otsalle.

Hetken kuluttua sanoin minä:

—Taitaa olla vaan hyvin kova routa maassa?

Ja hän, aivan kuin olisi ilostunut, että kysymyksen teoreettisesta puolesta oli päästy, alkoi hyvin toimellisella äänellä laveasti selitellä, ettei se routa mitään niin kovaa ole, kun lumi tuli tänä vuonna aikaisin ja keskeytti maan jäätymisen.

Näin vähän oli Suomen kansalla sanomista. Hienotunteisuudesta suruamme kohtaan se vältti väittelyn eikä sanallakaan arkaan kysymykseen koskettanut.

Illalla loin tien auki sille paikalle kotimäen rinteeseen, jonka olimme hautapaikaksi valinneet, Se ei ollut talon vieressä, vaan vähän alempana, metsikön rinnassa. Siinä kasvaa vierekkäin kaksi vanhaa kuusta, joitten ympärillä on hyvin taajassa näreitä; alempana, järvelle päin on koivuja ja lyhyttä lepikköä. Lunta ei tässä kuusikossa ollutkaan paljon, kun se oli kaikilta tuulilta suojassa.

Merkitsin paikan neljällä paalulla. Kun seuraavana aamuna tulin paikalle, oli eläkeukko jo puhkaissut roudan kangella ja kaivoi hautaa.

Lapset koristivat sitten hautakuopan kuusen havuilla. Ja tätä tehdessään he lauleskelivat.

Erittäin selvästi muistan, kuinka minä, vanhat taikauskot vielä minunkin veressäni, ajoin ensin kieltää heitä laulamasta, mutta sitten riemastuin ajatuksesta, että lapsilla ei enää ole minun taikauskojani, ja annoin heidän laulaa.

Palvelustyttömekin, joka ensin oli niin julmistunut, otti innolla osaa lasten puuhiin.—»Ei se enää tunnu minusta miltään», sanoi hän.

Kun me sitten loimme haudan jälleen umpeen, viserteli lähioksalla pieni lintu talven syvässä hiljaisuudessa. Ja hiljaisuus oli varmaan vielä syvempi kuin minkä rovasti olisi osannut hautauksellemme antaa...

»VELVOLLISUUS»

Yksinäytöksinen näytelmä

Tässä näytelmässä esiintyvällä oudolla kielten sekoituksella on erikoinen tarkoitus, joka on silmällä pidettävä, mutta noudatettava ilman minkäänlaisia liioitteluja. Sekä venäläinen, ruotsalainen että suomalainen ovat korkealla sivistyksen tasolla. Tekijää on kiinnittänyt, paitsi komedian ja tragedian sekoitus, myöskin halu kuvata, miten eri tavalla eri kansallisuuteen kuuluvat ihmiset suhtautuvat sellaiseen tapaukseen kuin näytelmässä esitettyyn. Venäläinen tahtoi, että koko juttu heti painettaisiin alas, että nimismies edelleen kaikessa rauhassa jäisi virkaansa hoitamaan. Suomalaisruotsalainen Leander, tuo miellyttävä, jäykkä virkamies, ei voi mitenkään suostua semmoiseen tuumaan, hänen täytyy vähintään saada ottaa ero virastaan. Suomalainen nainen taas edustaa näiden rinnalla nuorinta, ennakkoluulotonta, vapaata, valoisaa elämän katsomusta. Nämä kolme, Suomessa alinomaa toisiansa kohtaavaa kansallisuutta ovat esitettävät mitä suurimmalla huolella. Ei saa tahallaan tavoittaa koomillisuutta, vaan pitää mielessä henkilöjen sivistystä ja samalla kansallisia ominaisuuksia. Venäläinen on vilkas, käsiänsä liikutteleva, niiden avulla selittelevä,—ruotsalainen taas jäykkä, liikkumaton, mutta sitä miellyttävämpi johdonmukaisuudessaan ja lain kunnioituksessaan. Kielen murteellisuutta ei saa liioitella. Kun jäykkä ruotsalainen, joka ei koko näytöksen traagillisimmisakaan kohdin ole päästänyt liikutustaan näkyviin, vihdoin viimeisissä sanoissaan taittuu ja joutuu tunteiden valtaan, on se esitettävä niin, että tuo taittumus tuntuu järkyttävältä. Venäläistä esittävän henkilön pitää välttämättä jonkun verran tuntea venettä ja venäläisiä. Tärkein kohta on saada esille venäläisen rajatonta ihmettelyä sen johdosta, että hänen ystävänsä nimismies ei sano voivansa jäädä virkaansa, puoli, joka erikoisesti kuvaa venäläistä kansallisuutta suomalaisen ja ruotsalaisen rinnalla.

Näillä edellytyksillä saa kappaletta näytellä vapaasti kaikissa tilaisuuksissa, missä tulot käytetään yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

HENKILÖT:

ANTON LEANDER, entinen luutnantti, nyttemmin harjoitteleva nimismies, 30-ikäinen, vastaanainut, puhuu ruotsinvoittoista suomea, jäykkä, kankealiikkeinen, käyttää rilloja.

TYYNI LEANDER, hänen nuori rouvansa, suomalainen, ei puhu ruotsia, sivistynyt, hiljainen, hyvin herkkätunteinen.

LEONTJEV, heidän yhteinen venäläinen tuttavansa, puhuu venäjänvoittoista suomea, sivistynyt suurmaailmanmies, käyttää puhuessaan paljon käsiliikkeitä, tukka suittu keskijakaukselle.

MARIA MARTOLA, 26-ikäinen talonpoikaisnainen.

KUULA, entinen kersantti, nyttemmin nimismiehen käytettävänä oleva maapoliisi, suomalainen, ymmärtää vähän ruotsia, juoppo.

VANHA-LIISA, nimismiehen palvelija, uskonnollinen.

Tapaus maalla, Suomessa. Aika nykyinen.

Ruokasali nuoren pariskunnan vastaperustetussa asumuksessa; vasemmalle (katsomosta päin) ovi kyökkiin, oikealle rouvan huoneen ovi ja taaempana ovi herran huoneeseen; perällä avonainen ovi kansliahuoneeseen, jossa näkyy perimpänä valoisaan eteiseen vievä lasiovi, itse eteinen ja tämän lasien läpi puutarha. Ruokasalin oven luona puhelin.

Keskellä ruokasalia pyöreä pöytä, jolle on katettuna herkullinen illallinen. Oikealla etualalla toinen pöytä, sohva ja tuolia.

TYYNI LEANDER viimeistelee pöytälaitoksia, pää kallella tarkastellen, edeten ja taas lähestyen. Huomaa eteisessä kolme nimismiehen puheille pyrkivää asiamiestä: No joko taas!

Menee kättä hosuen perälle, avaa oven, mutta ei päästä miehiä sisälle:

Ei, ei, ei... Vallesmanni ei ota vastaan enää tänään ... ei, ei, se ei käy laatuun, täytyyhän ihmisen joskus saada levähtääkin... Onhan ovelle merkitty vastaanottoaika ... ei, ei, tulkaa huomenna, hyvästi, hyvästi, ne on yksityisiä asioita...

Sulkee oven. Miehet poistuvat.

VANHA-LIISA tuopi kyökistä tarjottimella pulloja ja muuta pöytätavaraa.

TYYNI LEANDER tullen kansliahuoneesta: Sano, Vanha-Liisa, oliko tuo nyt todella meidän Hektorin tekoja eikä minkään vieraan koiran?

VANHA-LIISA. Oli, rouva. Se katosi jo illalla—kyllä huusin moneen kertaan, mutta ei se tullut, ja niin jäi minulta kahlitsematta. Siitäkö asiasta nuo miehet—?

TYYNI LEANDER. Ei, ei, niillä oli jotain omia asioita. Tulevat milloin sattuu! Jos ihminen on vallesmanni niin hän ei saisi edes syödä rauhassa! Huokaa: Mutta minä vielä siitä koirasta... Eikö ole ihmeellistä, ettei maailmassa voi olla pienintäkään iloa, johon ei aina sekaantuisi jotain surullista. Sen olen niin varmaan huomannut.—Pankaa pomeranssi-viinaa eikä tuota.

VANHA-LIISA muuttaa pullot.

TYYNI LEANDER. Tai antakaa sentään tuonkin jäädä pöytään.—Kuinka iloitsinkaan saada vastaanottaa herraa metsästysretkeltä, valmistaa tämä illallispöytä parhaani mukaan—laittaa niin somaa—koko päivän olen ajanut asiamiehiäkin pois—mutta eikös vain sittenkin pitänyt tulla jotain ikävää! Koko iloni on häiriytynyt tuon jutun vuoksi. Ja mitä se oikeastaan minuun koskee?

VANHA-LIISA merkitsevästi. Onkohan ihmisen hyvä paeta suruja?

TYYNI LEANDER. Ah, sinä olet jumalinen, sano, eikö voisi tehdä niin, ettei koko asiasta tulisi mitään? Vanha-Liisa,—jospa salaisimme!

VANHA-LIISA. Salata ei saa, mutta tarvinneeko tuota antaa ilmikään. Minä en sano mitään, ellei kysytä. Ja Kuula on juovuksissa. Tapahtukoon Herran tahto.

TYYNI LEANDER. »Herran tahto, Herran tahto«—niin te jumaliset aina sanotte. Ettäkö antaisi kaiken mennä ja tapahtua itsestään?

VANHA-LIISA. Niin, että antaisi kaiken Herran haltuun eikä pelkäisi sitä mitä tapahtuman pitää.

TYYNI LEANDER. Huh! Johan sinä sanot aivankuin ennustaisit jotakin! Liisa? Mikä on mielessäsi? Oh, älä luulekaan! Mieheni on kertonut minulle kaikki, ja vaikka sinä tunnet hänet pienestä asti, tiedän ja tunnen minä hänet vielä paremmin ... kaikki, ihan kaikki ... meidän välillämme ei ole pienintäkään salaisuutta. Mikään ei voi olla minulle yllätys.

VANHA-LIISA. Se on kovin hyvä kaiketi ... ja niin harvinaista...

TYYNI LEANDER. Niin, niin, ihan kaikki... Mutta kaikki on kuin vannoutunut tänään saamaan minut hermostuneeksi. Kohta hän on täällä, ja minä en osaa teeskennellä; jos jotain on sydämelläni, se näkyy kohta minun päältäni, nauruni on luonnoton, jotain tulee suupieleen, ah—he huomaavat aina. Minun täytyy avata ikkuna—pois ... pois nyt kaikki semmoinen ... hui-hai, tralalala... Anton on ihan varmaan pian kotona, mitä luulet?

VANHA-LIISA. Herra on jo kotona.

Menee kyökkiin.

ANTON LEANDER näyttäytyy eteisessä metsästyspuvussa, iloisena ja reippaana: Halloo, halloo!

TYYNI rientää avaamaan ovea: Ah! Vihdoinkin! Vihdoinkin!

ANTON LEANDER astuen kansliahuoneeseen pyssyt ja metsälaukut käsissä, antaa suudella itseään kummallekin poskelle: Se så, se så. Ändteligen är jag hemma...

TYYNI. Kuinka ikävä minun on ollut sinua!

ANTON. God afton, god afton, söta du. Låt mig bara komma ifrån dessa saker ... ripustelee metsästyskapineet kansliahuoneen seinälle, sitten pesee ja pyyhkii vähän käsiään.

TYYNI auttaa kapineiden ripustamisessa: Tänään alkaa suomalainen viikko, rakas Anton, siis ei god afton, vaan hyvää iltaa.

ANTON. Hyve ilta, hyve ilta, rakas pikku.

TYYNI nauraen: Eikä »hyve ilta«, vaan hyvää iltaa, kultaseni.

ANTON. No hyve-e-e-e ilta-a-a-a. Var det rätt så? Men det var då en härlig...

TYYNI sulkee leikillään hänen suunsa: Suomeksi, suomeksi...

ANTON. Se oli yks hyve jakti...

TYYNI. Metsästys.

ANTON. Oikke hyve metsestys kun meil oli tene—fasaner, riktiga guldfasaner... Men vad går åt dig?

TYYNI. On niin ikävä aina olla omanatuntonasi...

ANTON. No, no, mine luppa: ei yks sana ruotssi ene!

Muuttaa takin, tulevat ruokasaliin.

Oo!—hyve illalis, oikke hyve illalis!

Selailee oikeanpuoleisella pöydällä olevaa postia.

No, mite teme on?

Avaa yhden kirjeistä.

Se on franska, lue, pikku.

Antaa kirjeen Tyynelle.

TYYNI vilkaistuaan kirjeeseen: Mutta sehän on venäläiseltä ystävältämme
Leontjeviltä ... siltä ... siltä...

ANTON. O, vår badortsbekantskap, herr Leontjeff, mine muista se präktig herreman. Hen puhhu vehe soome.

TYYNI hyvin iloisena: Hän tulee meille, ajatteles! No nytpä täällä vasta syntyy kieltensekoitus: sinä ruotsias, hän venettä ja ranskaa, minä suomea! Hän tulee—ei mutta kuules hän tulee nyt iltajunalla... Kuinka hauskaa!

ANTON katsoo taskukelloaan: Sit hen on koht teel—yks poolstundi... Mut mine, rakas pikku, ei voin odotta enembi, mine on nin nelkke...

TYYNI. Rakas ystävä!

Istuu vasemmalle, ei aivan pöydän ääreen, tarjoilee, itse ei syö.

Kas nämä ne juuri ovat niitä anjouviksiä, joista sinä niin pidät. No, maistahan, maista. Ja sitten—katsos tänne! Saako olla?

ANTON. Oikke hyve, oikke hyve! Mut ei yhtäikka, rakas pikku.

VANHA-LIISA tuo ruokaa tarjottimella.

TYYNI ottaa vastaan tarjottimelta: No, Vanha-Liisa, meille tulee tänäiltana vieras, ja oikein yövieras. Antonille: Pelkään vain, että ne ovat vähän liian kauan olleet hellalla. Liisalle: Laitetaan vintihuoneeseen. Ja nyt täytyy olla teetä oikein venäläiseen malliin. Viritetään se meidän iso teekyökki—ha-ha... Antonille: Ole niin hyvä.

VANHA-LIISA menee.

ANTON. Se maistaa se!—No, ja misse on minu Hektor, kun se ei on teel?

Ottaa herkkupalan käteensä: Hektor, se här! (Viheltää kyökkiin päin).

TYYNI. Hektorko? Niin ... tuota noin ... Hektoria on tänään pidetty kahleissa...

ANTON ihmeissään: Kahleissa? Mut mine on ju sanonu tykö... Anteks, men vad i tusan går åt dig?

TYYNI. Voi, se on sitä minun tavallistani—asia ei kuulu meihin kumpaankaan, mutta minun päältäni vain näkyy pieninkin mielipaha... Saanhan kertoa vasta myöhemmin?...

ANTON kuivasti: Mine takto tietee mite se on.

TYYNI nousee istualtaan: Mutta usko minua...

VANHA-LIISA tulee tyhjä tarjotin kädessä.

ANTON Liisalle: Mite teel on tapaktunu sen Hektorin kans?

TYYNI viittaa Liisan lähtemään.

VANHA-LIISA menee.

TYYNI. Sitä ei todellakaan voi kertoa ruuan aikana.

ANTON nousee. Ankarasti: Mine on sööny.

TYYNI. No, olkoon niinkuin tahdot.—Ajatteles kuinka mautonta: Hektor on jostakin tunkiosta vetänyt esille vastasyntyneen lapsen ruumiin...

ANTON. O ... inte vidare?!

Rupeaa herttaisesti nauramaan ja istuu jälleen syömään.

TYYNI. »Inte vidare»?—Oh, Anton, minua loukkaa sinun sydämettömyytesi. Minuun on tämä asia vaikuttanut syvästi, syvästi, koko päivän olen vain sitä ajatellut.

ANTON. Sinu pite tottu, sine on nyt befallningsmanni rouva. Nyt sine nekke mite kanaljer ne kaikki on.

TYYNI. Mutta ajatteles kuitenkin, mitä äidin on täytynyt kokea, ennenkuin on voinut sellaista tehdä! Mitä yli-inhimillisiä tuskia...

ANTON. Enssi oma lapselt henkki pois ja sitte ruumis tunkkio... De borde hängas så många de ä'.

TYYNI. Ei, ei, Ahton, sinä et ymmärrä näitä asioita... Tässä Olen juuri lukenut. Ottaa kannettoman kirjan käteensä: ei ole ollenkaan välttämätöntä rangaista rikoksia, niin, niin, katso vain, se on Tolstoi itse...

ANTON. Du låter snällt bli och läsa sånt skräp.

TYYNI. Niin, sinä et lue muita kuin Runebergiä ja nyt viime aikoina Selma Lagerlöfiä.

ANTON. En prätigt författarinna.

TYYNI. Niin, niin.—Kuule Anton, minä niin harvoin pyydän sinulta jotain, mutta nyt pyytäisin sydämeni pohjasta: annetaan tuon asian olla ... älä ole siitä tietävinäs.

ANTON. Ä' du galen?

TYYNI. »Oletko mieletön».

ANTON. Anteks, pligt—vad är det på finska?

TYYNI. Velvollisuus.

ANTON. Se on minu velvollisuus. Mine ei saa antta anteks semmone asia, förstår du?

TYYNI. Sinäkö et saa antaa anteeksi, vaikka tietäisit, että pitää? Oh, sitten sinulla on hyvin huono virka. Se pitäisi olla häpeällistä miehelle.

ANTON nousee pöydästä, pyyhkii suunsa, tulee Tyynin luo, puhuttelee niinkuin lasta: Rakas pikku, mine luule sine tiete kuka sen on tehny. Kuka se on?

TYYNI. Niin, minulla on aavistus. Mutta jos sinä aijot esiintyä noin— nimismiehenä ... luuletko, että sanon sinulle?... en koskaan. En koskaan!

ANTON kyökkiin päin: Liisa, halloo—halloo Liisa!

TYYNI. Älä luulekaan. Vanha-Liisa on jumalinen eikä hän tiedä varmaan eikä sano mitään— halveksivasti:—nimismiehelle!

ANTON. Liisa! Tyynelle: Se kun sala yks rikos, tekke itsens tili medbrottsling.

VANHA-LIISA tulee ilman tarjotinta: Minuako?

ANTON. Menge hakeman kersanti.

VANHA-LIISA. Poliisi taitaa olla tänään vähän...

TYYNI. Mainiota...

ANTON. Taas joovuksiss?

TYYNI. Sepä sattui hyvin. Juokoon kerrakseenkin!

ANTON. Tulko tenne ... på fläcken, säger jag!

VANHA-LIISA menee.

ANTON kävelee edestakaisin, kädet housuntaskuissa.

TYYNI on puuhaavinaan jotain ikkunakukkain luona.

He odottavat äänettöminä, voimatta keksiä mitä keskenään puhua.

TYYNI menee olkaansa kohauttaen huoneesta oikealle. Ovi hänen jälkeensä auki.

VANHA-LIISA tulee: Poliisi on täällä, mutta...

ANTON. Jaa, jaa, keske sisälle. Kyl mine leksytte ylös hent.

VANHA-LIISA menee.

POLIISI tulee.

ANTON. No, Kuula, mite teme ny on?

POLIISI. Jumala varjelkoon, herr Löjtnant!

Tekee kunniaa niinkuin upseerille, unohtaen olevansa lakitta päin.

ANTON. Mine ei on löjtnant ene eike sine kersanti. Pite kesi alhalla. Sine on poliis ja pite olla yks esimerkiks toisil. Onkko teme laitta! Mine aja ulos sinu, djävla svinet!

POLIISI. Ymmärrän, herr Löjtn ... Befallningsman.

ANTON. Onkko sine kuullu se kun teel on tapaktunu?

POLIISI. Olen kuullut, herr Befallningsman.

ANTON. Otta ruumis ja pesse puktaks ja pane pukdas sekkin.

POLIISI. Ymmärän, herr Befallningsman.

ANTON. Sitte otta selve kuka se on tehnyt ja keske följa tili befallningsman.

POLIISI. Ymmärrän, herr Befallningsman.

ANTON. Mine aikko erotta sinu virast, mut se saa veel olla teme kertta, jos sine toimitta hyvin teme asja.

POLIISI. Ymmärrän, herr Löjt ... Befallningsman.

ANTON. Antta se ny olla viimene kertta. Muista. Saa menne.

POLIISI. Tottelen, herr Befallningsman.

Menee, tehtyään sotilaskäänteeseen.

TYYNI kiirehtii sisälle: Anton, Anton, jos sinä rakastat minua, káske tuo mies takaisin...

ANTON. Mine teytte virkkavelvollisuus...

TYYNI. Káske takaisin ennenkuin on liian myöhäistä ... minä pyydän ... minä rukoilen sinua. Ah, sinä pudistat päätäsi. Sinulla on jokin paljoa, paljoa ylempänä kuin meidän rakkautemme, mutta se »ylempi» ei ole mitään muuta kuin sinun—virkasi!

ANTON. Se on virkkavala, Tyyne.

TYYNI. Se on sinun kylmyytesi ... sinussa on jotain koleata, kalseata, alkuperäistä, mahdotonta,—joka tekee minun niin kipeätä ja—vieroittaa sinusta. Voi, Anton, tulee hellästi viereen: sinussa on kuitenkin myös jotain ihan toista—niin lapsellisen hyvää ja hellää...

ANTON. Nej, det kan vara nog med detdär. Menee puhelimen luo, soittaa: Saissinko herr kommunalläkaren Brenner. Tack.

TYYNI hätäantyneenä: Miksi lääkärille?

ANTON odottaa kuulotorvi korvalla: No-o, teytty toimitta ruumintarkkastus.

TYYNI tempaa kuulotorven nopeasti hänen kädestään: Mitä teetkään? Ei, ei! Heidän välillään syntyy taistelu.

ANTON. Men tillåt mig ändteligen... Vad är det, Tyyne? Är du från dina sinnen? Låt mig då tala...

TYYNI. Ei, ei, ei, Anton, et saa, et saa! Syrjäyttää hänet väkivoimalla, pudottaa kuulotorven roikkumaan, tuskallisesti huudahtaa: Se on Maria Martola!

ANTON. Maria Martola?!

Sortuu tuolille kuin salaman lyömänä.

TYYNI jonkun ajan kuluttua, hiljaisesti: Minä tahdoin säästää sinulta ... itkee: Jos olisit antanut anteeksi, et olisi koskaan saanut tietää kuka se oli. Mutta nyt ... voi, voi... Huomaa Antonin masennuksen: Anton, mikä sinun on? Polvillaan hänen vieressään: Anton, koeta rauhoittua. Sinun täytyy muistaa sydänvikasi!

ANTON. Jag är förlorad, Tyyne.

TYYNI. Hukassako—sinä? Sitä en ymmärrä ollenkaan. Olethan rehellisesti kertonut minulle entisyytesi, ennenkuin vielä yhteen menimmekään. Jos olet nyt tullut lapsen isäksi, ei se sinua minun silmissäni alenna... Eihän lapsen kuolema ole sinun tekosi, Anton. Ja jos meidän rakkautemme ei ole hukassa, niin mikä silloin voisi olla hukassa, en ymmärrä?

ANTON. Hon skall få sitt straff för barnamordet, därför ser jag ingen räddning för mig. Skandalen kan ej undvikas. Jag måste anmäla saken. O, jag står icke ut med detta!

TYYNI vähän ihmeissään: Niinkö sinä sen otat?

ANTON. Du förstår icke en man—har aldrig förstått. Ack, jag måste få tala med henne—genast—genast!

Ovikellon soitto kansliahuoneen eteisestä.

ANTON säpsähtäen: Vad var det?

Eteisen lasioven takaa näkyy herra Leontjev matkakamsuineen.

TYYNI tuskallisesti: Herra Leontjev!

ANTON samoin: Ah, jag kan icke nu med honom!

LEONTJEV melukkaasti, iloisesti, hattuaansa heiluttaen: Aa! Sdraasite, sdraasite! Bon soir, mes amis! Bon soir! Juva peiva!

TYYNI LEANDER avaa oven, paraansa mukaan koettaen iloa osottaa: No, herra Leontjev! Kuinka hauskaa! Terve tuloa Vasilj Vasiljevitch. Tuhat kiitosta teille, kun muistitte meidät ja piditte lupauksenne. Tunnustaakseni epäilin.

ANTON LEANDER toistaa aina samoin: Terve tulo, terve tulo, oikke hauska nekde...

LEONTJEV. Sdraasite, sdraasite, hjuuvat, hjuuvat yystävät! Suutelee Tyyne Leanderia kädelle, antaa hänelle kukkavihon; syleilee ja suutelee Anton Leanderia, joka rillojansa pidellen kömpelösti vastaa Leontjevin vapaaseen sydämellisyyteen.

VANHA-LIISA tulee tarjotin mukanaan, järjestää ruokapöydän uudelleen, palaa kyökkiin vieden mennessään käytettyjä pöytäesineitä.

ANTON LEANDER. Keyke sisse, olkka nin hyve, herr Leontjev...

LEONTJEV aseteltuaan matkalaukkunsa ja päällysvaatteensa kansliahuoneen nauloihin, tulee muiden edellä ruokasaliin: Vous vivez ici comme dans un paradis! Charmant! Charmant!

TYYNI LEANDER. Vouz trouvez? Oui-dà.—Mutta suomea nyt, Vasilj Vasiljevitch! Nauraen osottaa Antoniin: Me emme vain vieläkään ole oppineet ranskaa emmekä venettä.

LEONTJEV. Aha, aha, suomi—minjä ei vjelä unhotama, suomi, suomi, kaagshe. Katsahtaa tutkivasti Tyyni ja Anton Leanderiin: Mutta sanoga, minjä vissi ei tulemas hjuvä aiga, a?

TYYNI LEANDER. Kuinka niin? Ei suinkaan, herra Leontjev...

ANTON LEANDER. Tehke nin hyve, tehke nin hyve...

LEONTJEV. Nu mite vast, ystevät, ystevät!—Sanoga va suora. Nu ei soovi, nu minjä tuulemas huomena toisen kerran, a? Fsjoravno, nu?

TYYNI LEANDER. Ei suinkaan, ei suinkaan...

ANTON LEANDER. Meil oli vehe hekke hoones, mine—ich habe etwas Kopfschmerz...

LEONTJEV. Qu'est ce que c'est donc?

TYYNI LEANDER. Il dit' qu'il a eu mal de tête...

LEONTJEV. Fenacetin!—Minula fenasetin,—oodotta, paranda kohta, oodotta, oodotta... Menee kansliahuoneeseen, kaivaa matkalaukustaan: Oodotta, oodotta, kohta, kohta paranda.

Anton ja Tyyni kohauttavat toisilleen olkapäätä. Tyyni viittaa kädellään, että Anton vain huoletta vetäytyisi omaan huoneeseensa seuraa pitämästä.

ANTON tuskallisesti huohtaen menee oikeanpuoleisen takaoven kautta.

LEONTJEV tulee kansliahuoneesta pulveri kädessä: Minjä löytänyt pulfer. Nu? Missä Antón Antónovitsh? Aha, kammari makkama? Se hjuuvä, se hjuuvä. Kaataa lasiin vettä, avaa pulverin, vie oikealle: Nu, Antón Antónovitsh, nyt pää kipjä parandama, minjä tuule, minjä tuule...

Menee oikealle.

TYYNI hajamielisenä panee kukkakimpun maljaan ja vie ruokapöydälle, sitten äkkiä herää ajatuksistaan ja menee nopeasti kyökkiin.

LEONTJEV tulee lasi ja pulveri kädessä vähän nolona takaisin oikealta. Itsekseen: Tshort jih paimjot. Paidji rasberi! Asettaa lasin pois ja heittää pulverin kädestään. Katsoo kelloaan. Kohauttaa olkaansa.

VANHA-LIISA tuo teekyökin, asettaa pöydälle, menee.

TYYNI LEANDER tulee kohta Liisan jäljessä.

LEONTJEV iloisesti: Aa, tsheikú?—éto moozhno.

TYYNI LEANDER. Suokaa anteeksi, herra Leontjev. Saanko tarjota teetä?

LEONTJEV. Suurkiitost, suurkiitost,—a Antón Antónovitsh?

TYYNI LEANDER. Hän tulee kaiketi heti paikalla. Oikeanpuoleisella ovelia: Anton, teetä, ole hyvä.

LEONTJEV osottaa itseänsä, totisena, hiljaa: Madame?

TYYNI LEANDER osottaa liikkeellään, ettei hän voi ilmaista mitään ja että Leontjev vain jäisi.

ANTON LEANDER tulee, koettaa pakottaa itseään reippaan iloiseksi, mutta onnistuu ainoastaan hetkittäin: Olkka nin hyve, herr Leontjev, olkka nin hyve.

Iloisuus tarttuu toisiin. Kaikki istuutuvat pöytään.

TYYNI LEANDER kaataa teetä, tarjoo: Tässä teille, herra Leontjev. No, herra Leontjev, kertokaapa nyt meille missä te olette viimeksi matkustanut, niin, niin...

LEONTJEV alkaa puhua yhtäikaa, sitten jatkaa yksin: Nu, Antón Antónovitsh, nyt minjä kohta... Ah missä matkustanut? Minjä paaljo matkustanut. Laskee sormilla. Parish matkustanut—yyks, London matkustanut—kaaks, Italja—Kairo—jeeh, koko mailma jumbäri matkustanut. Nu ja miitä? Jokapaikassa ihmiset samanlainje, sjeel parembi, teel parembi,—kaikki ssaama.

TYYNI LEANDER. Leipää—saako olla?

LEONTJEV. Non, merci.—Da, da, kaikki ssaama. Ja ssama synti tekkemä ja ssama jumala ruukoilema.

TYYNI LEANDER. Mutta eikö saa olla minun hilloani?

LEONTJEV. A, suurkiitost, surkiitost.—Ssama naurama ssama itkema—
London, Kairo, Parish—kaikki ssaamat ihminen, daa.

POLIISI tulee kyökistä käsivarrella pitkulainen säkkikäärö: Herr
Befallningsman, laps...

TYYNI LEANDER vajentaa hänet: Sht! Nousee äkkiä istualtaan.

POLIISI. Martolan Mari on täällä kyökissä, herr Befallningsman.

ANTON LEANDER raivoissaan viskaa teelasinsa maahan, lyö päähänsä: Mene ulos! Ulos!

POLIISI tekee sotilaskäänteeseen, menee.

Paussi.

ANTON LEANDER menee hitaasti omalle puolelleen oikealle.

LEONTJEV on noussut ihmeissään istualtaan, katsoo vuoroin Tyyneen ja vuoroin Antonin ovelle.
Miitä? Miitä tämä on?

TYYNI LEANDER. Eikö saa olla vielä teetä?

LEONTJEV. Da Boozhe moi! Tout le corps vous tremble...

VANHA-LIISA tulee korjaamaan pöytää.

TYYNI LEANDER Liisalle: Käske Maria sisälle tänne, kun me olemme menneet. Leontjevillä: Ettekö
haluaisi nyt vähän kävellä kanssani, herra Leontjev, puutarhaan...

LEONTJEV. Mut miitä tämä on? Miitä tämä on?

TYYNI LEANDER. Niin, ehkä kerron teille jotain, olettehan hyvä ystävämme...

VANHA-LIISA menee.

TYYNI LEANDER purskahtaa itkuun.

LEONTJEV hyvin liikuttettuna, vapisevalla äänellä: Njut minjä njäke, tässä suuri—tässä grand malheur
—minjä ei osa saano—minjä ystevä— (pui nyrkillä rintaansa): minjä tekke kaikki, minjä malimas paaljo
nähy malheurs—kertokaa—yystävä minjä ... yystävä...

He menevät eteisen kautta puutarhaan.

VANHA-LIISA kantaa useamman kerran kyökkiin pöytätavaroita, sitten tuo palavan, valkeakupuisen
lampun ja asettaa tyhjennetylle pöydälle; vihdoinkin johtaa sisälle Maria Martolan, pidellen tätä kädestä,
osottaa oikeanpuoleiseen huoneeseen päin, nyykäyttää päätä, taputtaa Maria Martolaa hiljaa olalle,
suostuttaen istuutumaan kyökin ovea lähimpänä olevalle tuolille. Jättää Maria Martolan yksikseen.

MARIA MARTOLA harmaassa nutussa ja hameessa, valkoinen liina päässä, vähän silmillä, katselee
ympäriinsä kuin unissaan, ymmärtämättä missä on. Suu menee äänettömään nauruun ja vetäytyy
sitten totiseksi. Anton Leanderin ilmestyessä oikealta nousee seisaalleen, ja kuultuaan hänen äänensä
syöksähtää kyökin ovelle, ikäänkuin paetakseen, mutta jää kuitenkin paikalleen.

ANTON LEANDER tulee tietämättä, että Maria Martola on sisällä. Pysähtyy masentuneena: Maria ...
Maria ei pide pelkke minua... Mine ei tienny ... ett... Mine pyyde teit, sano, oliko se laps minu?

MARIA MARTOLA vaikenee, painaa päänsä alas: Olihan se ... te tiedätte.

ANTON LEANDER. Mine olis maksanu lapseneleke... Miks Maria sen teke?...
Ny käy Maria hoonost... Ja minu ... mite pite minu tekemen?! Oh!

MARIA MARTOLA. Minä tunnustan. Olen tappanut.

ANTON LEANDER. Mut asia tule oikköyden etten. Mine on jeevi ett nosta juttu... Mine ei voi olla
befallningsman teme jelkke ... suuri heppe kohta minu ... Maria ymmerte...

MARIA MARTOLA. En minä ilmaise, olkaa huoletta.

ANTON LEANDER. Mine kiitte Maria. Mut mine teytte pite poliistutkinto— nin—ja mine teytty vangita Maria.

MARIA MARTOLA. Itse tahdon vankeutta, lepoa, unta tahdon.

ANTON LEANDER. Maria usko, mine ei koko elemess ollu nin vaikke ... nin vaikke... Menee kyökin ovelle, avaa, kutsuu päänliikkeellä, etenee pöydän luo oikealle etualalle.

POLIISI ja VANHA-LIISA astuvat hiljaa sisälle, jäävät lähelle ovensuuta.

ANTON LEANDER ottaa esille muistikirjansa, istuu pöydän ääreen, seuraavan kuluessa enemmän kirjoittaen kuin kysellen: Liisa on itse nehny se kun Hektor veti tunkiost?

VANHA-LIISA ensin säpsähtää, sitten rauhallisesti: Olen, herra vallesmanni.

ANTON LEANDER. Naimaton nainen Maria Martola teste kyleste... Kääntyy tahallaan pois päin: Maria on nehny se ruumis. Tunnustako Maria se oma lapseks?

POLIISI nykii Maria Martolaa hameesta kieltäen tunnustamasta.

MARIA MARTOLA. Tunnustan.

ANTON LEANDER itsekseen. O, min gud! (Maria Martolalle): Jos Maria ny taktois sano neiden todistajan lesneolle, kunga laps on koollu...

MARIA MARTOLA. Minä tapoin.

ANTON LEANDER tuskailun jälkeen: Maria sano ny miste syyste Maria se teke...

MARIA MARTOLA ihmetellen katsoo Anton Leanderiin: Pitääkö minun sekin sanoa todistajain kuullen?

ANTON LEANDER. Jaa. Kuuntelee äärimmäisessä jännityksessä.

MARIA MARTOLA. No niin ... tahdoin peittää—salaisuuteni maailmalta. Ennen olisin antanut itseni hengiltä tukahuttaa tai elävältä tuleessa kärventää kuin ilmaissut maailmalle kuka... Ajattelin juosta rannankalliolta veteen, mutta ruumiini olisi löydetty ja minun tilani havaittu, ja maailma olisi ehkä ruvennut arvailemaan...

ANTON LEANDER itsekseen. Min gud, min gud!

MARIA MARTOLA. Päätin senvuoksi synnyttää ja tappaa ensin lapseni, kätkeä sen ruumiin ja vasta toivuttuani lopettaa itseni. En luullut kenelläkään olevan vihiä minun tilastani. Kun tunsin hetken lähestyvän, menin lehtoon. Synnytettyäni odotin lapsen parahtavan, mutta se ei parahtanut eikä liikkunut. Kohausin istualleni. Lapsi oli tukehtumassa... Minä en auttanut.

ANTON LEANDER. Tiesikö Maria, ett laps olis jeeny elon, jos Maria olis auttanut?

MARIA MARTOLA. En ollut tietävinäni, mutta tiesin ... tiesin ... tiesin... Saamatta henkeä se hyvän aikaa aukoi suutansa, niinkuin vedestä nostettu ahven, näin... Sitten alkoi ruumis nytkähdellä, vavahti pari kertaa, kouristui, eikä suu auennut enää... Ja minä aloin uskotella itselleni, etten ollutkaan lapsen surmaaja ... että se oli kuollut oman kuoleman ... enkä juossut jokeen.—Voi minua tyhmää! Siitä hetkestä en ole yöllä enkä päivällä silmiäni ummistanut. Sillä kohta kun ummistan, näen vain lapseni, enkä minä voi sitä näkyä kestää. Mitä on vankeus, mitä häväistys sen tuskan rinnalla, jonka tunnen nähdessäni sitä alati samaa unta!

Menee tainnoksiin poliisin ja Vanhan-Liisan syliin.

POLIISI niistä nenäänsä.

VANHA-LIISA antaa vettä Maria Martolalle.

ANTON LEANDER. Hen voi pahon, me teytte kesköitte telle kertta.

LEONTJEV rientää eteisovesta kansliahuoneen kautta ojennetuin käsin Anton Leandera kohden, välittämättä jäljessä tulevan Tyyni Leanderin pidättelemisistä. He palaavat kävelyiltä. Leontjev on liikutettu, äänessä yhtäikaa sekä nuhtelua että lohduttelua: Antón Antónovitsh! Antón Antónovitsh!

ANTON LEANDER. Herr Leontjeff, mine pyyde anteks, mut te arvasi oikke, meil soppi parempi hoomen, minul on hyvin ikkeve asia...

LEONTJEV. Eheei, njut minjä ei enne meene, njut minjä tahto auttama yystevä ... minjä paaljo nehny malimas maleurs ... paaljo...

TYYNI. Niin, Anton rakas, minun täytyi selittää herra Leontjevälle... Hän on todellinen ystävämme... Kuule mitä hänellä on sinulle sanottavaa.

LEONTJEV. Yystevät, teme aasia piitä—näin ... näin ... painaa käsiään alaspäin ... sh! sh!... ei miite ei kuuka ei tiedä, ei kuuka, ei kuuka.

ANTON LEANDER pudistaa päätään ja tekee torjuvan liikkeen kädellään.

TYYNI. Mutta kuuntelehan mitä hän sanoo.

ANTON LEANDER. Se ei key Soomes, mine on soomalain virkkamees, mine teytty soira lakki.

LEONTJEV. Nu miite »laaki»—»laaki»?! Me kaikki—ihmiset.

ANTON LEANDER. Mine teytty anmälä ett brottmål.

TYYNI LEANDER Leontjevin kysyvän katseen johdosta: Faire rapport.

ANTON LEANDER. Ja sitte minu teytty inlemna min avskedsansökan.

TYYNI LEANDER samaten: Demander sa demission.

LEONTJEV. Ai-djai-djai-djai ... kuinka iihmiset tuhma!... ja yks tule virka pois ja toinen vanki iistuma. Mitä vaarten?! Ni panimaju. Ei kuukka tietemä. Osottaa perälle: Ne kaks hjuva ihmis va tietemä. Ne ei saanovat. Kaikki uunhottama. Juumala anteks antama, ei kelle paha tulema, ei viirka pois, ei vaanki iistuma...

MARIA MARTOLA on edellisen kuluessa väsyneenä vaipunut tuolille ja Vanhaan-Liisaan nojaten nukkunut suu hymyyn; herää, katsoo ympärilleen, kauhistuu, päästää tuskallisen valitushuodon. Leontjev ja Tyyni Leander rientävät perälle. Anton Leander jää liikahtamatta paikoilleen.

LEONTJEV. Miitä, miitä? Onko hän kipjä?

TYYNI LEANDER. Maria? Maria?! Mikä sinun on?

VANHA-LIISA. Hän hourailee. Ei ole unta saanut viikkomääriin, vaan huutaa kohta kun silmänsä vain ummistaa. Herra koettelee.

LEONTJEV Maria Martolalle: Ah, minä tjiedä, minä kohta antama pulferi. Te vissi näke uni, da?

MARIA MARTOLA. Unia? Niin, niin, unia, vaikka vain hetkeksi silmäni ummistan.

LEONTJEV. Näke paaha uni: lapsi kuolema, vuota veeri ja kaikki? Njiin?

MARIA MARTOLA. Ei, ei, unessa lapseni elää, en ole tappanut ... hän osaa jo nauraa ja lepertää: äiti, äiti! Ja meillä on mökki harjun rinteellä, kuistikon luona on pyöreä kukkalava ja tuonnempana pähkinäpuunlehtoja. Ja kun minun täytyy mennä joelle vettä noutamaan, en ymmärrä kuinka uskallan lapseni jättää ... se istuu paitasillaan maassa ja päästelee hiekkaa sormiensa välitse ... noin... Ja minä juoksen joelle sydän kurkussa ja kiirehdin hengästyneenä takaisin: siinä hän istuu, ennallaan. Minä tempaan hänet syliini ja hän pienillä hiekkaisilla käsillään nipistelee minun poskiani ja nauraa veitikka. Minä suutelen hänen poskiensa ja kaulaa ja painan pääni hänen rintaansa vasten ja lämmin paitanen tuoksu rakkaalle, rakkaalle lapselleni... Minä tahdon pukea hänet, minä rupean viemään häntä sisälle ja aijon nousta rappusia,—silloin aina havahdan ... ja näen ettei sylissäni ole mitään...

Kaikki kääntyvät liikutettuina poispäin.

MARIA MARTOLA. Ja muistan kaikki ... kaikki...

Nyyhkyttää.

TYYNI LEANDER johtaa Maria Martolan hellästi kyökin ovesta.

LEONTJEV tulee Anton Leanderin viereen: Antón Antónovitsh, juumala rangaista, te nehnyt? juumala anta kaunis uuni, juumala rangaista, ei iihmine taarvis.

ANTON LEANDER. Herr Leontjev, teille on oikke: mine ei saa raporteera.

LEONTJEV liikutettuna: Antón Antónovitsh, pazvoljte vas patsalavatj! (Syleilee Anton Leanderia). Njut kaaikki hjuvä. Njut minjä ootta Maari Venejel, mine taarvis matila suomalainen ekonomka. Mine ootta, da. Mine anna henel hjuvä, hjuvä paikka.

ANTON LEANDER nyykäyttää päätään hyväksyvästi, menee ajatuksiinsa vaipuneena oikealle huoneeseensa.

LEONTJEV Vanhalle-Liisalle ja poliisille, jotka ovat jääneet odottamaan vallesmannin käskyjä: Njut, ystevät, kaikki hjuuvä. Njut ei saa koska puhuma testä aasia. Luupat?

Kättelee kumpaakin.

POLIISI voimatta hillitä liikutuksensa purkautumista, menee kovasti yskähdellen kyökkiin.

VANHA-LIISA kuivaa esiliinaan kyyneleitään.

LEONTJEV. Nu hjuuvä, hjuvä, njut meennä, minä kohta sanoma mitä pitä tekemä. Minä ensi anna uunipulfer Maarille.

Taputeltuaan Vanhaa-Liisaa olalle menee toimessaan kansliahuoneeseen.

VANHA-LIISA. Unta se raukka tarvitsee.

(Menee kyökkiin).

TYYNI LEANDER tulee hiljaa vasemmalta, sormea heristäen kyökkiin päin: Sh, Sh, hiljaa vain siellä!

Juoksee varpaisillaan huoneeseensa oikeanpuoleisen etuoven kautta, tulee sieltä jonkun ajan kuluttua kantaen mukanaan päanalusta ja kiirehtii yhtä hiljaa ja nopeasti kyökkiin päin takaisin.

LEONTJEV tulee kansliahuoneesta kädessä pulveri, tapaa Tyyni Leanderin lähellä kyökinovea: J'ai de médicaments pour elle.

TYYNI LEANDER hiljaa: Sh. Nukkuu! Nukkuu sikeästi! Ah, en tiedä onko se paha, mutta kaikessa tässä onnettomuudessa minä olen—niin onnellinen, niin onnellinen!

Menee kyökkiin.

LEONTJEV pysähtyy ihmeissään, sitten näpähyttää sormillaan: Ilman minu pulfer! (Seuraa Tyyni Leanderia varpaisillaan kyökkiin): Se hjuvä, se hjuvä.

TYYNI LEANDER hetken viivytyään kyökissä tulee sieltä kiirehtimättä, ajatuksissaan, hiljainen riemu kasvoilla, aikoo mennä oikealle Anton Leanderin huoneeseen, mutta huomattuaan että siellä on pimeä palaa takaisin vasemmalle, ottaa ruokapöydältä lampun ja menee vähän nopeammin oikeanpuoleiseen takahuoneeseen.

Ulkona on kuutamo, joka lampun hävittyä saa aikaan epämääräisen valaistuksen myöskin sisällä. Näyttämöllä ei ole vähään aikaan mitään liikettä eikä ääntä.

Tyyni ja Anton tulevat oikealta. Tyynen vasen käsi on Antonin kaulassa.

ANTON. Nyt mine kokta, veel tene ilta, kirjoitta min avskeds—minu erohakemus.

TYYNI. No, Anton, sanon suoraan, juuri tuota olen minä oikeastaan salaa toivonutkin.

ANTON. Niin, Tyyne, minu pite lehette paperi varhan hoomen aamu. Mine ei voi kauemmi.

TYYNI. Minä yksin tiedän mitä se on sinulle maksanut. Mutta parasta on näin, usko minua, parasta on näin. Aivan kuin olisin pelastanut sinut jostakin...

He ovat tulleet oikealle etualalle ja pysähtyneet.

ANTON. Sano Tyyne ny minulle mite se sinu Tolstoi olis keskeny tekde tes asias?

TYYNI. Niin, Tolstoiko? Niin, luulen melkein että hän olisi käsenyt sinun erota minusta ja ... mennä naimisiin Maria Martolan kanssa. Niin minä ainakin luulen.

ANTON menee polvilleen Tyynen viereen tarttuen hänen vasempaan käteensä, kömpelöllä tavalla purkaen rajun liikutuksensa: Sitä ei mine voi.

Kyökistä ilmestyvät ensimmäisenä poliisi, kantaen palavaa lyhtyä, sitten Leontjev, lapio kädessä, ja viimeisenä Vanha-Liisa, säkkikäärö käsivarsilla. He katsahtavat pysähtyen Tyyni Leanderiin, mutta sitten jatkavat matkaansa, menen peräkkäin hiljaa varpaisillaan kansliahuoneen ja eteisen kautta ulos.

TYYNI LEANDER liikahtamatta asennostaan katsoo taakseen ja viittaa heille oikealla kädellään, etteivät pysähtyisi, vaan menisivät Anton Leanderin huomaamatta ohitse; sitten kääntyy jälleen tämän puoleen, silittää hänen päätään ja jatkaa keskustelua niinkuin ei olisi mitään tapahtunut: No niin, Anton ... jospa et voi kaikkea ... kuka voikaan kaikkea ... sinä olet ainakin tehnyt minkä olet voinut ... sinä olet...

ANTON nousee, sulkee Tyynen syliinsä, ei voi liikutukseltaan sanoa muuta kuin: Ysteve! ysteve!...

MUSTAN VARSAN KUOLEMA

Nuori, musta juoksijavarsa oli illan pimeässä loppuun syönyt appeensa, ja oli kylläinen. Äänettömän syösyön tähti kimalteli tallin huurtuneessa ikkunassa. Jalkain alla kahisi kuusenhakoja ja kuivaa oljenpahnaa. Varsa käänteli päätänsä, purra rouskasi kerran pilttuun lautaseinään, kihnutteli sitten polveen poskeansa. Pitkälti oli vielä ihanan aamun valkenemiseen, jolloin tallien portit taas aukenevat huikaisevalle kinoksien paisteelle, kun sisälle jälleen astuu se nuori isäntä, se kookas, kauravakka kainalossa, ja suitset iloisesti helskähtävät hänen kädessään. Mutta aamun odottaminen jo näin iltayöstä tuntui vielä kovin aikaiselta. Varsa rupesi ajan kuluksi ajattelemaan laskeutuisiko kerran ihmeekseen makuulle pehmeille kuivikkeille. Oli sentään siitä asiasta kahdenvaiheilla, sillä pimeissä tallin nurkissa tuon tuostakin paukahteli kumeasti, mikä pani säpsähtelemään. Hamuiltuaan seimeen pohjasta viimeisetkin jauhoiset oljensirut ja päästyään vakaumukseen siitä, että paukahdukset olivat pakkasen, varsa rupesi vihdoin notkistamaan etupolviansa laskeutuakseen makuulle, mutta ojensi ne taas, katsahti vielä kerran ikkunasta ja oli varmuuden vuoksi säpsähtävinään: Mikä kamala musta viiru tuossa lumella?! ajatteli se korvat hörössä, vaikka kyllä tiesi viirun kuutamon varjoksi, joka talosta tutusti lankesi pihan lumikentälle, samalle kentälle, missä nuori isäntä vastikään päivällä oli hänen kanssaan iloa pitänyt, juoksuttanut ympäri pihaa, sitten sylkyreen eteen valjastanut ja he lähteneet kiitämään tuprahtelevaan valkoiseen sekamelskaan.—Vielä oli varsa hätkähtävinään pimeätä kuistia, vaikka hyvin aavisti millä kohtaa siinä pimeässä se tuttu ovi oli ja ne tutut kaidepuut, joiden yli hänelle päivällä leipää kurotettiin, kun hän vallattomasti lumessa piehtaroituaan saapui rappusten eteen ja leivän antajia tuvasta kutsuen kaapi kaviollaan astuimia.—Sitten ei säikkymisen syitä enää löytynytkään. Varsa huokasi syvään kylläisyyttään, jännitys katosi korvista, säihky silmistä, pää painui, alahuuli meni lerpalleen,— huokaus vielä, ja varsa retvahti pehmeille pahnoille pitkäkseen.

Mutta eivät ehdi vielä nuoren hevosen räpytteleväiset silmäluomet ummistua ennenkuin ulkona narahtaa rekivajan ovisarana. Varsan pää hetkahtaa jälleen pystyyn.

Selvään kuuluu yön hiljaisuudessa kuinka vajan ovi varovasti avataan. Mitä nyt? Varsa kavahuttaa etujalat ojennukseen ja höröstää korvansa pystyyn suipeiksi kuin keihään kärjet.

Reki vedetään hiljaa vajasta.

Varsa nousee ja koko hänen ruumiinsa vavahtelee jännittyneestä ihmetyksestä. Hän kuuntelee ja kuuntelee. Taas ei kuulu mitään. On kuin öinen liikkuja olisi puolestaan sitä varsan nousemisen kolinata säikähtänyt. Mutta nyt jo pannaan avain tallinoven lukkoon. Kalahtaa avaimen ensimmäinen kierre. Taas on hiljaa. Kalahtaa toinen. Yläovi aukeaa ja sen nelikulmaisessa hangen kuutamossa varsa näkee kookkaan ihmishaamun, öisen varjon, suitset kädessä.

Mutta sinähän se oletkin minun isäntäni, hirahtaa varsa, iloisesti valveutuen.—Miksi tulet varsasi luo hiljaa kuin varas, ja ... ja mikset puhuttele tapasi mukaan, etkä taputtele?... Miksi panet nopeasti valjaat selkääni, niinkuin kiirehtisit lähtöön, etkä kuitenkaan irroita marhamintaa, vaan kesken kiirettäsi äkkiä pysähdyt, nojautut minua vastaan, ja minä tunnen lantiotani vasten sinun rintasi kuohuvan tykinnän?

Mikä onkaan mielessäsi? En ole sinua tuollaisena ennen milloinkaan nähnyt. Viet minut kiireesti tallista, nostat sylkyreen aisat kupeilleni, käännät rahkeet luokan päiden ja aisain ympäri, kiristät länget yhteen—ja samassa jo annat rinnuksen laueta jälleen auki, aivan kuin epäilisit koko lähtöä, mietit, vedät rinnuksen uudestaan kiinni. Taas annat laueta auki, taas vedät kiinni...

Mutta jos olit valjastaessasi kummallinen, niin vielä kummallisempi olet ajoon lähtiessämme. Tuskin olin hypähtänyt liikkeelle ja varoitussivalluksen sinulta saatuani tasoittanut juoksuni hypystä raviin, kun sinä äkkiä jo taas kiristät ohjia ja jyrkästi käännät suoraan kinokseen—ja siitä polulle, jota emme vielä koskaan ole kulkeneet, ajat navetan takaa saunatielle ja siitä alas rantaan! Ja rannassa—voi kauhistusta!—vaadit minun mennä lumettomalle, pimeälle jäälle, jossa vielä ihan äskettäin mustat syksylaineet loiskuivat. Ja taas varottaen sivallat minua, etten vaan peloissani tanssisi ennen jäälle loikkaamista, etten epätoivon vimmassa hyppäisi sinne, vaan kauniisti ja rauhallisesti astuisin tuolle mustalle, hyytyneelle veden pinnalle, joka varmaan heti roiskahtaen murtuu altani. Ei, minä käännyn pois, käännyn väkisin! Mutta taas armoton sivallus, ja minä seison kuin seisonkin paikallani. Tunnen suussani kuolainten ankaran käskävät nykähdykset. Sinäkö—sinäkö se olet, minun kultainen isäntäni?—Tuskan hiki kohoo korvieni juureen. Ei, ei, en mene milloinkaan! Perääntyen minä karahun takajaloilleni. En milloinkaan, en milloinkaan!—Silloin sinä, armas isäntäni, iskujen asemesta nouset reestä, taputtelet minua ja hellimmillä sanoillasi lepyttelet. Tiedät sen hyvin—en voi minä silloin sinua vastustaa, murtukoon jää, astun siihen. Ensin toisella etujalallani, sitten toisellakin. Merkillistä! Jää vaan risahti, ei murtunutkaan. Sinä istut jälleen reessä, nyt ovat jo takajalkanikin jäällä. Astun lyhyin askelin, alleni tuijottaen. Sinä sallit astua käyden, kunhan vaan en rupea hyppelemään. Ehkä sinäkin pelkää, koska kuulen koko ajan: sjoh, sjoh, sjoh... Ja minä käyn ja kierrän oikealle, missä hämmöttää niemen ranta, sinun kääntäessä päätäni vasemmalle, joten tulen kulkeneeksi sinne minne tahdot: suoraan pimeälle ulapalle. Nyt alan juosta, keveämpi ollakseni. Pimeään, aina vaan pimeään, aukealle, pois rantamilta, yöhön... Kavioini kapse kierii pitkin kalseaa jäätä autioon pimeyteen: hok, hak, hak, hok, hok, hak, hak, hak... Ja taivaan tähdet jäävät mustassa kalvossa minulle tahtia tanssivat.

Voi sinä kultainen isäntä, tähänkö minut hukutat, oman varsasi vireän, oman sorjan kutriharjan, kasvatin kotiahojen, lepikkojen lellitellyn, oman leikkikumppanisi, oman entisen ilosi, juottamasi, syöttämäsi, riimusta taluttamasi?

Voi sinä kultainen isäntä, mitä tehdä aikonetkin, heitä musta öinen mieli, käännyt kotikiville, tulee kohta toinen päivä, uusi aamu valkenevi, juoksen niinkuin ennen juoksin, viatonta viedessäni, lumihangen paistaessa kevätauringon kerällä!

Mutta niemen ohi tultuamme tuikahtaa kaukaa vastaisen metsärannan pimeydestä valo, ja ohjissani tuntuu iloinen vavahdus. Ja vaikka sinä käänsit suoraan sitä valon tuiketta kohden, joten matkamme nyt pitää Ison selän ammottaville syvyyksille, mieleni äkkiä kepenee valon tuikkeen nähtyäni ja minussakin käy niinkuin ohjissa iloinen vavahdus. Nyt tiedän minne mennään. Tuon talon muistan aina enkä unohda koskaan. Kesän aikana käytiin kahdesti siellä, ja viimeksi kun koivun lehti oli keltaisena. Puoli päivää oli matka kestänyt Isonselän ympäri. Oli sielläkin nuori isäntä, yhtä kookas kuin minun, vaikkei tosin yhtä kauranantelias. Kun viimeksi kävimme siellä, talutti se vieras isäntä minut talliin, missä oli muita hevosia, antoi heinää eteeni ja meni. Mutta hetken kuluttua juoksi talliin salavihkaa hänen emäntänsä, hilpeä nainen, ja vaikka minä luimistin hänelle korviani—sillä en ole milloinkaan hameellisia kärsinyt—tuli hän minun pilttuuseeni ja kaasi kaksi kapallista mustaa kauraa hinkalooni. Ihmettelin, että hän vielä kiersi kätensä minun kaulani ympäri, puristi päätäni rintaansa vasten ja kahdesti kuumasti kuiskasi isäntäni nimen.

Mutta jätse ei oltu sinne vielä milloinkaan ennen menty eikä yön aikana koskaan käyty. No niin, nytpä käydään yönkin aikana ja mennään suoraan Isonselän yli. Ja jää kestää ... kestää... Mieleni keventyy ja isäntäni huomaamatta varastan kiellettyä vauhtia yhä enemmän. Vihdoin tunnen ohjien höltyvän ja se merkitsee, että saan lähteä valtoinani kiidättämään.

Risahdelkoot, paukahdelkoot äsken hyytyneet vedet, nyt ei jää enää ehdi aitani murtumaan, vielä vähemmin minä siihen uppoamaan, nyt eivät petä syvien sillat, vaikka hokki läpitse lyöpi, nyt olen keveä kuin höyhen ja nopea kuin myrskypilvi. Pelko jää jälkeen ja hurjuutta puhaltaa mieleeni vinha tuuli, jonka vastaani nostatin. Harjani liehuu ja sierameni tulta syöksevät. Avaruudet ovat minun vallassani!

Hetken hurmaava huimaus vaan: Iso selkä on jo takanani! Eikö tuossa jo hämmötä vastarannan metsäinen manner ja eikö tuossa ole se kaukaa tuikkunut ikkunavalo? Ja tuossa jo joensuu, jonka ääressä talo sijaitsee... Huh! Etpä ollut pitkän pitkä, sinä Isonveden selkä, juoksin ylitsesi nopeammin kuin yksikään kesäinen vihuri.

Olin juuri ottamassa huimimman vauhdin, voittoni riemussa rientääkseni jyrkälle rantatöyräälle. Silloin ohjat äkkiä kiristyvät. Vauhtiani hilliten isäntäni vaatii minun hiljaa käymään. Eikö siis mennäkään sitä kauraa...? Koetan hypähtelemällä varastautua eteenpäin edes jonkun askeleen

lähemmäksi rantaa, mutta ohjat vaan kiristyvät, käsien pysähtymään. Minä pysähdyn. Heittelen päätäni, vaahtoa roiskuu suustani jälle, kuulaimet ovat katketa hampaissani. Seisomme ... seisomme... Hän kaiketi odottaa jotakin.

Jo liikahdaa hiljainen valo tuvan ikkunassa, värähtää niinkuin säikkyväinen. Mutta kiristyneissä ohjissa minä tunnen isäntäni käsien alkavan vavista.

Hetken kuluttua avautuu tuvan ovi hiljaa. Eteiskodassa kaikki esineet kirkkaasti valaistuvat, kiulu, kirnu, kangaspuut. Isäntäni kädet vapisevat yhä tuntuvammin. Nuori vaimoihminen haparoi tuvasta kotoon, kalpeana, sama, joka silloin eteeni kaurat kaasi. Aristelee, katsahtelee taakseen, kuuntelee, koettaa nähdä yöhön. Isäntäni kädet vapisevat.

Ei kuule se vaimo tähtien laulua, vaikka ne häntä kieltävät jälle tulemasta, lumiset ahot kieltävät, kodan kiulu kieltää, kirnu kieltää. Vaan jollet niitä kuule, onhan tuolla tuokkonen kodassa, valkokylki katon alla, kuule kuinka se sinulle hädissään huutaa! Muistatko, sinä kesänä, valoisana, valkeana, niittysirkkan sirkuttaissa, marjoja poimit minuun, valkoisilla sormillasi, käsillä viattomilla? Palaja tupaan takaisin, sama kesä tulevi vielä, sama joutuvi juhannus!

Ei hän sitäkään kuule. Tulee ulos, painaa oven jälkeensä kiinni. Kodan eteinen pimenei...

Rannan hämärää lumitöyryä laskeutuu nopeasti tumma haamu. Se on hän. Vaipan helmakulmat jo erottuvat. Jo tulee mustalle jälle. Tahtoisi juosta, mutta lyhyt on askel tähtien tanssilavalla; liukastellen, käsiä ojennellen hoikka naisvartalo astuu rekeä kohden. Jo on luona. Jo heittäysi rekeen.

Ja varsa vavahti lähteäkseen.

Nyt, nyt kohta kiristyvät ohjat, nyt kohta jälleen juoksen myrsky vihurina.

Mutta käskyä ei kuulukaan. Reessä ovat hiljaa, hiljaa, niinkuin korkealla taivaalla, missä tähti äänetönnä putosi...

Mikä on aikomuksesi, minun kultainen isäntäni? Olenhan palvelijasi kiireestä kantapäähän, olen valmis, jalkani keveinä notkahtelevat, käske jo! Vien sinut ja hänet vaikka maailman ääriin, tuiskuna lennän, vihurina kiidän ... käske, käske jo?

Mutta ohjat riippuvat rentonaan kenenkään niihin tarttumatta.

Vihdoin varsa alkaa yhä levottomammin tanssahdella. Näin tehden se tulee liikkuneeksi joen suuta kohden, missä vesi avonaisena virtaa. Varsan tuska yltyy, sillä se tuntee luvattomilla hypyillään jo ansainneensa sivalluksia ja odottaa vaan hetkeä milloin piiska vingahtaa.

Nyt se jo hypähtelee nelistellen paikoillaan Ja nyt—nyt kohosi pystyyn takajaloilleen.

Silloin jää murtui. Varsa ehti töytäistä eteenpäin, se löi etujalkainsa terävät hokit jäänreunaan, mutta jää murtui etujalkainkin alta, ja musta juoksija vajosi rekineen päivineen syvyyteen.

Hetken vaan veden kierteet kohisten peuroivat pohjamujujen kanssa, sitten kierrellen soluivat toistensa ohi. Nousivat pohjasta jäälohkareet, kiiluvat kulmat edellä, ja paneutuivat takaisin pinnalle. Jo on kaikki jälleen hiljaa, ja korkean taivaan tähdet kimaltelevat uudestaan hyytyvän veden kalvossa.

HÄN LOI HEIDÄT OMAKSI KUVAKSENSA

Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa. Tämä on vanha heprealainen viisaus. Juutalaiset ovat sen näin sanoihin pukeneet, mutta aavistuksena sama asia näyttää elävän kaikissa vanhoissa uskonnoissa, ja ennen kaikkea se on kristityn maailman tietoisuuteen painunut.

Mitä merkitsee, että Jumala on tehnyt ihmisen kuvaksensa? Saammeko siis päinvastoin myöskin päättää, että katsoen ihmisen kuvaan voimme nähdä mimmoinen Jumala on? Niin luulisi. Jos Jumala on tehnyt ihmisen oman itsensä kaltaiseksi, niin me, tietäen minkäkaltainen ihminen on, tiedämme jokseenkin minkäkaltainen Jumala on. Pakanat ovat käsittäneet tämän asian kaikkein yksinkertaisimmin. He ovat veistäneet puusta tai kivistä ihmisenkaltaisia olentoja, asettaneet ne pyhiin

paikkoihinsa ja sanovat niitä jumaliksi. Myös tiedämme muutamista heprealaistenkin vanhimmista kirjoituksista, että kuvailtiin Jumala jotenkin näkyväisen ihmisen kaltaiseksi,—ehkä vähän suuremmaksi.—Usein meidänkin päivinämmä ihmiset pitävät mielessään lapsena saatua kuvaa jumalasta ja ajattelevat sitä esimerkiksi vanhan valkopartaisen, pilvien lomasta katselevan ukon kaltaiseksi, voimatta vanhoinkaan luopua tästä totutusta ajatuskuvasta. Mutta he ajattelevat näin tottumuksesta. He tietävät toista. Kehittyneemmälle järjelle on tietysti päivän selvää, ettei Jumala siinä merkityksessä ole ihmisen kaltainen. Mutta yhäkin vaan kuitenkin Jumalan ominaisuudet päätetään ihmisten ominaisuuksien mukaan. Aivan niinkuin mikäkin kruunupää hallitsee muka Jumalakin kaikkisuutta enkelilegionainsa avulla,—milloin vihastuen milloin taas leppyen alamaisiinsa,—milloin lähettäen heille vitsauksia pahojen tekojen tähden, milloin taas vuodattaen armoansa heille, ja alituisen valmistuen noita suuria päätöskäräjiä, joissa aikoo lopullisesti erottaa pukit vuohista, tuomita vastenmieliset kadotukseen ja palkita mieluisat. Kuninkaallisen ihmisluonteen mukaan Jumalakin ajatellaan suurenmoiseksi sotaherraksi ja tuomariksi, mahtavaksi majesteetiksi, joka uhkaa ankaralla Siperialla tottelemattomia niskureita ja taas lempeästi palkitsee nöyriä alamaisiaan. Tähän tullaan, kun ihmisen ominaisuuksista päätetään Jumalan ominaisuuksia.

Mutta lieneeköhän se tarkoitus?

Jos Jumala loi ihmiset kaltaisiksensa, niin eihän se merkitse, että me saamme luoda Jumalaa ihmisen kaltaiseksi. Vaan ihmisen on olemisen semmoinen kuin tiedämme Jumalan olevan.

Ja silloin syntyikin kokonaan toiset vaatimukset ihmiselle.

Olla Jumalan kaltainen merkitsee ensiksikin olla niin näkymätön kuin mahdollista, sillä eihän Jumalaa missään näy. Ollakseen Jumalan kaltainen ei ihminen saa ketään pakottaa tahtoansa täyttämään, sillä eihän Jumala ketään mihinkään pakota. Ollakseen Jumalan kaltainen ei ihmisellä saa olla mitään herruutta toisten yli, sillä ei Jumala hallitse muuten kuin omientuntojen kautta. Ollakseen Jumalan kaltainen ei ihminen saa ryhtyä väkisin edes pahanteosta estämään, sillä ei Jumalallakaan ole muita aseita pahantekijää vastaan kuin tämän omatunto. Ollakseen Jumalan kaltainen ei ihminen saa olla kenenkään käskyläinen, vaan aina vapaa ja itsenäinen oma käskijänsä.

Tämä on todella ihmisen tie, hänen totuutensa ja hänen elämänsä. Tulla täydellisesti Jumalan kuvaksi ei hän voi niinkauan kuin hänellä on ruumis. Mutta sitä kohden hän tahtomattaankin kulkee. Eikä hän voi olla joka hetki näkemättä sitä kynnystä edessänsä, jonka toisella puolella hänellä ei enää ole ruumista, ei mitään pakotuskeinoa toisia vastaan, ei mitään käskyvaltaa, ei mitään mahtia, ei mitään näkyväisyyttä, vaan hän on se näkymätön, tuntumaton, tilaa ottamaton, sanaton, nimittämätön henki, jota sanotaan Jumalaksi ihmisessä.

Niin että Jumala siis todella on tarkoittanut luoda ihmisestä oman kuvansa, mutta vähän toisessa mielessä kuin ihmiset tavallisesti luulevat.

KUOLEMA

HENKILÖT I NÄYTÖKSESSÄ.

PAAVALI. PAAVALIN ÄITI. LÄÄKÄRI. TUNTEMATON. AUTTAJA-MATAMI. TANSSIJOITA.

I:N NÄYTÖS.

Paavalin äidin asunto.

Lavea, matala, kodikas huone. Köyhä sisustus. Harvoja huonekaluja seinäin vierustoilla. Vasemmalla (katsomosta käsin) kaksi ikkunaa; oikealla: taaempana kaakeliuuni ja laatikkokaappi, lähempänä

katsomoa ovi toiseen huoneeseen. Kaksi avonaista oviaukkoa peräseinässä, joista vasemmanpuolinen johtaa näkyvän välikäytävän kautta kyökin ovelle ja oikeanpuolinen samoin näkyvän eteisen kautta ulosvievälle katuovelle. Sisäisten oviaukkojen välissä on verhoilla suljettava, nyt avonainen pimeä makuualkoovi. Ikkunalaudoilla veripisarankukkia. Lähemmän ikkunan edessä pieni pöytä, jonka päällä vaatteella peitetty linnunhäkki. Oikeanpuoleisessa eteisessä palaa pieni seinälamppu.

On puoliyön aika. Hiljaisuus vallitsee.

Alkoovissa makaa vuoteellaan lakanain välissä Paavalin äiti ankarassa kuumeessa, silloin tällöin heitellen päätään puolelta toiselle tajuttomassa unen houreessa. Pään puolella on rohtopöytä, jolla palaa vihreäkupuinen lamppu. Sen valo jakaa huoneen siten, että permanto ja seinäin alaosa on kirkaassa valaistuksessa, mutta huoneen yläosa joutuu vihertävään pimentoon. Lamppuun on kiinnitetty varjostin estämään äidin kasvoista valon häikäisyä. Vuoteen jalkapuolella korinojatuoli mattoineen ja jakkaroineen.

Vuoteen ääressä seisoo lääkäri, toisella kädellään tunnustellen sairaan käsiranne-valtimoa, toisessa pidellen taskukelloaan, johon liikahtamatta katsoo. Hänellä on yllään pitkä, kiiltävänmusta verkatakki ja silmillä kultareunaiset rillat.

Vuoteenlaidalla istuu Paavali, alaikäinen nuorukainen, pää käsien varaan painuksissa, pitkä kiharainen tukka vähän epäjärjestyksessä.

LÄÄKÄRI laskee äidin käden hiljaa alas, panee kellon taskuunsa ja tulee mietteissään hitaasti vuoteen luota.

PAAVALI kavahtaa pystyyn, rientää lääkärin luo, käy molemmin käsin tämän käsivarteen, katsoo silmiin, aikoo kysyä, mutta näkee jo ennen kysymistä lääkärin pitävän sairaan tilaa toivottomana; kääntyy pois, itkua hilliten nostaa kädet kasvoilleen.

LÄÄKÄRI: No-no, Paavali ystäväni, enhän minä sano: se on luultavaa, minä sanon ainoastaan: se on mahdollista.

PAAVALI yhä pois päin kääntyneenä: Miksi pitää ihmisen kuolla?!

LÄÄKÄRI: Niin sanot ainoastaan siksi, että on kysymys omasta äidistäsi. Minä taas lääkärinä näen joka päivä kuolevia ihmisiä. Ja kaikilla heillä on äitejä tai lapsia tai muita rakkaita omaisia. Kaikkien on tämä suru kestettävä. Nyt on tullut sinun vuorosi. Ole mies!

PAAVALI: Voi, herra tohtori, tässä on sentään niinkuin jotain erikoista, aivan— aivan erikoista...

LÄÄKÄRI: Niin sanovat kaikki.

PAAVALI: Mutta—huomatkaa—me olemme äidin kanssa aina olleet yhdessä— minä pienestä asti, ja yksin ajatuskin, että hän nyt—tällä hetkellä juuri... Ei-ei, minä en voi elää ilman häntä... En voi!

LÄÄKÄRI: No mutta Paavali, Paavali! Sopiiko tuo sinulle! Katsoppas kuinka sinä olet jo suuri. Totisesti olet jo aikamies.

PAAVALI: Onko elämää kuoleman jälkeen?

LÄÄKÄRI: Kysytkö minulta?

PAAVALI: Sanokaa uskotteko!

LÄÄKÄRI: Niin, hyvä ystäväni, minä en rakasta näissä asioissa ihmisiä makeisilla hemmotella. Jos kysyt minulta, sanon suoraan niinkuin ajattelen: Pudistaa päätänsä. Luonnontieteiden täytyy tappaa yksilö.— Mutta—eläthän sinä äidin jälkeen, sinä jatkat hänen elämänsä, sinä itse!

PAAVALI: Minä?

LÄÄKÄRI: Sinä juuri, ja sinun jälkeesi sinun tulevat lapsesi ja niin edespäin loppumattomiin. Iloitse elämästä niin kauan kuin se sinulla on.

PAAVALI: Minä en itsestäni ... äidistä minä...!

LÄÄKÄRI: Tjah, Paavali,—voithan kysyä muilta. Jotkut sanovat, että ihminen kuoltuaan elää teoissaan. Karma. Katsoo Paavaliin: Et ymmärrä? —En minäkään. On toisia, jotka sanovat, että ihminen kuoltuansa— jotenkin noin—»viimeisenä päivänä»—nousee ylös haudastaan...

PAAVALI tekee torjuvan liikkeen: Ei-ei-ei...

LÄÄKÄRI: No siitpä sen näet itse!

PAAVALI huokaa syvästi.

LÄÄKÄRI: Pois semmoiset, Paavali! Kun emme tiedä, niin emme tiedä. Ylpeänä kantakoon ihminen surunsa. Sekin on terveellistä.—Laskien kätensä takaa Paavalin hartioille: Myönnä, että voi olla hauskaa myös päästä irti äidin helmasta,—päästä avaraan maailmaan?—liikkumaan vapaasti, olemaan niinkuin itse tahdot,—miehenä, itsenäisenä miehenä? Mitä?

PAAVALI hymähtää lääkärin mieliksi.

LÄÄKÄRI: No, kas niin, ystäväni, johan naurahdit!—Ja nyt... Minua odottaa tänä yönä muuan toinenkin sairas, näetkös.—Tulen huomenna jälleen. Rohkaise mielesi, Paavali! Tietysti olet jo aika lailla väsyksissä, mutta näytä minulle sentään, että voit valvoa vieläkin yön niinkuin mies! Tai jos nyt torkahdatkin, niin ainoastaan istuillesi, muista, ainoastaan istuillesi,—että heti heräät, jos äiti sinua tarvitsee.

PAAVALI: Kuinka voisin nukkua tämmöisenä yönä!

LÄÄKÄRI: No niin, niin. Sinusta tulee—sinä olet jo mies, kuten sanoin. Hyvää yötä, Paavali. Muista siis: jos torkahdatkin, niin ainoastaan istuillesi!

Menee eteiseen.

PAAVALI auttaa päällystakin lääkärin ylle.

LÄÄKÄRI poistuu vielä kerran toivotettuansa hyvää yötä.

PAAVALI sammuttaa eteisessä palavan seinälampun, tulee tuskaisena vasemmalle puolelle huonetta, valitsee paikan, josta äiti ei häntä näkisi, jos heräisi, laskeutuu arasti ja tottumattomasti polvilleen, painaa kätensä ristiin, kavahtaa hetken kuluttua hätäisesti rukousasennosta, kun epäilee äidin heräävän ja näkevän hänet.

ÄITI: Paavali,—Paavali, missä olet? tule tänne pian, pian!

PAAVALI juoksee äidin luo ja painaa päänsä tämän syliin: Äiti kulta, tässä minä olen, tässä!

ÄITI: Voi, mitä kauheata unta olenkaan nähnyt! Paavali, älä jätä minua. Puhele kanssani etten nuku. Pelkään sen unen uudistuvan. Paavali kulta, mistä me puhelisimme? Kas niin, istu tuonne tuolille, niin me juttelemme. Kerron sinulle sen unen. Ajatteles! Olin olevinani tanssijaisissa. Minä—tanssijaisissa! Paavali, milloin minä olen ollut tanssijaisissa?! Mutta niin nyt vaan olin, ja siellä oli niin hienoa, ja niin paljon tuttuja, ah, oikein minua naurattaa, kun muistan mitä kaikkea ne sanoivat minulle,—että minä muka en ole vielä ollenkaan vanha,—ja se suuri runoilija oli siellä ja sanoi: te olette jumalainen, teihin eivät vuodet pysty, niin hän liehakoitsi minua, ha-ha ... »vuodet eivät pysty» ... älkää vaan menkö, minä sanoin—olkaa tässä aamuun asti, muuten se tulee... Eivät, eivät pysty... Jos milloinkaan niin nyt, ha-ha ... aamuun asti olkaa,—tanssitaan, tanssitaan, muuten se tulee...

On vähitellen sekaantunut ja sanoo viimeiset sanat silmät ummessa hourailten, sitten vaikenee ja nukkuu hengästyneenä.

PAAVALI kuuntelee äidin hengitystä, päättää hänen nukkuvan, aikoo sammuttaa pöytälamppun.

ÄITI herää kiljahtaen: Se tulee taas, se tulee taas! Apuun! Paavali!

PAAVALI jälleen äidin vuoteen luona: Tässä olen äiti. Sehän oli vaan unta, älä pelkää, äiti kulta, se oli unta—unta!

ÄITI: Ah, se on unta, ja kuitenkin on kaikki totta. En tahdo enää nähdä sitä unta, en, en! Tule, minä pitelen sinusta, etten jälleen nuku. Oma, armas poikani! En tahdo, en tahdo!

PAAVALI: Mitä siis tapahtui siinä unessa, äiti? No, sinä olit tanssijaisissa, siellä oli se suuri runoilija, ja mitä sitten?

ÄITI: Sitten tuli kuolema, rakas Paavali.

PAAVALI: Kuolema?

ÄITI: Niin. Kuolema koputti ovelle, ja kaikki jättivät minut. Mutta minä en avannut, en. Minä ... mitä ikinä minussa oli voimaa, sydämessä, rinnassani,—voi, rakas lapseni, kaikki voimani minä ponnistin,—ja heräsin, ja tässä nyt olen luonasi eikä se ole vielä vienyt minua pimeään yöhön. Mutta jos vielä

kerran nukun, en enää jaksa herätä. Pitele siis minusta, puhu koko ajan, pidä valveilla...

PAAVALI: Äiti, sinä houraillet. Olet nähnyt unta...

ÄITI: Kuule minua, Paavali: jos niin käy, etten enää heräisi, ja jos nyt siis viimeisen kerran kuulet oman äitisi ääntä ... ah, en jaksa paljon puhua,—mutta yksi on minulle selvinnyt tänä yönä, se on tärkeintä kaikesta: kaikki tämä näkyväinen se ei ole mitään, se kuolee ja mätänee, mutta rakkaus Paavali, katsos, se on kaikesta tärkeintä, se ei kuole milloinkaan...

PAAVALI: Niin, niin, äiti, olethan siitä kyllä ennenkin puhunut.

ÄITI: Hiljaa, hiljaa,—mitä lienenkin ennen puhunut, kuule minua nyt. Isäsi, kuten tiedät, jakoi omaisuutensa köyhille. Olen hänet ymmärtänyt liian myöhään, Paavali. Nyt ymmärrän: rakasta kaikkia, kaikkia, vieraitakin, niinkuin olet minua rakastanut. Ymmärsitkö, Paavali?— Vieraita juuri niinkuin rakastat minua. Nyt kuiskaas sinulle suuren salaisuuden: silloin saan olla näkymätönnä luonasi. Annan sinulle merkin olemisestani, nyykäytän sinulle päätäni aina kun teet niinkuin nyt käsken. Pane mieleesi. Toista! Mitä sanoin minä siis sinulle?

PAAVALI: Että kun sinua ei enää ole, sinä nyykäytät minulle päätäsi aina kun teen niinkuin käsken.

ÄITI: Olet ymmärtänyt. Älä milloinkaan unohda...

Huomaamattaan ummistaa silmänsä, mutta heti jälleen kavahtaa valveille:

Ei, ei, ei! Ei minua ollenkaan nukuta, olen aivan virkeä, näethän! Minulla on hirveän paljon vielä sanomista sinulle. Ihan varmaan tulee aamu ennenkuin saan kaikki sanotuksi. Mutta se luulee että olen muka jo kaikki sanonut eikä ole enää puhumista...

PAAVALI: Äiti kulta, etköhän puhukin vasta huomenna ... onhan päivä huomennakin.

ÄITI: Tyhmä poika! Ymmärräthän, tanssijaiset voivat alkaa milloin hyvänsä, ja silloin se tulee ja vie minut enkä minä näe enää huomista. Paljon, paljon on minulla vielä selittämistä sinulle. Asetun vaan mukavammin, kas näin. Paavali, älä koskaan unohda mitä sinulle sanoin: rakasta niinkuin minua rakastit. Voi, jospa vaan jaksaisin selittää sinulle tätä asiaa aamuun asti! Katsos, katsos—se on niin tärkeätä—ja minä nyykäytän—aamuun asti—minä nyykäytän—nyykäytän...

Nukkuu.

PAAVALI kuuntelee nukkuvan hengitystä, etenee varpaillaan, laskeutuu ensin toisella sitten toisella jalallaan polvilleen, mutta äidin liikahtaessa kääntää päätänsä ja menee taas kuuntelemaan; sammuttaa pöytälamppun ja heittäytyy polvilleen korituolin ääreen, jolloin hänen äänettömän rukouksensa intohimoisuus ja hartaus käy ilmi ainoastaan hänen ylösnostetusta katseestaan ja ristiin pantujen, kohotettujen käsiensä pyytävästä nytkytyksestä. Kaksi kertaa hänet tapaa väsymys ja hän vaipuu nojatuolia vasten, sitten uudestaan rukoukseen kavahtaen. Kolmannella kerralla nukkuu lattialle, pää ja kädet tuolilla.

Pimeydessä alkaa tuntua salaperäistä punertavaa valoa, joka kasvamistaan kasvaa. Samalla alkaa myös kuulua hiljaista viuluorkesterin soittoa, joka valon mukana selvenee ja muodostuu vihdoin vienon sulavaksi valssisäveleksi.

ÄITI on tämän aikana aavemaisesti kohonnut pystyyn. Hän on valkeassa tanssijaispuvussa. Astuu kevyesti ja kuulumattomasti keskelle huonetta, nyykäyttelee päätänsä joka suunnalle tanssisoiton poljentaa jäljitellen.

Tanssi. Minne äiti nyykäyttelee, sieltä ilmestyy tanssivia olentoja; herrat hännystakeissa ja avoliiveissä, kädet hansikoituina; naiset valkeissa puvuissa. He ilmestyvät tanssiaskelin, yksitellen, mutta yhtyvät vähitellen pareiksi, tuontuostakin sulavasti, pysähtymättä vaihtuen. Äiti tanssii keskustassa. Milloin hän joutuu oikeanpuoleisen peräoven läheisyyteen, rientää hän sieltä, parinsa jättäen, taakseen katsahdellen, pelästyneenä etupuolelle huonetta, yhtyen toiseen tanssijaan. Iloa teeskennellen hän koettaa levottomana pysyttää tanssijajoukkoa ympärillään. Vihdoin hän sisällisen levottomuuden vuoksi väsyä ja melkein tajuttomana nojautuu seinää vasten. Soitto silloin myös hiljentyy, valaistus kadottaa voimansa ja tanssijat alkavat heti, vuorotellen esiintyen ja yhä valssin poljennassa tehdä hänelle syviä jäähyväiskumarruksia, painuen yhä peremmälle. Äiti havahtuu. Kauhuissaan hän tekee rajun voimainponnistuksen ja jälleen yltyneen soiton mukana alkaa uudelleen tanssin. Koko huone täyttyy hetkeksi tanssijoista. Koputus ovelle, kolmasti, harvaan.

ÄITI kirkasee pelästyksestä, juoksee pois oven luota, johon oli tanssin aikana joutunut, ja pysähtyy kuin kivettyneenä vasemmalle etualalle.

Valaistus muuttuu kelmeän vihertäväksi, kirkkaan kuutamon kaltaiseksi.

Kaikki tanssijat ovat samassa hetkessä kuin pois puhalletut. Toinen koputus ovelle.

ÄITI kolkon epätoivoisesti: Tiesinhän minä sen, tiesin! Voi teitä huonoja tanssijoita! Ette jaksaneet. Kun vähänkin valkenee, jo teidän on aika lähteä, yö lamauttaa voimanne, teitä uuvuttaa, teitä nukuttaa! Jätitte! Jätitte!

Kolmas koputus ovelle.

ÄITI säpsähtää, mutta hänen vastauksensa on kohtelias ja ystävällinen: Heti paikalla,—siinä silmänräpäyksessä!

Ottaa pöydältä lampun ja lähtee aukaisemaan ovea, on vääntävinään lukkoa, työntää oven molemmat puoliskot yhtäaikaan auki.

TUNTEMATON seisoo avatun kaksoisoven pimeässä taustassa, liikkumattomana, kokonaan valkosessa puvussa, pidellen maahan nojautuvaa valkeavartista ja valkeateräistä viikatetta.

ÄITI tekee semmoisen hymyn, jolla tavallisesti otetaan vastaan vieraita. Kohteliaasti kumartaen hän osottaa tuntemattoman astumaan sisälle ja menee itse asettamaan lamppua takaisin pöydälle, jolloin hänen salattu kammonsä tuleen näkyviin lampun rämisevästä tärisemisestä hänen kädessään.

TUNTEMATON jättää viikatteen eteiseen ja lähestyy kuulumattomin askelin äitiä.

ÄITI osottaa hänelle tuolia toisella puolella huonetta ja istuisi itse toiselle puolelle, mutta Tuntematon on seurannut hänen kintereillään ja hän pysähtyy säpsähtäen.

TUNTEMATON kättänsä äidille ojentaen, hiljaa, lempeästi: Katariina,— tule!

ÄITI voimatta ylläpitää kohteliaisuutta: Älkää teeskennelkö! Te ette ole minun miesvainajani, vaikka äänenne onkin sama ja vaikka olette koettanut tehdä itsenne hänen näköisekseen. Silmänne valehtelevat ja pelkkää petosta on myös lempeä hymynne. Ihan suott'aikoja ilveilette. Minä tunnen teidät. Te olette—kuolema!

TUNTEMATON: Siksi minua sanotaan.

ÄITI: Mutta minä vihaan teitä! Minua inhottaa teidän lempeytenne ja teidän muka sovittava hymyilyenne. »Sovittava!» Mitä sovittamista te voitte tarjota! Niinkuin ryöväri, niinkuin raateleva peto te iskeydytte ihmiselämään,—ja hymyilette! Ojennatte kättä! Vihaan teitä kaikesta sydämestäni, ja voimastani, ja mielestäni!

TUNTEMATON: Katariina, ei ole kenkään tehnyt sinun kanssasi sopimusta elämäsi pituudesta.

ÄITI: Sopimusta? Minä en tahdo kuolla, ymmärrättekö?!

TUNTEMATON: Se syy ei kelpaa. Luulin sinulla olleen jotain pätevämpää.

ÄITI: Ikäänkuin te minun syytän kuulisitte!

TUNTEMATON: Sano sentään.

ÄITI: Syytä! Ha-ha—niitä on tuhansia. Mikä lapsellinen puhe! Syytä!

TUNTEMATON: Sano joku.

ÄITI: »Syytä!» »Syytä!» Olenko minä mikään ikäkulu, että minun pitäisi jo kuolla?!

TUNTEMATON: Muutamat kuolevat jo lapsenakin. Tuo ei ole mikään syy. Mutta—lieneekö sinulla syytä ollenkaan. Tule, Katariina!

ÄITI hädissään: Voi, uskokaa minua, pääni on vaan satunnaisesti niin sekaisin,—en voi mitään ajatella. Tietysti, tietysti minulla on syytä, tällä hetkellä vaan kuin suotta en voi keksiä. Voi minua!

TUNTEMATON: Mene sydämmeesi, sano suoraan.

ÄITI rukoilevasti, ojennetuin käsin, sitten polvillaan: Eikö ihmistahto ole teille mikään syy? Mekin ihmiset joskus säälistä jätämme kukan taittamatta, ettekö te?—Armoa minä rukoilen sinulta. Sinä olet henki, etkö siis voi nähdä, kuinka sieluni kaikki voimat kärjistyvät ja ojentuvat sinua kohden janoiseksi rukoukseksi: älä katkaise elämäni lankaa, älä sammuta silmiäni valoa! Sinun jäisessä johdonmukaisuudessa täytyy sentään olla joku sopukka, jossa lämmin sydän sykkii,—joka palavan

rukoukseni kuulee. Jos sinä oikeutta rakastat, olet sinä varmaan myös hyvä,—osaat heltyä, etkö osaakin? osaathan? Tiedät mitä kyynel on, mitä ihmissurun mittaamaton syvyys,— sinä hyvä, sinä hellä,—annathan, annathan minun elää? annathan?

TUNTEMATON vaikenee niinkuin yhä kysyisi pätevämpiä syytä.

ÄITI: Voi minua! Aivoni, aivoni, miksi kiellätte minulta palvelustanne tärkeimmällä hetkellä!

TUNTEMATON: Katariina, sinä tuskaillet. Tiesithän sinä, että kerran— ennen tai myöhemmin—tämä hetki kuitenkin tulee. Eikö ole yhdentekevää milloin?

ÄITI: Yhdentekevää! Ah, nyt autoit itse minut jäljille! Juoksee korituolin luo, osottaa kädellään nukkuvan Paavaliin: Tässä! Tässä on minun syyni, sinä armoton, sinä säälimätön, kylmä kuolema! Tässä!

TUNTEMATON: Se kuuluu joltakin.

ÄITI: Niin, eikö totta, se kuuluu joltakin. Mitäpä minä itsestäni! mutta häntä en voi jättää. Hänen tähtensä minun täytyy elää.

TUNTEMATON: Katariina, sinä olet hänen tähtensä valmis kaikkeen. Se on hyvä kuulla.

ÄITI toivehikkaasti: Saan siis elää?

TUNTEMATON: Mutta jospa hänenkin tähtensä sinun olisi kaikkein paras juuri nyt, tällä hetkellä...

ÄITI purasee huuleensa.

TUNTEMATON: Jospa minä tarvitsisin sinua juuri häntä varten...

ÄITI: Niin—jos häntä varten...

TUNTEMATON: Tule, Katariina!

ÄITI säpsähtää: Nytkö heti? Salli minun vielä viimeisen kerran puhua hänen kanssaan.

TUNTEMATON: Minä johdan sinut sinne missä saat puhua hänelle ensimmäisen kerran! Minä johdan sinut häneen itseensä!

ÄITI: Niin, niin, minä annan hänelle merkin olemisestani. Mutta sentäänkin: salli suullani sanoa orvolle vielä viimeiset sanat elämän pitkälle taivalle!

TUNTEMATON: Viimeiset sanasi olivat: »rakasta vieraita niinkuin minua rakastit»,—olisiko sinulla jotain vielä tärkeämpää?

ÄITI: Ei kyllä, mutta—mutta—

TUNTEMATON: Jos jotain vielä sanoisit, unohtaisi hän ehkä tämän tärkeimmän.

ÄITI: Ah, sinä olet minut voittanut. Kaikki syyt olet minulta riistänyt, antautuneena seison edessäsi.— Ota siis minut! En jaksa enää. Tässä olen! (Peittää silmänsä käsiin): Missä on viikatteesi? Tee pian minkä teet.

TUNTEMATON: Viikatteeni on niitä varten, joita en ole saanut vapaaehtoisesti tulemaan.

ÄITI ottaa kätet silmiltään, katsoo ihmetellen, kirkastuvasti Tuntemattomaan, joka on avannut sylinsä: Jos vaan uskaltaisin—! Oletko sinä kylmä niinkuin sanotaan? Onko kaikki tuo valkea jäätä! Varros kun katson kerran suoraan silmiisi.—Totisesti olet sinä niinkuin miesvainajani,—sinä olet... Tämä on sinun Paavalisi! Sinä rakastat minun Paavaliini, —sinä olet minun lämmin, lämmin elämäni—!

Heittäytyy ojennetuin käsin kuoleman syliin.

Täysi pimeys.

Aamun valkeneminen.

ÄITI makaa liikkumattomana vuoteessaan, peitteen alla, selällään, kätet ristissä rinnan päällä.

PAAVALI nukkuu entisessä asennossaan korituolin luona.

Kuuluu vasemmalla kuinka avain pannaan lukkoon ja ovi hiljaa avataan. Vähäistä kolinaa, niinkuin kyökkitoimissa oltaessa.

AUTTAJA-MATAMI astuu varovasti varpaisillaan käyden sisälle, kädessä maitokannu ja vihanneksilla täytetty torikori, jotka asettaa ovensuuhun. Katsoo ympärilleen, tulee sisemmäs: Nukkuvatko molemmat. Menee yhä varpaisillaan ikkunoille, avaa uutimet niin että aurinko paistaa sisään, muodostaen kukkainvarjot lattialle. Nostaa pois häkin päällä olevan vaateen: Tyi-tyi, pikku lintu ... onhan aamu, herää jo! Lintu alkaa hypellä ja päästellä yksinäisiä viserryksiä. Matami menee uunin luo, panee puut pesään, sytyttää, puhalttaa tuleen, viiptyy kunnes kuuluu iloinen palon rätinä ja kohina. Nousee, korjaa lampun ja rohtopullot pöydältä, jonka nostaa syrjemmäs ja kattaa valkealla liinalla. Katsahtaa äitiin: Herranen aika kuinka kalpea! Lähestyy vuodetta, koskettaa hiljaa äidin kättä: Kylmä! Hyi kuinka säikähdin! Herättäen: Rouva! rouva!—Siunatkoon!—Kuollut!—Paavali! Paavali! ettekö kuule?—Siinä se nukkuu ja oma äiti on kuollut!—Kuuletteko? Äitinne on kuollut!

PAAVALI unisena: Mitä sinä puhut?

MATAMI: »Mitä sinä puhut!» Äitinne on kuollut!

PAAVALI: Äiti kuollut? Minunko äitini?

MATAMI: Voi poika raukkaa! Katsokaa itse.

PAAVALI ottaa molemmin käsin päästänsä, niinkuin kootakseen ajatuksensa, kääntyy päin äitiä ja hyökkää mielettömänä häntä herättelemään, pudistellen ja hellitellen: Äiti kulta, pikku äiti kulta, herää jo, heräähän? Raivokkaasti matamille: Se ei ole totta! Valehtelet! Valehtelet! Tuskaisesti rukoillen, hyvin nopeasti: Menethän tohtoria hakemaan, menethän tohtoria hakemaan, menethän viipymättä, mene joutuin, joutuin, joutuin! Viimeinen »joutuin» kohoo jälleen raivoksi: Ah!

MATAMI: Mitä tässä enää tohtori auttaa! Ettekö näe itse: sydän ei enää lyö, rinta ei hengitä. Tunnustelkaa: hän jo kylmenee.

PAAVALI: Ei, ei, ei, ei! Hyökkää mielettömänä eri paikkoihin huonetta, ikäänkuin hakien. Eteisessä hän selailee vaatenauloissa riippuvia päällysvaatteita: Hän ei ole lähtenyt.

MATAMI: Siunatkoon tuota poikaa! Hän on järjiltänsä! Puoleksi säälien ja puoleksi nuhdellen: Saako noin malttiansa menettää? Ensi kertaako tapahtuu että ihminen kuolee! Pitäisi jo toki olla vähän ymmärtäväisempi.

PAAVALI: Hän ei ole mennyt ulos. Hän on täällä sisällä.—Äiti, äiti, missä sinä olet? Oletko sinä ilmassa?—taivaassako? Vastaa! Vastaa minulle! Vastaa!

MATAMI koskettaa Paavaliin ja viittaa kädellään äitiin päin.

PAAVALI katsoo sinnepäin, tulee tuntoihinsa, menee hiljaa äidin vuoteen luo ja sortuu itkien sen ääreen: Nukuin! Nukuin! Nukuin!

MATAMI: Surku minun tulee tuota poika raukkaa...

Nostaa esiliinan silmilleen ja nyyhkyttää hiljaa.

PAAVALI hiljaa valitellen: Jäähyväiset jäivät sanomatta sinulle! Viimeinen sana jäi kuulematta sinun hyviltä huuliltasi. Olet pahoillasi... Olet pahoillasi, minä näen sen. Katsoo kauhulla äidin kasvoihin: Miksi ovat kasvosi noin totiset ja liikkumattomat? Äiti, äiti, minä en voi tätä kestää! Taas hiljaa, hellän rukoilevasti, silitellen äidin tukkaa: Äiti kulta, miksi et hymähdä anteeksi antavasti Paavalillesi? Etkö voi hymähtää? Kerran vaan vielä, yhden ainoan kerran, aivan hiukan vaan, hiukan... Tai ellet voi hymähtää, niin anna joku merkki olemisestasi... Muistaa, kavahtaa: Merkki?! Mitä sinä sanoitkaan minulle? »Annan merkin olemisestani» ... »nyykäytän sinulle aina kun...» Käskit rakastamaan vieraita... Ketä, äiti, ketä?... Katsoo ympärilleen, tähystää epätietoisena matamia, joka itkee,—nousee, lähestyy häntä ujustellen, ja vähän kömpelösti taputtaa olalla.

MATAMI ottaa esiliinan silmiltänsä, hymyilee kyynelten läpi ja nyykäyttelee päätään Paavalille.

PAAVALI vetää hämmästyneenä kätensä ohimoille, pari askelta perääntyen: Miksi nyykäytit päätäsi, sano!

MATAMI ihmetellen: Eikö olisi pitänyt? Pahotinko mieleenne, Paavali?

PAAVALI: E-ei. Sinä olet ... sinä olet...

Vuoroin levittää kätensä niinkuin syleillääkseen häntä, vuoroin hillitsee itsensä:

Voi, et sinä sitä ymmärrä. Mutta katsos, minä aijon nyt olla niin hyvä sinulle. Sano vaan mitä sinulta puuttuu, ja jos olet köyhä, niin katso tänne: minulla on voimakkaat kädet, jaksan tehdä kaikkea mitä

vaan tarvitetset. Tarvitsethan, tarvitetsethan sinä minua?

MATAMI liikutettuna: Paavali, Paavali, mikä enkeli te olettekaan, kun tämmöisellä hetkellä minua vierasta ajattelette!

Nyykäyttelee taas päätänsä.

PAAVALI haltioissaan: Niin, niin, minä ymmärrän... Voi, jos sinä vaan voisit ymmärtää!

MATAMI: Ajatella vierasta, ennenkuin oma äiti on vielä haudattuna!

PAAVALI: Et, et voi sitä ymmärtää! Mutta minä en jätä sinua, minä autan sinut köyhyydestäsi! Niin, minä tahdon nähdä sinua lakkaamatta, enemmän ja aina vaan enemmän. Lähden maailmalle. Kokoon köyhät ympärilleni! Niin, äiti, kuolleet minä herätän haudoistansa! Äiti! Sinä elät... Minä tulen!

Rientää ulos haltioituneena äärimilleen.

MATAMI: Kuinka ihmeellistä...!—Mitähän siitakin pojasta vielä tulee?!

Kanarialintu on vähitellen ruvennut visertämään kohti kurkkuaan.

Väliverho.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HILJAISUUDESSA: KOKOELMA KERTOMUKSIA JA NÄYTELMIÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.